

Українське Надання

Рік XIX.

Січень — Квітень 1983

Ч. 1 (68)

"УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО"

Орган

Українського Вільного Козацтва

"UKRAINSKE KOZATSTVO"

Periodical

of Ukrainian Cossack Brotherhood

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Інж. Антін Кущинський (почесний член); мгр. Аріядна Шум; д-р Богдан Стебельський; д-р Матвій, І. Гута, мгр. Теодосій Волошин.

АДМІНІСТРАЦІЯ:

Мгр. Теодосій Волошин, Осип Івах-Байда, та Степан Чорній-Нечай (секретар).

Загальна редакція цього числа:

д-р М. І. Гута при співпраці мгра Т. Волошина.

Мовна редакція: д-р М. І. Гута.

Надіслані, незамовлені рукописи — авторам не повертаються. Редакція не веде листування з приводу невикористаних матеріалів і не завжди поділяє погляд статей-дописів, підписаних автором. Редакція має право скорочувати прийняті до друку матеріали та правляти їх мову.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ ТА АДМІНІСТРАЦІЇ:

Address:
"UKRAINSKE KOZATSTVO"
4674 Dundas Street West
Islington, Ontario M9A 1A4
Canada

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Річна передплата в США й Канаді —
15 дол.
Поодиноке число — 3.50 дол.
В інших країнах — рівновартість
амер. долара.

Сповніть свій обов'язок: вплачуйте точно передплату, приїднуйте
нових читачів і передплатників та розповсюджуйте його серед української
громади.

"Українське Козацтво" — це Ваш журнал!
Українська Самостійна Соборна Держава — це його основна мета!

УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО

Рік XIX

Січень-Квітень 1983

Ч. 1 (68)

ЗМІСТ:

	Стор.
1. Лариса Муромич: Кого при Вечері Святій я згадаю? (вірш) — — — — — — —	2
2. Кошовий Отаман та Ген. Булава УВК: Святочні побажання, накази — — — — — — —	3
3. Гр. Чупринка: В Різдвяну ніч (вірш) — — — — — — — — —	8
4. Різдво князя Осьмомисла — — — — — — — — —	9
5. Н. П.: Різдво на Кубані — — — — — — — — —	11
6. С. Черкасенко: У бурі білій (2 уривки з "Мозайки") — — — — — — — —	14
7. М. Босслав: "На столі на сіні" та "22. I. 1918-1919" (вірші) — — — — — — —	18
8. Мих. Началуба: На роковини IV Універсалу (вірш) — — — — — — —	20
9. М. Руденко: Візьми свій хрест (вірш) — — — — — — — —	20
10. П. Тичина: На Аскольдовій Могилі (вірш) — — — — — — — —	21
11. Б. І. Антонич: Крутянська пісня (вірш) — — — — — — — —	21
12. Р. Купчинський: До Вифлеєму (вірш) — — — — — — — —	22
13. О. Берднин: Хто ж ти, український брате? — — — — — — — —	26
14. І. Овечко: Мені однаково (вірш) — — — — — — — —	27
15. Іван Хміль: Ідем разом! ("Східнякам" і "Західнякам" — вірш) — — — — — — —	30
16. Д-р Б. Стебельський: Слово Шевченка на сторожі Нації — — — — — — —	31
17. Тарас Шевченко: Давидові псальми — — — — — — — —	41
18. Ю. Гаєцький: ... Вибір полковника — — — — — — — —	44
19. І. Рудас: Лицарі древнього Кодака — — — — — — — —	48
20. В. М.: Американський генерал українського роду — — — — — — —	53
21. І. К.: Початки артилерії в Україні — — — — — — — —	56
22. Голодомор в Україні (1921-22 рр. та 1932-33 рр.) — — — — — — —	66
23. Р. Млиновецький: Голод в Україні (1921-22 рр.) — — — — — — —	67
24. В. І. Гришко: Український голоност (1932-33 рр.) — — — — — — —	72
25. Яр Славутич: Вставай, українче, вставай! (вірш) — — — — — — —	78
26. Юрій Шухевич осліп — — — — — — — —	79
27. М. Босслав: Устами Бога мовить кров (вірш) — — — — — — — —	80
28. Р. Рахманний: На підходах до роковин християнської України — — — — — — —	81
29. В. Ємець: Мій перший публічний виступ з бандурою (продовження) — — — — — — —	83
30. В. С.: Італійська дисертація про козаків — — — — — — — —	85
31. Культурна хроніка — — — — — — — —	88
32. Пугу! Пугу! — — — — — — — —	91
33. З листів до Редакції — — — — — — — —	94
34. Пресфонд — — — — — — — —	96
35. Ті, що відішли — — — — — — — —	97-104

Обкладинка — мист. В. Беднарський.

Ілюстрації — дипл. інж. П. Петренко.

Лариса Мурович

КОГО ПРИ ВЕЧЕРІ СВЯТІЙ Я ЗГАДАЮ?

В карпатській долині, у братній могилі,
Спочили герої УПА наші милі
І зірка різдвяна яскраво над ними
Проміннями нині блищить золотими.

Ялинки зелені, стрункими рядами,
Стоять і мигочуть на варті шишками,
А білочка теплі жолуді у жмені
Приносить із дуба — могилі студеній.

У снігу побожно стоїть по коліна,
Сьогодні в карпатській долині калина
І кетяги овочів ясно-багрові
Дарує поляглим — у вірній любові.

Також не забудуть бійців звеличати
Сестра, наречена, дружина і мати,
Коли в цій хвилині сливе в кожній хаті
Поглянуть на їхні місця незайняті.

В молитві, далеко від Рідного Краю,
Кого при Вечері Святій я згадаю?
Згадаю бійця, що немає родини,
І впав безіменно — за стяг України!

ДАЙ, БОЖЕ, У МИРІ СВЯТА ПРОВОДИТИ,
А ПО СВЯТАХ — ДОБРА, ЩОБ ВАМ НЕ БІДИТИ, —
ДО БОГОЯВЛЕННЯ І ДО ВОСКРЕСЕННЯ,
І ТАК РІК ЗА РОКОМ, В ГАРАЗДІ, НІВРОКУ,
І ТАК ЦЛІЙ ВІК, ВАМ УСІМ — МНОГИХ ЛІТ!

ДОБРИЙ ВЕЧІР ТОМУ, ХТО є В ДОМІ ЦЬОМУ, —
І СТАРОМУ, Й МОЛОДОМУ, І ГОСПОДЕВІ СВЯТОМУ!

ДОРОГІ ПОСЕСТРИ І ПОБРАТИМИ!

“СЛАВА НА ВИСОТАХ БОГУ, А НА ЗЕМЛІ МИР,
МІЖ ЛЮДЬМИ ДОБРОЇ ВОЛІ”

Щиро й сердечно вітаємо всіх Дорогих Посестер і Побратимів у рядах Українського Вільного Козацтва, Їхні Родини та всіх прихильників української державницької ідеї, з наступаючим НОВИМ 1983 РОКОМ та Святами РІЗДВА ХРИСТОВОГО. Бажаємо всім міщного здоров'я, сил, добробуту та повного успіху в особистому житті, як рівнож здійснення наших надій і скріплення віри у нашу спільну Козацьку Ідею — УКРАЇНСЬКОЇ САМОСТІЙНОЇ СОБОРНОЇ ДЕРЖАВИ.

ХРИСТОС НАРОДИВСЯ!

СЛАВІМО ЙОГО!

*З Різдвом Христовим
і Новим Роком*

Інж. Михайло Ковальський вр.

Генеральний Значковий УВК

Кошовий Отаман УВК

Інж. Володимир Папірчук вр.

Полковник УВК

Голова

Ген. Булави УВК

Валентин Різник вр.

Підполковник УВК

Начальник Канцелярії

Ген. Булави УВК

НАКАЗ
УКРАЇНСЬКОМУ ВІЛЬНОМУ КОЗАЦТВУ
Ч. 4.

З огляду на те, що Внесення Побратима Ген. Бунчужного Петра Федоренка на підвищення в почесних козацьких званнях прийшло після видачі Наказу, з нагоди Свята Св. Покрови, ми поміщуємо це повідомлення в теперішньому наказі.

За відану адміністративну допомогу при видаванні журналу "Українське Козацтво" підвищується в рангах наступних побратимів:

Значкового Осипа Іваха — до сотника;

Адм. Хорунжого Ореста Ковальського — до адм. значкового;

Підхорунжого Михайла Даниляка — до значкового;

Підхорунжого Степана Чорнія — до хорунжого;

Чотового Івана Посипайка — до бунчужного;

Ройового Богдана Пекельного — до чотового та

Ланкового Степана Борівця — до ройового.

ВІСТИ З КУРЕНІВ:

Управа Куреня ч. 5 ім. Гет. Пилипа Орлика:

Отаман Куреня — Ілько Павлишин,

Заступник — М. Захарук,

Секретар — М. Грицюк,

Скарбник — Гр. Войтович,

Контр. Ком. — Ів. Коляска.

Управа Куреня ч. 38 ім. Полк. Дмитра Вітовського:

Отаман Куреня — Федъ Паламарчук,
Заступник — Стефан Сивак,
Писар — В. Сивак,
Скарбник — В. Сивак,
Контр. Ком. — Д. Микитюк.

ВЕЛИКА КОЗАЦЬКА РАДА

Разом з цим наказом висилаємо до всіх делегатів:

1. Листок до голосування;
2. Список Почесних Козаків.

Виповнені до голосування листки слід ВИСЛАТИ ПРЯМО до:

Mr. P. WOYNOWSKY
BOX RR 109 F
ROCK HAVEN RD.
KERHONKSON, NY 12446

ВОЛЯ УКРАЇНІ!

СЛАВА КОЗАЦТВУ!

М. п., 20 жовтня 1982 р.

Інж. Михайло Ковальський вр.
Генеральний Значковий УВК
Кошовий Отаман УВК

Інж. Володимир Папірчук вр.

Полковник УВК

Голова

Ген. Булави УВК

Валентин Різник вр.

Підполковник УВК

Начальник Канцелярії

Ген. Булави УВК

**

НАКАЗ
УКРАЇНСЬКОМУ ВІЛЬНОМУ КОЗАЦТВУ
Ч. 5.

НОВІ ЧЛЕНИ

Затверджується, на підставі внесених заяв вступу в УВК та відповідних рекомендацій, прийняти в склад звичайних членів УВК із днем їхніх заяв і, відповідно до їхніх військових рангів, ступенів, або освітніх чи професійних стажів, надано їм козацькі звання та приділено до куренів:

Чотовий ГРИГОРІЙ ГОРІЛЬЧЕНКО — Курінь ч. 32

Адм. Ройовий НІКОЛА КОЛТОК — Курінь ч. 3

Адм. Ланковий МИХАЙЛО ПАЛАНЮК — Курінь ч. 3

Ланковий СТЕФАН СЕМАК — Курінь ч. 3

Адм. Чотовий МИРОСЛАВ РІЗНИК — Курінь ч. 36

Значковий д-р ДANIЛО СКИБОВИЧ — Курінь ч. 36

Адм. Значкова СОНЯ СКИБОВИЧ — Курінь ч. 36

КОЗАЦЬКІ ВІСТІ

На власне бажання, уступив зі становища Отамана Паланки США-Захід та Отамана Куреня ч. 19, Полковник УВК Іван Саргадій. Цією дорогою уступаючий дякує Кошовим Отаманам: Антонові Кущинському, Петрові Коршун-Федоренкові і Михайлові Ковалському, за дружбу та довір'я на протязі його служби в рядах Козацтва. Складає доземний поклін світлій пам'яті Побратимів Михайлові Петрунякові, Павлові Баб'якові і Володимирові Засадному. Пересилає щирій привіт побратимам, з якими працював: Євгенові Кирилюкові; Андрієві Новицькому; Марії Новицькій; Володимирові Папірчукові; Іванові Сапливому; Дмитрові Гандзюкові; Арсенові Вознюк і Григорієві Пепі.

Кошовий Отаман та Генеральна Булава складає найщирішу подяку Полковникові Іванові Саргадієві за його віддану довголітню працю.

Новим Курінним Отаманом Куреня ч. 19, ім. гет. Павла Скоропадського, став підполковник УВК **Ярослав САВКА**.

Кошовий Отаман та Генеральна Булава бажає новому Курінному Отаманові багато успіхів у його праці на добро козацтва й славу України.

Декілька Побратимів Куреня ч. 29 ім. Лицарів Базару, на чолі з Курінним Отаманом Арсеном Вознюком і Дмитром Поповичем, власними руками побудували Козацьку Церкву. Посвячення цієї Української Православної Церкви Св. Трійці в Пел Лейку відбулося, 17 жовтня 1982 року.

Кошовий Отаман та Генеральна Булава складають признання Бунчужному Арсенові Вознюкові та всім його співробітникам за успішне завершення такого великого діла. Ми маємо надію, що це збільшить ще більше активність Куренів 29 і 26. Щастя Вам, Боже!

**

Генеральна Булава звертається цією дорогою до всіх Куренів УВК, щоб вони подавали дописи до нашого Козацького журналу **"УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО"**, бо це наблизить нас ближче одні до інших. В останньому числі був допис від Куренів ч. 3 і 36 з Канади. Апелюємо до других Куренів, щоб вони подібно відгукнулись і по можності також прийшли з фінансовою допомогою своєму журналові.

**

СТАТИСТИЧНИЙ ЗВІТ ЗА 1980-1982 РОКИ.

ПОШТА:

Кошовий Отаман — **Отримано: 526; Вислано: 481;**

Ген. Булава — **Отримано: 110; Вислано: 75.**

Разом — **Отримано: 636; Вислано: 556.**

ВИСЛАНО НАКАЗІВ:

1980 — 8; 1981 — 6; 1982 — 5. Разом: 19.

Кожного наказу висилається 80 примірників.

НОВІ ЧЛЕНИ:

1980 — 9; 1981 — 25; 1982 — 15. Разом: 49.

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ ЗА ЧАС ВІД 1 СІЧНЯ 1980 Р. ДО 31 ГРУДНЯ 1982 Р.

БАЛЯНС на 1 січня 1980 — **\$2,937.14.**

ПРИХОДИ: % від вкладів 1980 — \$273.18; 1981 — \$600.46; 1982 — \$520.19.

Виміна грошей: 1980 — \$111.64; 1981 — \$56.57; 1982 — \$34.89.

Датки від членів: 1980 — \$178.00; 1981 — \$467.81; 1982 — \$70.00.

Датки від куренів: 1980 — \$474.00; 1981 — \$9.74; 1982 — \$400.00.

% членських вкладок: 1980 — \$174.00; 1981 — \$238.25; 1982 — \$127.20.

Коляда: 1980 — - - -; 1981 — \$30.00; 1982 — \$50.00.

Різне: 1980 — \$50.00; 1981 — \$25.00; 1982 — - - -.

Разом: 1980 — \$1,260.82; 1981 — \$1,427.83; 1982 — \$1,202.28; = **\$3,890.93.**

БАЛЯНС на 31 грудня 1982 року — **\$6,828.07.**

РОЗХОДИ

Пошта й канцелярія: 1980 — \$271.06; 1982 — \$211.90; 1982 — \$252.98.

СКВУ: 1980 — \$60.00; 1981 — \$50.00; 1982 — \$50.00.

Фед. уряд: 1980 — \$30.00; 1981 — \$30.00; 1982 — \$30.00.

Різне: 1980 — \$90.00; 1981 — \$20.00; 1982 — - - -.

Разом: 1980 — \$451.06; 1981 — \$311.90; 1982 — \$332.98; = **\$1,095.94.**

БАЛЯНС на 31 грудня, 1982 року — **\$5, 732.13**

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

Підполковник УВК, Д-р прав **Юліян РАБІЙ**, учасник Визвольних Змагань, старшина УСС і УГА, адвокат в Самборі, оборонець політичних в'язнів.

Народжений, 5 січня 1894 року, в Самборі, відійшов у вічність, 17 листопада 1982 року. Залишив у глибокому смутку дружину Ярославу, сина Богдана з дружиною і дітьми та близьчу й далішу родину.

Василь БІЛЬОВЩУК, Курінний Отаман Куреня ч. 14 ім. Ген. Івана Цапка, полковник Армії УНР, учасник обох Зимових Походів та Визвольних Змагань у рядах Армії УНР, Голова Орденської Ради

Залізного Хреста, Полковник УВК, відійшов у вічність, дня 26 листопада 1982 року. Похорон відбувся, 2 грудня, на цвинтарі Церкви-Пам'ятника в Бавнд Бруку, США. Залишив опечалених дружину Богданну, сина Данила та близьчу й дальшу родину.

Інженер Еміліян КОЛОДНИЦЬКИЙ, довголітній член Креня ч. 7 в Австралії, фундатор Катедри Українознавства в Австралії, щедрий в допомогах всім українським організаціям. Відійшов у вічність по довгій недузі, 2 грудня 1982 року. Похорон відбувся 6 грудня. Залишив в смутку дружину Міру і всіх членів Куреня ч. 7 в Перт, Австралія.

Побратим Василь ТИМЧУК, довголітній скарбник 7-го Куреня, останньо заступник Курінного Отамана, основник УВК в Перт, Західна Австралія. Відійшов у вічність, 21 вересня, 1982 року, по довгій серцевій недузі. Похорон відбувся 24 вересня. Залишив у глибокому смутку дружину Анну, дві дочки, два зяті, чотирьох внуків та членів Куреня ч. 7.

Вічна Ім Пам'ять!

ВОЛЯ УКРАЇНІ!

М. п., 29 грудня 1982 р.

СЛАВА КОЗАЦТВУ!

вр. Інж. Михайло Ковалський
Генеральний Значковий УВК
Кошовий Отаман УВК

вр. Інж. Володимир Папірчук
Полковник УВК
Голова
Ген. Булави УВК

вр. Валентин Різник
Підполковник УВК
Начальник Канцелярії
Ген. Булави УВК

Грицько Чупринка

В РІЗДВЯНУ НІЧ

Розірвались чорні хмари,
Зникли тіні степові,
Десь прокинулись отари
І спокійні вартові.

Мов корона — діядема
Світової красоти,
Ясна зірка Вифлесма
Промінь кинула святий.

В шатах ночі блиск пророчий
Все обняв і обгорнув,
І в закриті сонні очі
Палом радості дмухнув.

Мов позбавлені полуди,
Очі глянули сміліш,
І юнацькі дужі груди
Сколихнулись веселіш.

Діти праці, діти степу,
Що з отарами зросли,
До гріховного вертепу
Дивну радість понесли:

Радість змученого стану,
Дивну зіроньку із зір, —
Щастя, волю довгожданну
І душевний тихий мир!..

РІЗДВО КНЯЗЯ ОСЬМОМISЛА

Було це з вісімсот років тому, коли ще в Україні княжили наші рідні князі. Князь Галича Володимирко виїхав на полювання в непроходимі карпатські ліси, в яких жили ведмеді, рисі, вовки, дики свині, а то й довгорогі тури. З князем поїхав і його 12-річний син Ярослав.

На тому місці, де тепер стоїть над різкою Прутом містечко Микуличин, жив собі боярин Микулич, який зі своїми вояками обороняв кордони української держави від мадярів. До цього то боярина і заїхав князь Володимирко і звідсіля виїжджав з сином у ліси на лови. Гуцули дуже полюбили малого княжича Ярослава, який зі своїм ловецьким соколом заходив до гуцульських хат, розмовляв з дітьми і старшими та не цурався нікого. Старий сторічний гуцул, який слухав розмови малого княжича, похитав головою і сказав:

— Мудрий наш господин-княжич. В свого прадіда пішов — Ярослава Київського! Вісім мислей має, одна одну спомагає! Буде колись славний на ввесь світ.

Наближалося Різдво і треба було повернутися до столиці, але князь Володимирко так захопився полюванням, що вирішив святкувати в горах, разом зі своїм боярином.

Святково засіли всі в тисових світлицях боярина Микулича до Святої Вечері. А вранці почали збиратися на Богослуження. Та нараз перед хатою почулися прегарні пісні і всі кинулися до вікон, побачити, що це за колядники прийшли. Малий Ярослав вибіг аж на двір, а за ним пішов і князь-батько — і побачили прекрасний образ.

Від дороги на подвір'я ішли з топірцями молоді гуцули. Та не йшли вони звичайним кроком, а в підстрибках і в присядах. Пара за парою ішли легіні, потрясаючи топірцями в правій руці, дрібно підстрибували і, підходячи до вікон двору, знову подавалися до воріт. І так тричі підряд. Легіні плясали і цей звичай гуцульських колядників задержався аж до тепер у нашій Україні.

А коли так пританцовали аж до вікон двора третій раз, то заспівали:

Гой, зійшла зоря
З синього моря,
Над полонинов стала,
Там Мати Божа,

Красная, гожа
Бога-Сина рождала!
Гой, прийшли князі,
Потужні усі

З золотими мечами,
До Господина,
Божого Сина,
З багатими дарами.

Гой, хто перший, хто?
Володимирко.
Він низенько вклонився,
Як блиснув мечем,
Срібним топірцем,
Гой, Ісус звеселився.
Гой, хто другий став?

Молод Ярослав.
Гей той сокіл ясненький,
Копіє кинув,
Коліна пригнув.

Каже Йосуик маленький:
“Гой, хто ж бо то є,
Що так звіра б’є,
Ще й сокола тримає?”

Хай же він Мене,
Дитятко мале,
Від врага сохраняе!”

Як доспівали, взяли гуцулики Ярослава поміж себе в коло, піднесли топірці вгору й пішли в бистрий танець-хоровід.

— Обдаруй своїх танцівників! — сказав князь-батько до Ярослава, після танцю, і подав йому жменю срібних грошей.

Але гуцули не хотіли взяти:

— Не за срібло танцювали ми, а тому, що то втіха наша! — сказав їхній верховод, вказуючи на Ярослава.

Зрадів князь і запитався:

— А чи не згідні ви, легіники, послужити моєму синові в срібній зброй?

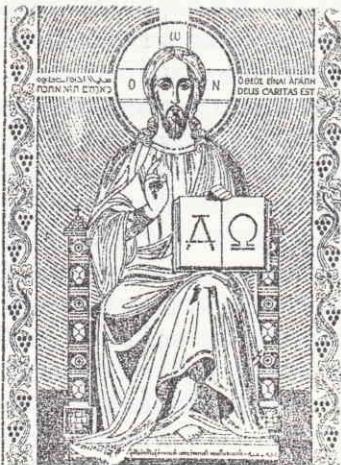
— Згідні, княже-господине наш! — відповіли молоді і низько поклонилися.

Після свят, 16 найкращих легінів поїхали з княжичем Яросlavом до Галича і стали його прибічними дружинниками. А слова старого гуцула сповнилися: після смерті князя Володимира став княжити його син Ярослав, якого, за його ясний розум, називали Осмомислом. Українська Держава була тоді могутня і сягала від Дунаю по Чорне море. Вся нинішня Румунія належала тоді також до держави Ярослава Осмомисла. Над Дунаем заклав князь місто Малий Галич, який нині зветься Галац. Мудрий і хоробрий був князь Осмомисл, хоробрими були і його воїни-гуцули.

(“Національна Трибуна”)

**

Колядин, колядин,
А я в батька один;
А ви, дядьку, не дивуйте,
А на Українське Козацтво
Та сто талярів подаруйте!

К. П.

РІЗДВО НА КУБАНІ

(Уривок)

Багаті Різдвяні Святки справляли на Кубані кубанські козаки. Вже за тиждень перед Різдвом по станицях відчувалося і бачилося, що наближається велике свято. В кожній козацькій родині перед святками кололи годованого кабана, готували смачні українські ковбаси, чоловіки прибиралі в дворах. Молодиці та дівки прибиралі в хатах. Вони білили крейдою та піссинували внутрішні стіни, мили хатні меблі, міняли на образах рушники на чисті, мазали жовтою глиною долівки. На Різдво скрізь все мусить бути чисте і в повному порядку.

За два-три дні перед Різдвом жінки пекли паляниці, щоб до Нового Року вже не пекти, та ласоці — горішки на олії, вергуні на маслі і солодкі пироги з яблуками, трушками, сливками, калиною та південними овочами.

Самий день перед Різдвом звався — **Багата Кутя**. На **Багату Кутю** жінки варили кутю, пісний борщ і узвар, пекли пісні пиріжки і смажили рибу на олії.

Кутю вони варили у великих чавунах. Пісних пиріжків пекли багато: з картоплею, капустою, рижем, квасолею, горохом, сочевицею, жовтим кабаком і калиною.

Всередині козацької хати стояв у кутку під іконами, напроти вхідних дверей, стіл, лава — під стінами, що сходились в розі під іконами. Це місце в хаті звалось **покуть** (покуття).

На **Багату Кутю** господар, або один з його синів, вносив до хати оберемок гарного та чистого сіна та покривав ним покуть. Долівка вся покривалася чистою свіжкою соломою. Великий стіл накривали чистою білою скатертиною.

За вечерю сідали, як тільки гарно стемніло. Всі члени родини та всі наймити й наймички, якщо вони були в родині, обов'язково мусіли бути за столом. Перед тим мати родини ставила на покуть, на сіно, кутю в чавунові та узвар у великому глинняному горшкові. Молодь виходила з хати на двір і кликала: "Морозе, морозе, йди до нас вечеряти!" Перед самою вечерею всі ставали перед іконами і молились Богові, потім сідали за стіл. Головне місце біля куті займав господар. Жінка подавала на стіл страву в такій черзі: борщ, пиріжки, рибу, кутю і узвар. Водився звичай — за столом на Багату Кутю чхали. Хто чхне, тому господар щось дарує. У чханні найбільш усього були зацікавлені дівчата на виданні. Їм батько дарував звичайно телицю, яку дівчина брала собі, як виходила заміж.

Кутю з узваром, солодкі пиріжки та ласощі — горіхи й яблука, носили хрецьники хрецьним батькові та матері, внучки — дідам та бабам, новоженці — тестеві та тещі, та й просто знайомі — своїм приятелям. Вважалось за нечесність і навіть за образу, коли б хтось із згаданих не приніс кутю. Вважалось за велику честь, коли хтось із неродичів приносив кутю. Навіть офіційній особі, кубанському отаманові, козаки носили кутю до його резиденції, до кубанського військового палацу в Катеринодарі. Той, кому приносили кутю, мусів з'їсти принаймні три ложки тієї куті. Бувало, так назирається принесеної куті, що жі сидіти, ні лежати. Тим, що приносили кутю, давали теж своєї куті, а дітям давали ще й гостинці, дрібні гроші та ласощі.

Багата вечеря тягнулася довго. За вечерею їли, балакали, згадували... Горілки на Багату Кутю не пили. Після вечері чоловіки виходили на ганок і тричі стріляли з рушниць холостими набоями, це називалося — Зустріч Різдва.

А вже від 3-4 годин ранку по всіх дворах ходили молоді хлопці, заходили до хат і "рожествували" на розпів: "Рожество твоє, Христе Боже наш" — та вітали господарів дому з Різдвяними Святами. Рожествувальники ходили по хатах, аж поки почнеться по церквах Богослужба, **обідня**. Рожествувальники отримували від господарів дрібні гроші й ласощі: цукерки, горіхи, яблука та помаранчі.

На перший день Різдва, за народними віруваннями, повинні були бути в церкві на обідні люди з кожної родини. По обідні люди виходили через три брами церковної огради і простували додому: діди, баби, літні чоловіки та жінки, парубки й дівчата та молоді хлопці й дівчата. Молодь — уся гарно й зі смаком одягнена, всі стрункі та чепурні.

По приході з церкви, зараз же сідали за стіл. Подавали ситий борщ, із свіжою свининою, смажену свинину, смажену рибу, а на кінець кутю з узваром. А по обіді чоловіки знову стріляли з рушниць. Три перші дні, від обідні до вечірні, любителі-козаки дзвонили на церковних дзвіницях у всі дзвони.

Перші три дні Різдвяних Свят — це був час, коли родичі робили візити одні одним. Молодий одруженій козак брав під пахву білу пшеничну паляницю, вкриту білою хустиною, а його молода дружина брала на руки свою малу дитину, і обоє вони прямували в гості до своїх батьків. По обіді вся станиця була сповненаарами молодих людей, по святочному одягнених, що йшли в гості до своїх батьків. А вечером, перед вечірнею, вони тежарами верталися до своїх домів. Ходили в гості до своїх батьків не самі тільки новоженці. Ходили й старші козаки. А вже починаючи від третього дня свят, ходили в гості і старші віком люди, родичі до родичів, а знайомі до знайомих. Ходили вони часто далеко, не для того, щоб гарно попоїсти, та гарно выпити, але щоб підтримувати добре зв'язки та виказувати пошану до своїх рідінх та добре знайомих.

(“Молода Україна”)

Петро Карманський

ЛЮБОВ ОБНОВИТЬ СВІТ

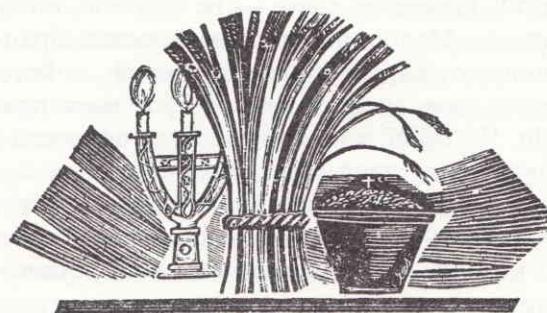
Вже зірка світові вістить:
Раждається Христос!
І віриться: ще день, ще мити
І зацвіте лотос.

Під гомін радісних пісень
Воскресне давній міт.
І прийде довгожданий ден
Любов оновить світ.

Вже чути ледве чутний шум
Від Херувимських крил,
І розвіється наш сүм,
Як вітром здутий пил.

“Тебе, о Господи, поєм!”
Лунає звідусіль.
І мріємо про Вифлеєм —
Відвічну нашу ціль.

БАЖАЄМО ВАМ У ЩАСТІ СВЯТА ПРОВОДИТИ,
А НАРІК ЩЕ КРАЩИХ В ЗДОРОВІ ДОНІТИ!

Спиридон Черкасенко

У БУРІ БІЛІЙ

17.

Гей, селом, селом попід хатами
Бродить коляда та з дівчатами,
Із красними дівоночками,
З парубками.

Чи багатий рід чи сиріточка —
Одчиняйте в двір та ворітчка:
Благословіть Христа славить,
Не лукавить!

“Ой, прийміть, прийміть,
господареньки,
Та несіть, несіть щедрі дароночкі!
Воріженькам — безголов’я,
Вам — здоров’я
На многі літа,
Поки й сонця-світа!

19.

Заспівали янголи в Едемі:
Народилась Правда в Вифлеємі,
Ой дай, Боже!
Не в багатім, пишнім домі,
В бідній хижці на соломі —
Правда на ввесь світ!

У вертепі ясна радість стала,
Як звізда на небі засіяла,
Ой дай, Боже!
Ірод-цар кипитъ-трясеться,
Що з вертепу розійдеться
Правда на ввесь світ!

Звеселились гори і долини,
Небо, і земля, і всі країни,
Ой дай, Боже!
Ірод клятий хмурить брови:
Гей, заллеться в людській крові
Правда на ввесь світ!

Посилає впень рубати діти:
З ними Правду хоче він згубити, —
Не дай, Боже!
Сила вража кров пролляла,
Але сонцем засіяла
Правда на ввесь світ!

Та й в Україну прилетіла
Наша Правда, наша Воля й Сила,
Ой дай, Боже!
Прилетіла давнождана
Без холопа і без пана —
Правда на ввесь світ!

Ворогам на безголов’я,
Всьому миру на здоров’я,
Щоб в громаді тихо, згідно,
Щоб у полі та погідно,
У господоночі лагідно!
Щоб в оборі гнійно,
У пасіці рійно —
Рік від року,
Аж довіку!

Бувайте щасливі всі гуртом
Із Святым Різдвом!

Микола Щербак

У СВЯТ-ВЕЧІР

Як я чекав їх, тих годин святкових,
В Господній Вечір — хвиле золота!
Коли збиралась у широкім колі
Уся сім'я, привітна і проста.

Коли так ясно променіли свічі
У світлій хаті і в душі моїй,
Коли так широко я дивився в вічі
Незнаній долі, сповнений надій.

Тоді, в Свят-Вечір, як у Божім раї —
В своїй господі і в своїм гурті,
Не думав я, що є світи безкраї,
Що хтось без рідних, хтось шукає путь.

Не знав, не думав, що до сліз, до болю
Хтось мучиться, хтось корота літа,
Що десь комусь зима у сніжнім полі
Не тільки шлях, а й стежку заміта.

Тепер я знаю... Доля хилить плечі,
Лукава доля — в вихорі доріг.
Та вірю, вірю: знов у Святий Вечір
Переступлю я батьківський поріг.

І знов збереться у широкім колі
Уся сім'я, привітна і проста!
Як я чекаю їх, годин святкових,
В Господній Вечір — хвиле золота!

**

Прислали мені з України таку колядку:

“Ой наказано та й написано:

Святий Вечір, добрий Вечір, добром людям на весь Вечір!

А хто май сини, нехай знаряджа!

Святий Вечір, добрий Вечір, добром людям на весь Вечір!

А хто має дочки, — нехай той найма!

Святий Вечір, добрий Вечір, добром людям на весь Вечір!

Бо ворог іде, аж земля гуде!

Святий Вечір, добрий Вечір, добром людям на весь Вечір!”

Прошу помістити цю колядку в найближчому відповідному числі нашого козацького журналу.

Антін Кущинський

ХРИСТОС РОЖДАЄТЬСЯ!

СЛАВІТЕ ЙОГО!

**З РІЗДВОМ ХРИСТОВЛМ ТА НОВИМ 1983-ТИМ РОКОМ БОЖИМ,
ЩИРО Й СЕРДЕЧНО ВІТАЮ:**

Ієрархів всіх українських церков і віровизнань; Всечесніших отців капелянів УВК; усіх почесних козаків; усю козацьку старшину; ВШ. посестер і побратимів УВК з їхніми родинами; ВШ. передплатників і читачів "Українського Козацтва"; Редакцію та Адміністрацію нашого журналу; усіх моїх близьких, приятелів і знайомих; всіх прихильників української козацької *Iдеї*; Достойних українських генералів, старшин і вояків та усіх українців доброї волі, які в під'яремній Батьківщині та на чужині прагнуть до єдності в боротьбі за визволення України.

"СЛАВА НА ВИСОТАХ БОГОВІ!"

— співали янголи тісії ночі, коли
"БОГ ПРЕДВІЧНИЙ НАРОДИВСЯ"...

Антін Кущинський
Почесний Отаман УВК.

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ І НОВИМ РОКОМ ВІТАЄМО РІДНИХ, ДРУЗІВ І
Знайомих, Колег-Співредакторів Квартального "Українське Козацтво",
Побратимів Козаків та Їхні Родини,
"Христос Народився — Славімо Його"
АННА і МАТВІЙ ГУТИ з дітьми: МАРТОЮ, ЮРІЄМ та РОМОЮ

РІДНИМ, ПРИЯТЕЛЯМ І ЗНАЙОМИМ — БЛИЗЬКИМ І ДАЛЕКИМ — ПОБРАТИМАМ
Козакам та Їхнім Родинам Привіт!

Христос Родився!
АРІЯДНА і БОГДАН СТЕБЕЛЬСЬКІ

Христос Родився!

Рідних, Приятелів, Побратимів Козаків та Їхні Родини, Редакцію і
Читачів "Українського Козацтва" з Різдвом Христовим і Новим Роком
широсердечно вітають:

ЛЮБА, ТЕОДОСІЙ і ЛЕСЯ ВОЛОШИНІ

**З НАГОДИ РІЗДВА ХРИСТОВОГО ТА НОВОГО РОКУ
ЩИРОСЕРДЕЧНО ВІТАЄМО:**

Вельмишановну старшину та все Ви. членство Українського Вільного Козацтва; Вп. передплатників, кольпортерів, читачів та прихильників нашого журналу; Ви. проводи та членство братніх українських військово-комбатантських організацій; Ви. наші видавництва та всю вільну українську національну пресу.

Усім із глибин серця бажаємо ВЕСЕЛИХ СВЯТ та всього найкращого в 1983-му році.

Нехай Всешишній благословить наш многострадальний народ і даст йому багато снаги, віри, надії та витриволості гідно відержати вороже лихоліття та, повсякчасно поборюючи його, нестремно та незламно ПРЯМУВАТИ до остаточної перемоги ДОБРА над ЗЛОМ, коли то УКРАЇНСЬКА САМОСТІЙНА СОБОРНА ДЕРЖАВА стане дійсністю.

Це можливе при передумові об'єднання всіх, без винятку, зорганізованих наших сил довкола УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ІДЕЇ. Тому, ДАЙ, БОЖЕ, щоб 1983-тій рік був зворотним роком і дав нам початок створення спільнога, ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ФРОНТУ для спільної, ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ МЕТИ!

Тут нам, Боже, допоможи!
ХРИСТОС РОДИВСЯ!

СЛАВІМ ЙОГО!

Редакція й Адміністрація
“Українського Козацтва”.

ЩИРОСЕРДЕЧНО ВІТАЄМО З РАДІСНИМ ПРАЗНИКОМ РІЗДВА ХРИСТОВОГО ТА Новим Роком Почесного Отамана УВК Ген. Бунчужного Інж. Антона Кущинського, Кошового Отамана Ген. Значкового Інж. Михайла Ковальського, Побрратимів Козаків та Їхні Родини, Редакцію і Адміністрацію журналу “Українське Козацтво”, Рідних і Приятелів, Учасників Визвольних Змагань, та всіх Українських Патріотів та Людей Доброї Волі
Христос Народився — Славімо Його!
Ген. Знач. Інж. ПЕТРО ПЕТРЕНКО з Дружиною та Дочкою
ОКСАНОЮ

Марко Боеслав

НА СТОЛІ НА СІНІ

На столі на сіні
Свічка слізози ронить —
Сумно у хатині
Мати б'є поклони:
— О, змилуйся, Христе,
Зглянься, Божа Мати, —
Замініть мої ви слізози
У тяжке прокляття.
Де ти, любий сину!
Де ж ти, мила дочко! —
І цілує, к серцю тулиль
У крові сорочку.
На столі на сіні
Свічка догасає.

Сива мати, мов зозуля,
З горя умліває.
Ой, прилинь, мій сину,
З раю, з того світу —
Відплати катам за мене
Й хату неогріту!
Ой, моя ти доню,
Прилинь із Сибіру,
Розпинають Україну,
Її славу й віру!
Вислухай молитву,
Боже щедрий, Боже! —
Хай блаженна наша зброя
Ката переможе!

Блаженнішого Патріарха Йосифа;
Високопреосвящених Владик Українських Церков;
Всечесніших капелянів УВК;
Кошового Отамана, Генеральну Булаву та загал членства
Українського Вільного Козацтва;
рідних, друзів і знайомих,
З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ І НОВИМ, 1983-ТІМ, РОКОМ,
вітають —
о. диякон Ігор і Романа Хабурські
з родиною.

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ І НОВИМ РОКОМ ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО
і Щасливого Нового Року Рідним, Друзям і Знайомим, Побратимам
Козакам та Їхнім Родинам пересилають:
СТЕПАН і СОФІЯ ЧОРНІГІ

Марко Боеслав

22. 1. 1918 — 1919

Мов фенікс, з попелу пожеж
Ти встав могутній в гордій славі.
І знов в руках стиснув свій жезл —
Підняв на месть завзяті лави.

В світи полинув гомін волі,
Із радістю обняся гнів —
В рядах — на струнко — гордочолі.
І знову меч Твій задзвенів —

Лунає пісня, наче грім —
О, грають гімн Софії дзвони.
В обіймах діти і старі —
Нема катів, гидких кордонів!

Михайло Качалуба

НА РОКОВИНИ IV УНІВЕРСАЛУ

По величі яркого літа,
По зливах всіх та громовицях, —
Сурми затихли і трембіти,
Іржа обсіла нашу крицю...

Століттями тяжіла осінь,
Густі тумани налягали...
Народ заляканій і босий,
А край вандали плюндрували.

Морози потім натиснули,
Вітри, і Грізний, і Великий
Із тайги-півночі подули:
Замерзли наші повні ріки...

Насунули ватаги дики.
На їх чолі крива вовчиця,
Лютіша від грізних й великих,
Усіх звірів страшна цариця.

Замерзло все життя навколо,
Пісні затихли в нашім kraю,
Дали за грati наше слово
Ген з-поза Дону до Дунаю.

Роки минали та століття,
Ми зникнули зі списка націй —
Ішли в Сибір в нужді, в лахміттях
Найкращі з наших генерацій.

Та помилилися звірюки.
Душі народу не скувати,
Не розклювати її ні крукам,
Ані забити, ні приспати!

Як тільки сонце засвітило
Та перший грім весняний вдарив,
Усе навколо пробудилось
І розганяло вражі хмари.

Враз залунала рідна пісня,
Загомоніла рідна мова...
Де прапор синьожовтій блисне,
Там всі на жертву враз готові.

В боях кривавих і нерівних
Змагалась наша батьківщина —
Зі сходу, з півночі та й з півдня
Рвав ворог тіло України,

Та серце рвалося до волі
І всьому світу голосило:
— На Володимира престолі
Народ наш взяв до рук кормило!

Він вільний володар віднині,
В своїй нескореній країні!..
Свобідна, вільна і єдина
Держава наша — Україна!

Микола Руденко

ВІЗЬМИ СВІЙ ХРЕСТ

Візьми свій хрест. На ньому Я розп'ятий, —
Твого народу славне майбуття.
А той, хто зрікся нас —

Навік проклятий

Порине в морок, в хаос, в небуття.

Візьми свій хрест. Нехай ляга на плечі

Важким ярмом, а ти його неси.

У ньому зойк голодної малечі,

Жіночі передсмертні голоси.

У ньому — віра, віщий поклик Слова,

Твоя корогва, Боже знамено.

У ньому щира українська мова,

Де кожна кома — то святе зерно.

Павло Тичина

НА АСКОЛЬДОВІЙ МОГИЛІ

На Аскольдовій Могилі
Поховали їх —
Тридцять мучнів українців
Славних молодих.

На Аскольдовій Могилі
Український цвіт! —
По кривавій дорозі
Нам іти у світ.

На кого посміла знятись
Зрадницька рука?
Квітне сонце, — грає вітер
І Дніпро ріка...

На кого завзявся воїн?
Боже, покарай!
Понад все вони любили
Свій коханий край.

Вмерли в Новім Заповіті
З славою святих.
На Аскольдовій Могилі
Поховали їх.

(Цей вірш, присвячений героям Крут, був надрукований у "Новій Раді" — ч 38, 1918 р.).

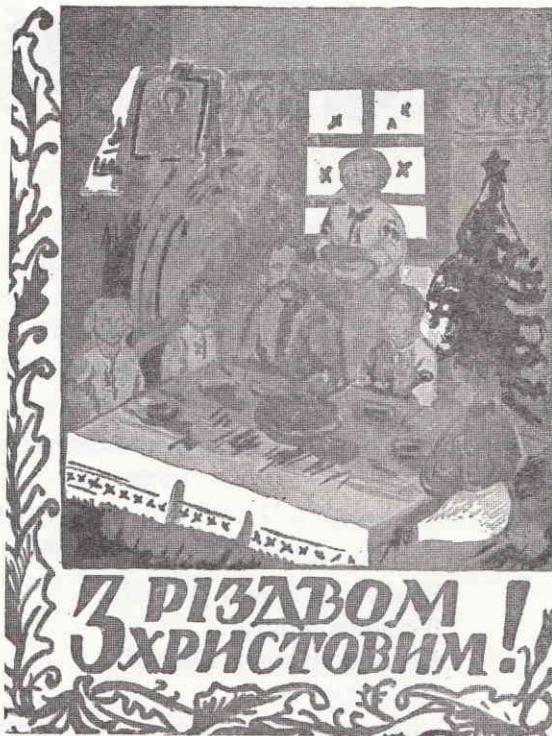
Богдан Ігор Антонич

КРУТЬЯНСЬКА ПІСНЯ

Спом'янімо в пісні славу Крутів,
Крути! Крути! — смолоскип в майбутнє.
Підіймімо наші душі ввиши.

Крути! Крути! Це за Батьківщину
Стати муром, шанцем душ і тіл.
Крути! Крути! Мужньо, воєдино
Прямувати в найсвятішу ціль.
Крути! Крути! Час розплати близько.
Вже червоний ворог кари жде,
Крути! Крути! Вічне бойовисько
За майбутній, за світліший день.

Крути! Крути! Мужність і посвята,
Вірність, що міцніша понад смерть.
Крути! Крути! Горда і завзята
Кличе пісня і веде вперед!

Р. Купчинський

ДО ВИФЛЕЄМУ

За один стіл, за два,
Навіть за три столи
Сядьмо, панове громадо,
Бо треба більш, як коли!
Посідаймо й радьмо,

Як зустрінути добу,
Що позве нас нині-завтра
На затяжну боротьбу.
Положім на столах
Не кулаки, а серця!

Треба ж, панове громадо,
Дійти в дечім до кінця!
Треба ж зібрати думки —
Не як здобути, а бути!
Багато в нас голосних,

А слухняних — не чути...
Хоч і вийде зоря —
“Не мигтить по-моєму!” —
І блукаєм, шукаєм доріг
До Вифлеєму.

Коляд, коляд, колядниця,
Добра з медом паляниця,
А без меду не така,
Дайте, дядьку, п'ятака.

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО І ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

всім нашим Клієнтам, Приятелим і Знайомим
циро бажають

WEST END MEDICAL PHARMACY

&

MEDICUS PHARMACY

Власники:

МІР. ФАРМ. ОМЕЛЯН ХАБУРСЬКИЙ

i

МІР. ОРЕСТ ДЖУЛИНСЬКИЙ

2199 Bloor St. W. — Toronto, Ont. — Tel.: 769-1717

284 Bathurst Street — Toronto, Ont. — Tel.: 368-4956

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО І ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ
всім своїм Покупцям, Прияителям та всій Українській Громаді

Торонта і околиці

б а ж а ю т ь

ОЛЬГА І АНДРІЙ ЧОРНІЙ

власники

WEST ARKA

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ ТА НОВИМ РОКОМ — РОДИНІ, ПРИЯТЕЛЯМ,
Побратимам Козакам та Їхнім Родинам найщиріші побажання
пересилають:
ДАРІЯ і БОГДАН ПЕКЕЛЬНІ, з Родиною.

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО І ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ ВСІМ
Рідним, Приятелям, Побратимам Козакам та Їхнім Родинам бажають:
ХРИСТИНА і СТЕПАН ГЕРА, з Родиною.

ЩАСЛИВИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО І НОВОГО РОКУ РІДНИМ, ДРУЗЯМ,
Знайомим, Побратимам Козакам та Їхнім Родинам бажає:
ІВАН МУЖИК з Дітьми.

РАДІСНИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО І ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ РІДНИМ,
Приятелям, Побратимам Козакам та Їхнім Родинам від щирого серця
б а ж а е :
ПЕТРО ВОВК

РАДІСНИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО І ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ РІДНИМ,
Приятелям і Знайомим, Генеральний Старшині, а зокрема Генеральний
Булаві, Посестрам і Побратимам УВК, Редакції Адміністрації нашого
журналу "У.К." та всім Їхнім Родинам
п е р е с и л а ю т ь :

ОСИП і СТЕФАНІЯ ІВАХ-БАЙДА, з Родиною.

РІДНИХ, ДРУЗІВ, ПОБРАТИМІВ КОЗАКІВ з ЇХНІМИ РОДИНАМИ З РІЗДВОМ
Христовим і Новим Роком щиро вітають:
ОРЕСТ і ХРИСТИНА КОВАЛЬСЬКІ, з Родиною.

ВСІМ СВОЇМ ВІДБОРЦЯМ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ГРОМАДІ
Веселих Свят Різдва Христового і Щасливого Нового Року
б а ж а е
єдина самостійна українська фірма
ПОСТАЧАННЯ ОПАЛОВОЇ ОЛИВИ
ALBERTA FUEL LTD.
278 BATHURST ST. — TORONTO, ONT. — TEL.: 362-3224

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ І НОВИМ 1983 РОКОМ НАЙЩИРІШІ ПОБАЖАННЯ

п е р е с и л а ю т ь

Дирекція і Працівники єдиної в Торонті української

COMMUNITY TRUST COMPANY LTD.

2299 Bloor St. West — Toronto, Canada M6S 4T2

Tel.: (416) 763-2275, 763-2276

Приймає вклади і ощадності, платить найвищі відсотки, уділяє особисті і мортгеджові позики, приймає і реєструє пенсійні пляни і на нові domi (RRSP and RHOSP). Полагоджує всі банкові операції — приймає домашні рахунки (телефони, електрика і т. п.).

ЗАВІДУЄ СПАДКАМИ І ДОВІРЕННЯМИ (ТРАСТ).

УПРАВИТЕЛЬ: БОГДАН МИНДЮК

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ ТА НОВИМ РОКОМ НАЙЩИРІШІ ПОБАЖАННЯ РІДНИМ,

Знайомим і Побратимам Козакам та Їхнім Родинам засилають:

СОФІЯ і МИХАЙЛО ДАНИЛЯКИ, з Родиною.

ТЕПЕР МИ БАЖАЄМО, ЛЮБІ ГОСПОДАРІ,
ЩОБ ЩАСТЯ Й ЗДОРОВ'Я БОГ ДАВ ВАМ УПАРІ!
СИНИ, ЯК ТОЙ МІСЯЦЬ, А ДОЧКИ, ЯК ЗОРІ, —
ДОСТАТНЬО В ОБОРИ І ПОВНО В КОМОРІ, —
НЕХАЙ ВАС МИНАЄ ЖУРБА, ВСЯКИЙ БІЛЬ, —
НЕ ЖАЛУЙТЕ ЖЕРТВИ НА КОЗАЦЬКУ ЦІЛЬ!

Олесь Бердник

ХТО Ж ТИ, УКРАЇНСЬКИЙ БРАТЕ?

Древня земля від Карпат до Кавказу?

Але ж земля виникає і зникає, тоне в океані і встає з океану.
Хіба захочеш ти будувати Храм Святої України на такому хисткому
грунті?

ХТО Ж ТИ? — Священний Славута Дніпро?

Але ж води Дніпровські, оживляючі українські землі, несуть
свої хвилі в море, в океан плянети, і стають хмарами, дощами, підзем-
ними озерами, соленою кров'ю людей і тварин, білими хуртовинами
над Європою чи Америкою.

**ХТО Ж ТИ? — Задумливі Карпати? Вікові ліси? Неозорі степи?
Лелеки, що повертаються з чужинецького вирію?**

Але ж прекрасні гори є в інших країнах, і ліси гімалайські чи си-
бірські або канадські не гірші від наших, і лелеки такі ж самісінькі
в Словаччині чи Хорватії, в Румунії або Польщі.

ТИ, УКРАЇНСЬКИЙ БРАТЕ, — невмирущий дух правічних во-
йовників і мандрівників, матерів і хліборобів, кобзарів і шукачів
тайн, лицарів Січі Запорізької і вірних дівчат, котрі не діждалися
своїх коханих з кривавих походів.

ТИ — це пісня народу: весела й сумна, зажурлива й буряна,
громова й нечутна.

ТИ — любов і обурення повстанця, волелюбність і творчість
ремісника, пісенника, будівника, поета, митця, садівника, сіяча.

ТИ — це вічне прагнення до всеохоплення Сущого, до преобра-
ження життя на основі краси та гармонії.

Ось чому ворожі сили всіх віків хотіли одняти від Тебе голову-
не — творчу суть національного духа і обмежити Твій вияв лиши зов-
нішніми лаштунками суспільної комедії — землею, кордонами, уря-
дами, політичними структурами, — тобто смертними, плинними, ви-
падковими виявами.

Іван Овечко

МЕНІ ОДНАКОВО

"Ох, не однаково мені..."

(Т. Шевченко)

Мені однаково, чи двони
В той день у Києві гули,
Чи війська вірного загони
В парадних строях там були.

До слів святих Універсалу
Кричали "Слава!" всі чи ні,
І чи з гармат салютували,
Тепер — однаково мені.

Якою стежкою пізніше
Пішли творці в житті й борні,
Хто був з них праведний, хто
грішний,

I це — однаково мені.
Та не однаково, чи Актів
Слова, народжені в огні,
Живуть в серцях у нас в багатій
Далекій вільній чужині.

Чи й справді душі наші й тіло
— Чи тільки співи голосні? —
Ми віддамо за наше діло...
Ох, не однаково мені!

("Украпрес")

Памфіл Сесь

ЩЕ ОДИН ПРИЧИНОК ДО ІСТОРІЇ ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО, ДЕРЖАВНОГО ПРАПОРА

В селі Пляшеві, що знаходиться недалеко (четири кілометри) від Берестечка, побудовано величавий храм-пам'ятник на спомин битви гетьмана Богдана Хмельницького з поляками, в 1648-му році.

Храм цей, під містечком Берестечком, збудовано за царя Миколая II, мабуть у 1908-му році, на братських козацьких могилах. На ці козацькі могили вся Галичина ходила на прощу.

В підземеллях храму влаштовано музей зібраних трофеїв, що походили з часів битви Богдана Хмельницького.

Серед різних речей військового походження, як остроги, кінська зброя, чапраки, сідла, рушниці, шаблі, списи, пістолі, гармати, кулі, стрільна гарматні й інше, зберігаються там також і українські блакитно-жовті прапори, що були знайдені в розкопаних козацьких могилах у цілком добром стані. Знайдено теж у могилах біля тридцяти тисяч (30.000) черепів. Між ними були й польські.

Хто мав нагоду бути в цім пам'ятнику-храмі, той ніколи не забуде тієї величі, що так старанно зберігалася українцями-патріотами аж до I-шої світової війни.

Коли в 1914 році австрійські війська здобули Волинь, ці всі нащі історичні пам'ятки-цінності вивезено до Відня.

В часі, коли Україна була самостійною державою (1918 рік), отець Антоній — ігумен і настоятель храму-музею на козацких могилах, робив старання про повернення забраних австрійським урядом речей. Але події того часу перешкодили сповнити заміри ігумена.

При цьому храмі-пам'ятнику, що був під опікою Почаївської Лаври, було розбудовано сирітський притулок, де дітей доглядали монахи, під проводом свого ігумена — о. Антонія.

Подвір'я цієї святині обведено муром, а на мурі, в спеціальних нішах, мистець Іжакевич намалював образи історичного значення. Сам храм був теж розмальований цим же мистцем.

Над входовими дверима храму був великий образ, що мав три хрести й напис: "Голгофа українського народу".

ВИСЛАО МЕМОРАНДУМ ДО ОН В СПРАВІ ГОЛОДОМОРУ

В "Свободі" (ч. 6, 1983 р.) поміщена наступна інформація:

Нью-Йорк, Н. Й. (ОУПС УП) — Перебуваючи в осідку Об'єднаних Націй, голова Екзильного Уряду УНРеспубліки, проф. Ярослав Рудницький, переслав, 1-го січня 1983 року, меморандум-пригадку про голодовий голокост в Україні в 1932-33 роках генеральному секретареві ОН.

У меморандумі подано подroбici про варварські методи виморювання голодом і про кількість заморених людей в 1932-33 роках, цитуючи при цьому советські джерела. Меморандум зредаговано англійською мовою з нагоди 50-річчя голодомору.

**
**

Наш Екзильний Уряд поступив правильно. Однаке, читаючи вищенаведене повідомлення, дивує нас, чому в нім ні словечком не згадано про **голодовий голокост в Україні в 1921-22 роках**, що його, вже тоді, зорганізувала була більшовицька Москва. **Окупант свідомо використав посуху "... для плянового вигублення голодом селянства степових районів"**, забираючи силою з України всі харчові запаси.

Про цей ганебний злочин Москви є багато документальних доказів, що частину з них починаємо друкувати на сторінках цього числа нашого журналу.

Редакція "Українського Козацтва"

**
**

Український автономіст 18-го ст., князь БЕЗБОРОДЬКО, коли була мова про Україну його часів, мав звичку казати: "Знаєте, чому Україна пропадає? — ... Бо, замість відважного козацтва, намножилось в нас всяке школярство. І тепер українець у полі не вояк і вдома не господар".

УКРАЇНСЬКІ СКАРБИ В АНГЛІЙСЬКИХ БАНКАХ

Після т. зв. Переяславської Ради (1654) та заключення з Москвою союзу, московські царі угоди не дотримали, а навпаки, зломивши її, почали окупувати Україну.

Не всі українські старшини скорилися московській царській владі. Багато з них емігрували за кордон. П'ять українських запорозьких полковників, емігрували до Англії, вложили в тамошній національний банк свої дорогоцінності й велики суми грошей у золоті, забезпечивши право відібрати їх безтерміновий депозит, тільки майбутнім поколінням-нащадкам, з умовою, що нащадки (спадкоємці) заявляться одночасно. Нащадки величезної спадщини із щасливих старих кошацьких родів — це ЗАБЕЛЛИ і ДАНЧЕНКИ.

Для ствердження документальних даних про наслідство, є два томи Родословних книг Чернігівського Дворянства, що є в свою чергу, продовженням чотирьох томів повного Родословника Малоросійського Дворянства В. Л. Модзелевського т.т. I-IV, Київ 1908-1914. Є ще т. зв. Малоросійський Гербовник — Лукомського та Модзелевського (Видання Чернігівського Дворянства 1914), в якому крім опису самих гербів, є також необхідні дані про потомства всіх старих українських родів. В цих Родословниках та Гербовнику є повні відомості про родоводи Забеллів і Данченків.

В 1900-их роках, цю спадщину мали отримати нащадки цих п'яти родів запорізьких полковників. Зійшавшись у Полтаві, представники всіх сімей спадкоємців обговорили питання, як отримати спадщину і вирішили обрати делегацію з п'яти осіб. Обрана на цьому з'їзді делегація поїхала до Лондону та довідалась в національнім банку, що все впорядку, наслідство є, але отримати можливо буде лише при умові, що нащадків підтримає російський імператорський уряд. Міністерство англійське це ствердило і делегація повернулася в Полтаву.

В тім часі було в англ. національнім банку майна на чотириста мільйонів фунтів штерлінгів золотом (400.000.000). Делегація, після повороту до Полтави, зразу ж поїхала до російського імператорського уряду до Петербургу просити про підтримку для отримання спадщини. Російський уряд заявив делегатам, що він підтримає лише з передумовою, що державна скарбниця має одержати 75% всієї суми спадщини. Делегати, отримавши від царського уряду таку "підтримку", на яку не могли погодитися, заявили тамже, що, мабуть, поки що цих грошей не мати "ні вам, ні нам", і з цим повернулися в Полтаву. Ця справа безтермінової спадщини тягнеться донині.

Іван Хміль

ІДЕМ РАЗОМ!

(“Східнякам” і “Західнякам”)

Ідем разом,
узвавши меч —
на волі зов,
не бійтесь бур,
а ні хуртеч,
бо кличе кров!

Уногу, всі —
під рідний стяг
своїх батьків! —

Хоч тяжко — хай...
Дай рівний крок,
не псуй рядів!..

Бо тільки так,
а не інач
здобудеш край.

Тож не тужи
хіба, не плач, —
а все співай!

І все — вперед,
щоб лунко крок
дзвенів, як мідь:
бо ти ж — козак
із козака —
краса століть...

Чи то з Дністра,
чи то з Дніпра —
іди, лети! —

Уногу, в ритм
до нових битв
і до мети!

Пора давно,
щоб змить проклін
із душ і тіл. —

В ряди і в ногу,
як один,
до спільніх діл!..

Усі, усі —
старі й малі —
лишивши страх! —

За новий лад,
за новий стрій —
чекає змаг...

Один одному
руку дай,
як Бог звелів, —
щоб згинув гніт,
розбрат і гріх
з лиця землі!

Вже досить їді,
тих “лапок”
і гіркоти. —

Тож в нас одна
душа і кров, —
тож ми брати!..

До згоди й дружньо
все вперед
під спів бандур:
бо кличе всіх нас
рідний степ,
Софія й Юр!..

Д-р Богдан Стебельський

СЛОВО ШЕВЧЕНКА НА СТОРОЖІ НАЦІЇ

Воскресну нині! Ради їх,
Людей закованих моїх,
Убогих, нижчих... Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю СЛОВО...

Шевченка називаємо Пророком, Його називаємо Батьком, називало його Кобзарем. Але він не звичайний Пророк, Він же й не звичайний собі Батько, але і не тільки Кобзар. Ми пошану віддаємо Йому кожного року, але Його Слово є з нами у кожну хвилину і буде з нами на віки вічні, бо в Його Слові є ми, є наше минуле, наше сучасне і наше майбутнє.

Коли б ми забули Його Слово, ми знову запали б у летаргічний сон, із якого він розбудив нашу націю до життя. Чорна ніч закрила б не лише наше минуле, але й наше майбутнє. Шевченків Кобзар, як Євангеліє — Слово Христа для християн — є нашим законом. Він доповнив слово Боже своїм Словом і ми багатші від усіх народів, що прийняли Христа, а не мають свого Шевченка.

Шевченко озбройв свою націю невидимою зброєю свого Слова. Він був свідомий своєї місії. До неї він готовився, як Христос — Спаситель людства, готовий віддати своє фізичне життя, щоб Його Слово жило вічно. Але смерть фізична, як і в Христа, не закінчить Його місії. Він виразно каже: **Воскресну нині! Ради їх, людей закованих моїх...**

Отже Шевченко, як і Христос, — воскрес! Воскрес у своєму Слові. Вже ця аналогія показує свідомість ролі Шевченка, яку він бачив саме в своєму Слові:

Пошли,

Пошли мені святе слово,
Святої правди голос новий!
І слово розумом святим,
І оживи і просвіти!

І він знову звертається до Бога:

..... Ридаю,
Молю, ридаючи, пошли,
Подай душі үбогій силу,
Щоб огненно заговорила,
Щоб слово пламенем взялось,
Щоб людям серце розтопило,
І в Україні щоб святилося
Те слово — Боже кадило,
Кадило істини. Амінь.

Чого просить Шевченко у Бога? Він просить, щоб його Слово було оживлене та просвічене святим розумом і щоб воно огненно заговорило і щоб розтопило серця і святилося в Україні. Як бачимо, це не є слова тільки Шевченка-люета. Шевченко більший для нас, як усі набільші поети світу. Він наш Законодавець. Він наш Лікар, що очищує нас із усіх хворіб та слабостей нашого духа, він наш Учитель, що вказує шлях святої правди, він Пророк, що заступається перед Богом за своїх людей, отже він є Батьком народу. Він, поруч заповідей Божих, ставить нам заповіді національні, яких ми маємо берегти. Йдучи за ними, ми переможемо найлютішого ворога і тоді:

Встане Україна,
Світ правди засвітить,
І помоляться на волі
Невольничі діти!

Коли ж ми не будемо словняти заповітів Шевченка, коли хилитимуться раби, Шевченко пророчить: Пропадеш, згинеш, Україно!

У творі “І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні мое дружнє посланіє” є подана найвища мудрість, слово святого розуму, яким Шевченко визначив поняття нації, поняття, якого не знайшли і не визначили найкращі чужі і українські вчені. На Шевченка зійшов Святий Дух і освітив Його розум, бо ми тепер знаємо, що нація це не тільки покоління живого народу, це не його якась одна кляса. Нація — це кровний зв’язок мертвих, живих і ненароджених, і не тільки тих, що в Україні, але й тих, що

не в Україні сущі. Ідеали мертвих, які боролись за свою правду і силу і волю, зобов'язують живих і мають бути передані ненародженим. "Нема на світі України, немає Другого Дніпра". Є лише одна Україна, є лише один Дніпро, вони є єдиними і незаступними для усіх українців, де б вони не жили.

Інше поняття нації, як у Шевченка, буде смертю нації. Для нього Україна всюди виступає як Мати. А народ і його покоління у всіх творах — її діти. Ті діти для себе — брати і сестри. Разом нація — це сім'я. Тих, що ведуть націю, зброєю чи словом, він називає батьком. Гайдамаки величають і Гонту і Залізняка — батьком. Для них вони діти:

Гуля Максим, гуля батько,
А за ним хлоп'ята.

—
Молітесь, діти! Страшний суд
Ляхи в Україну несуть!
— Отак, отак! Добре, діти,
Мордуйте скажених!
Добре, хлопці! — на базарі
Залізняк тукає...

—
Гуляй, сину! Нуте, діти!

Роля батька припадає не лише отаманам, військовим провідникам. Цю функцію приписує Шевченко і духовим провідникам народу:

Будеш, батьку, панувати,
Пски живуть люди!
(“На вічну пам'ять Котляревському”).

Або звернення до Основ'яненка аж у кількох варіантах:

Чи так, батьку, отамане?
Чи правду співаю?

або:

Отаке-то лихо тяжке,
Батьку, ти, мій друже!

або:

Утни, батьку, орле сизий,
Нехай я заплачу.

Гоголя Шевченко батьком вже не називає, бо він не веде народу, але Гоголь залишається братом:

Ти смієшся, а я плачу,
Великий мій друже.

Нехай, брате. — А ми будем
Сміятись та плакать.

Зате **бандуриста**, сліпого каліку, що співає про славу предків
і нею кормить живих, щоб передати її ненародженим, Шевченко **вели-
чає батьком**:

Добре еси, мій кобзарю,
Добре, **батьку**, робиш!

Ми навели лиш кілька прикладів Шевченкового розуміння нації, як роду, пов'язання кровного. Він відкидає клясовий поділ нації, або механічний поділ чи клясову солідарність з іншими націями. Для нього — **москалі чужі люди**:

Кохайтесь, чорнобриві,
Та не з москалями.

Їм протиставить Шевченко свою націю:

Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата, —
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати!

Коли ж цей закон Шевченка, оцінку нації відкинемо, коли ж підемо за науковою з чужого поля і розсломо націю, її родову солідарність, приймемо клясову солідарність, тоді ми станемо на службу матеріалістичного світогляду, особистої наживи, вислужництва ворогові. Тоді мати Україна буде ридати, буде плакати, бо тоді:

Гірше ляха свої діти
Її розпинають.
Замість пива праведну
Кров із ребер точать...
Просвітити, кажуть, хочуть...

До тих Шевченко висловлює свою погорду і він каже тим, що ломлять національну солідарність, почуття свого роду, тим, що **годовані чужою правдою**:

А тим часом **перевертні**
Нехай підростають.
Та поможуть москалеві
Господарювати
Та з матері полатану
Сорочку знімати.
Помагайте, недолюдки,
Матір катувати!

Найбільше нещастя України в тому, що живі затратили пам'ять про славу мертвих, що поклонились чужим богам, що не шукають у могилах предків відповіді:

За що ж боролись ми з ляхами?
За що ж ми різались з ордами?
За що скородили списами
Московські ребра?..

Шевченко не може простити своїм братам живим, а навіть мертвим за довірливість ворогам. Його соромом пече **Переяславська угода**, від якої почалось нове лихо, друга сила, ще лютіша.

Ой, Богдане, Богданочку!
Як би була знала,
У колисці б задушила,
Під серцем приспала.

Серце болить Шевченка, коли він говорить із сучасниками. **Розради шукає в минулому**, в силі, в хоробрості і славі предків. Тільки там є відповідь, що робити сьогодні:

Боже, нашими уshima
Чули Твою славу,
І діди нам розказують
Про давні, криваві
Тії літа; як рукою
Твердою Твоєю
Рсзв'язав Ти наші руки
І покрив землею
Трупи ворожі. І силу
Твою восхвалили
Твої люди і в покої,
В добрі одпочили,
Слав'я Господа! А нині...
Покрив еси знову
Срамотою свої люди,
І вороги нові
Розкрадають, як овець, нас
І жеруть!.. Без плати
І без ціни оддав еси
Ворогам проклятим...

Шевченко не має оправдання і для Мазепи. **Довголітній послух Москви**, зломив єдність народу в останнім рішенні Мазепи під Полтавою. Відлуння тієї події звучить в одному з останніх його поезій:

— Як би-то, думаю, як би
Не похилилися раби...

То не стояло б над Невою
Оцих осквернених палат.
Була б сестра і був би брат!
А то... нема тепер нічого,
Ні Бога навіть, ні пів Бога.

Вороже панування знищило не лише національний лад **нації-сім'ї**, родини, нації, опертої на системі **роду** — матері, батька, сестри і брата. Все знищено! Лишився закріпачений народ, **брати незрячі**. А ті, ніби зрячі, освічені чужою мудрістю:

П'явки! П'явки!
Чорnilом політі,
Московською блекотою
В німецьких теплицях
Заглушені... Плач, Украино!
Бездітна вдовице!

До них відноситься це не лише у минулому, не лише до сучасників Шевченка, але ж і до наших сучасників, сьогодні, що служать ворогові, кожному чужинцеві служать, при кожній новій окупації, при кожній формі його режиму:

Не вам,
Не вам, в мережаній ліvreї
Донощики і фарисеї,
За правду пресвятую стать
І за свободу. Розпинать,
А не любить ви вчились брата!
О, роде суетний, проклятий,
Коли ти видохнеш?

На тлі цих контрастів, а саме: затрати моралі, принципів волі і боротьби, ласої на ласку окупантів провідної верстви в Україні — з одної сторони і Шевченка-революціонера, законодавця моралі та національного визволення зі своєю хатою, а в ній своєю правдою і силою і волею — з другої сторони, поет дає виразний образ себе, як провідника — батька народу:

А між вами
Найшовсь таки оригінал,
Що в морду затопив капрала —
Та ще й у церкві — і пропало,
Як на собаці.
Тоді, дурні, і вам було б
На його вийти з рогачами,
А ви злякалися...
Так-то, так!

Найшовсь-таки один козак
Із мільйона свинопасів,
Що царство все оголосив:
А ви, юродиві, тимчасом,
Поки нездужає капрал,
Ви огласили юродивим
Святого лицаря...

І сьогодні найкращих, відважніх лицарів, синів і дочок України, як колись Шевченка — **єдиного козака із мільйона свинопасів**, судить не тільки ворог, але й ренегати, Москви запродані, в Україні і не в Україні.

У Шевченка дуже виразно поставлена **проблема яничарства**. Яничарство — це грізна небезпека поневоленої нації. Образ Матері-України, що породила аж двох синів і обох назвала Іванами, показаний у “Велікому Льюху”, у важливому творі, який має служити мірілом моралі та кари за свідомі і несвідомі злочини відносно своєї нації. Ось ворожі Україні голоси ворон:

Сю ніч будуть в Україні
Родитись близнятa.
Один буде, як той Гонта,
Катів катувати!
Другий буде... оце вже наш!
Катам помагати —
Наш вже в череві щипає...
А я начитала,
Що, як виросте той Гонта,
Все наше пропало!
Усе добре поплюндрує
Й брата не покине!
І розпустить правду й волю
По всій Україні!
Так от, бачите, сестриці,
Що тут компонують!
На катів та на все добре
Кайдани готують!

Друга ворона:

Я золотом розтопленим
Заллю йому очі!..

Перша ворона:

А він, клятий недолюдок,
Золота не схоче.

Третя ворона:

Я царевими чинами
Скручу йому руки!

Друга ворона:

А я зберу з всього світа
Всі зла і всі муки!..

Перша ворона:

Ні, сестриці! Не так треба.
Поки сліпі люди,
Треба його поховати!

Геніяльний Шевченко показав усі методи, якими окупанти хотіть знищити **Івана-Гонту**, народжене дитя революції, як Ірод прагнув знищити Христа. Тільки Ірод мав один плян убити Христа. Ворог України має більше способів знищити Івана-Гонту.

Перший засіб — це гроші. Золотом його купити! Коли ж цей засіб буде безуспішним, наділити його почестями, високими посадами, а навіть владою у своїй системі. Коли ж і всі зла і всі муки — тюрми, заслання й тортури його не зломлять, тоді остання можливість — затерти навіть вістку про нього в народі! — **Його поховати!** Поховати, поки сліпі люди.

Пророчим оком Шевченко глянув у наші часи. Коли Москва застосувала всі методи на знищенні національного спротиву, проти відданих бсрців за волю і державність України, ми знаємо, яку ролю грає в цій дії союзник ворога — **Іван Яничар**. Ми знаємо, як руками яничарів окупанти фальшують історію нашого народу, його правду, його світогляд, його культуру й як замилують вони очі нашому народові, щоб легше було їм сковати перед ним **Івана Гонту**. Ми знаємо, які клевети кидає Москва на герой визвольної боротьби і як допомагають їй недолюдки юродиві, в Україні та не в Україні, сущі.

Страшну кару визначив Шевченко, в цьому ж таки творі **Великий Льох**, усім зрадникам, а навіть несвідомим жертвам національного гріха. **Три душі не можуть вийти до неба.** Вони померли за гріхи несвідомі, але гріхи, що заважили на долі України.

Молода дівчина з повними відрами перейшла дорогу гетьманові, що зі старшиною їхав у Переяслав Москві присягати. Повні відра води — це щастя для прохожого, але це “щастя” принесло **неволю Україні** і вода затроїла не лише дівчину, батька, матір, брата, але навіть і собак.

Друга дівчина — це та, що московському цареві коня напоїла, як вертався він із Полтави. Вона за свій вчинок була жахливо покарана: в погромі Батурина вбили її батька й маму і вона теж вмерла та ще й бабуся, що її ховала. **Третя душа** — це немовлятко на руках у мами. Воно усміхнулось Катерині, московській цариці, що їхала по Дніпрові. За кару — вмерли обидвое. І в рай їх не пускають.

Шевченко кличе нас обнятися, каже **обняти найменшого брата**, але тільки коли вони **вірні Матері Україні**. Рішуче не може бути компромісу з ворогом, не може бути згоди з яничарами, не може бути єднання з тими, що ласки у ворога благають та йдуть до нього на розмову!

Шевченко виразно каже:

... Горе з вами!
Кого благати ви прийшли?
Кому ви слізни принесли?
Кому ви принесли з слізами
Свою надію? Горе з вами,
Раби незрячі! Кого?
Кого благаєте, благий,
Раби незрячі, сліпий?
Чи ж кат помилує кого?
Молітесь Богові одному,
Молітесь правді на землі,
А більше на землі нікому
Не поклонітесь...

Цей же мотив поет повторює й уточнює в наступному вислові-дороговказі:

Блаженний муж на лукаву
Не вступає раду,
І не стане на путь злого,
І з лютивим не сяде.

Особливо ця пересторога потрібна нашим деяким землякам т. зв. м'якого серця, що вже не раз попеклися на хитрощах і підступі наших ворогів, не тільки з Переяслава починаючи. Всі договори, всі зобов'язання, як теж всі федерації з нашими сусідами кінчалися нещастям — **неволею** нашої нації. Тому Шевченко звертає увагу на науку, на свою мудрість і свою правду. Лиш тоді ворог не приспить нашої чуйності, коли ми будемо вчитись так, як треба!

Він каже:

У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, а не тільки
На чужому полі.
В своїй хаті, своя правда,
І сила, і воля.

Все розберіть... Та й спитайте
Тоді себе: що ми?..

Чи ї сини? Яких батьків?
Ким? За що закуті?

Щоб розкрились
Високі могили
Перед вашими очима,
Щоб ви розпитали
Мучеників: Кого, коли,
За що розпинали?

Ми довірливі, ми щирі, ми шануємо чужих і до чужих йдемо по науку, щоб вони нам розказали про нашу правду. Шевченко сміється з таких наївних і незрячих:

Німець скаже: ви монголи!
— Монголи, монголи!
Золотого Тамерлана
Онучата голі.

Німець скаже: ви слов'яни.
— Слов'яни, слов'яни!
Славних прадідів великих
Правнуки погані!

Чи не охоплює і нас тепер апотеоза чужої школи, що заперечує нашу історію, нашу культуру й вбиває корінь живучості нашого народу, підсугаючи нам т. зв. вселюдську, "об'єктивну" правду, цебто — пофальшовану "правду", якої не було, немає і ніколи не буде. Справжньою правдою кожного народу є лише його власна, щира, непофальшована правда.

Найбільший розум українського народу залишив нам своє поучення:

**Як би ви вчились так, як треба,
То й мудрість була би своя.**

Тільки своя мудрість приведе нас до своєї правди, а з нею до сили й волі. І тільки тоді, пізнавши себе, свою націю, свою Україну, зможемо здійснити заповіт найбільшого сина України, який кличе:

**Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте!
І мене в сім'ї великий,
В сім'ї вольний, новий
Не забудьте пом'януть
Незлім, тихим словом!**

Тарас Шевченко

ДАВИДОВІ ПСАЛМИ

1.

Блаженний муж на лукаву
Не ступає раду,
І не стане на путь злого,
Із лютим не сяде;
А в законі Господньому
Серце його й воля
Навчається; і стане він,
Як на добрім полі,
Над водою посажене,
Древо зеленіє,
Плодом вкрите: так і муж той
В dobrі своїм спіє.
А лукавих, нечестивих
І слід пропадає, —
Як той попіл, над землею
Вітер розмахає.
І не встануть з праведними
Злії з домовини;
Діла добрих оновляться,
Діла злих загинуть.
Стойть в селі Суботові
На горі високій
Домовина України,
Широка, глибока.

— — — — —
Не так тії вороги,
Як добрії люди:
І окрадуть, жалкуючи,
Плачуши осудять,
І попросять тебе в хату,
І будуть вітати,
І питати тебе про тебе,
Щоб потім сміялись,

Ото церков Богданова.
Там-то він молився,
Щоб москаль добром і лихом
З козаком ділився.
Мир душі твоїй, Богдане!
Не так воно стало;
Москалики, що заздріли,
То все очухрали.
Могили вже розривають
Та грошей шукають,
Льохи твої розкопують
Та тебе ж і лають,
Що й за труди не находять!
Отак-то, Богдане!
Зананастив еси вбогу
Сироту Україну!
За те ж тобі така й дяка.
Церков-домовину
Нема кому полагодить!
На тій Україні,
На тій самій, що з тобою
Ляха задавила!
Байстрюки Єкатерини
Сараною сіли...

— — — — —
Щоб з тебе сміялись,
Щоб тебе добити...
Без ворогів можна в світі
Якнебудь прожити,
А ці добрі люди
Найдуть тебе всюди, —
І на тім світі, добряги,
Тебе не забудуть!

(Кос-Арап)

Ю. К.

КИЇВСЬКА ТВЕРДИНА

Мало хто знає про Київську твердиню, що повністю зруйнована ще сім з лишком століть тому, під час татарсько-монгольської навали. Завдяки наполегливій праці дослідників, усе ж таки вдалося відтворити уявлення про неї.

Древня Київська твердиня була розташована на місці нинішнього Історичного Музею і після свого заснування займала, приблизно, три гектари площеї. Літописні джерела вказують, що в 945 році тут стояв дерев'яний палац княгині Ольги, а за його межами — два князівські двори. Один із них, т. зв. "теремний", був збудований там, де нині Андріївська церква.

Наприкінці Х-го і на початку XI-го століть, за князювання Володимира Святославича, центр Києва був перебудований і розширенний. Він займав майже десять гектарів. Володимирів град був обведений земляним валом і дерев'яною стіною. На розі нинішніх вулиць, Великої Житомирської і Володимирської, височіла кам'яна вежа з проїздною аркою на нижньому ярусі.

Згодом, коли син Володимира, Ярослав Мудрий, збудував Софійський Собор, ворота ці дістали назву Софійських, а після татаро-монгольської навали — Батийових, бо саме через них ханська орда вдерлася до древньої Київської твердині.

Земляний вал перетинав глибокий яр. До твердині можна було потрапити дерев'яним мостом, що був перекинутий напроти Софійської башти.

У перебудованій і укріплений фортеці розмістилися князівські палаци, боярські й церковні двори, житла-майстерні ювелірів, приміщення челяді. Від кам'яної башти йшла головна вулиця, що вела на князівський двір і площу — т. зв. "Бабин торжок", на якому стояли збудована Володимиром Десятинна церква і вивезені ним з грецького міста Херсонесу бронзові квадриги — статуй коней. На "Бабиному торжку" влаштовувалися міські ярмарки.

До XIII-го століття, у Київській твердині, найвизначнішим був "Великий Ярославів двір". Він містився на сучасній Десятинній вулиці. В його західній частині стояв розкішний палац — "Гридниця". Головна зала мала 200 квадратних метрів. Тут влаштовувалися князівські прийняття.

У східній частині "Великого Ярославового двору", поблизу нинішнього фунікулеру, у X-му столітті, був пантеон богів. (Слово "пантеон" грецького походження, означає місце або храм, присвячений богам). У 980 році князь Володимир встановив над Дніпром зображення головних древньоруських богів: Перуна, Хорса, Даждь-бога, Стрибога, Макоші і Симаргла. Коли прийнято християнську віру, князь наказав знищити дерев'яні зображення паганських богів, а Пе-

руна скинув у Дніпро. Літопис розповідає, що погани-кияни бігли берегом і, коли дерев'яний ідол поринав у хвилях Дніпра, кричали: "Видбай (виринай), боже!" На тому місці, де затонула статуя Перуна, був збудований Видубецький монастир. Там же був розташований ще один палац, який мав назву "Золотоверхий".

"Мстиславів двір" також стояв на території древньої твердині, на місці нинішнього Центрального телеграфу. Під час археологічних розкопок було виявлено залишки палацу, що мав три великі палати.

На місці нинішніх будинків ч. 7 і ч. 9, на Володимирській вулиці, знайдено залишки Федорівського, а в садибі ч. 2 на Великій Житомирській — Андріївського монастирів. Перший був усипальницею київських князів у XII-XIII століттях. Археологам удалося установити, що першою усипальницею київських князів був Софійський собор, що межував із Київською твердинею.

Читаючи літописи, вчені не раз зупинялися на такому малозрозумілому місці. В 1093 році, під час битви з половцями, молодий князь Ростислав, онук Ярослава Мудрого, потонув у річці Стругні. Але як міг молодий і дужий князь загинути в невеличкій річці? Відповіді не знаходили.

Літописець згадує: у Софійському соборі в різні часи було поховано Ярослава Мудрого, Всеволода Ярославовича, Ростислава Все-володовича, Володимира Мономаха та його сина В'ячеслава. За свідченням того ж літописця, князівська усипальниця була поруч із саркофагом Ярослава Мудрого. Але останній, як відомо, перенесений на інше місце. Отже, як шукати цю усипальницю, коли нічого не знаємо про первісне місце саркофага?

Врешті археологам пощастило. У літописі "Сказання про Бориса і Гліба" говориться, що в 1054-1090 роках саркофаг стояв у північно-східному притворі собору. Дослідники вирішили перевірити це. Під час розкопок було знято чавунну і цегляну підлоги XIII-XIV століть. На метровій глибині знайдено ще одну, старовинну підлогу, що складалася з великих керамічних плит, оздоблених візерунками з різникольорової емалі. Під ними відкрилася нижня частина прямо-кутної кам'яниці. У коморі лежало п'ятнадцять людських кістяків. Серед них — череп, у якому міцно засів залишний наконечник стріли. Невже це череп князя Ростислава? Далі дослідження підтвердили цю думку. Стало зрозумілим, що Ростислав потонув у Стругні, смертельно поранений.

Як бачимо, літописні джерела, матеріяли численних археологічних розкопок дали можливість історикам відтворити, більш-менш повно, зовнішній вигляд Київської твердині.

Юрій Гаєцький

СТОРІНКИ З ПОБУТУ ГЕТЬМАНЩИНИ: ВИБІР ПОЛКОВНИКА

Переглядаючи різні документальні колекції та статті у Гарвардській бібліотеці, знаходимо багато цінних матеріалів, які ілюструють життя й побут у першій модерній українській державі — Гетьманщині XVII-XVIII сторіч.

До них належить рідкий опис вибору полковника козаками та підтвердження його гетьманом.

У 1929 році проф. Микола Петровський видав документ "Елекції" Переяславського полковника Івана Лисенка у дев'ятім томі "Записок Ніженського Інституту Народної Освіти". Цей матеріал переписаний з московського архіву міністерства юстиції — книги Малоросійського Приказу.

В половині 1690 року переяславського полковника Леонтія Полуботка звільнено з його уряду. Для переведення виборів нового полковника гетьман Іван Мазепа вислав трьох визначних представників до Переяслава: військового товариша Захара Шийкевича, колишнього генерального писаря (1665-69) за гетьманів Івана Брюховецького та Дем'яна Многогрішного; військового товариша Якова Жураківського, колишнього полковника ніженського (1678-85) за гетьмана Івана Самойловича та сотника полкової сотні ніженського полку Василя Ігумецького, колишнього наказного полковника ніженського (1673) за гетьмана Д. Многогрішного. Титул військових товаришів за Гетьманщини носили визначніші особи, які не мали визначеного уряду, але були до диспозиції гетьмана та Генеральної Військової Канцелярії.

Кандидатів на пост переяславського полковника було два: Іван Лисенко, який вже був полковником у Переяславі в 1677-79 роках, та Константин Мокієвський, який опісля став полковником київським (1691-1708).

Голосували на полковника всі козаки 17-ти сотень переяславського полку спершу окремо по сотнях і присилали своїх репрезентантів до Переяслава на остаточні вибори перед гетьманськими представниками. Тоді також голосували полкові старшини, а саме обозний, суддя, писар, осаул, хорунжий та отаман Переяслава й чотири значкові товариши. Ці останні — це колишні старшини полкові або інші засłużені особи, які підлягали тільки полковникові, хоч могли жити де-небудь на території полку, але були звільнені від наказів місцевих сотників. Крім того голосувало також дев'ять членів переяславської міської ради.

В день виборів, 25-го червня 1690 року, зібралася полкова старшина, сотники, репрезентанти козацтва, "значніші особи" в полковничім дворі. Гетьманські представники сіли за стіл. Спершу прочитано елекційний універсал гетьмана Мазепи (який до нас не дійшов), а опісля підступали по черзі козацька старшина й інші та давали свої "вотум", себто голоси, полковому осаулові.

Зі старшини голосували за Лисенком — обозний і суддя, а на Мокієвського — писар, осаул, хорунжий та отаман переяславський; зі значкових товаришів на Лисенка

голосувало два і два на Мокієвського. Козацтво всіх 17-ти сотень подало свої голоси на Лисенка, цебто з першої та другої полкових сотень у Переяславі, Трахтемирів, Воронків, Басань, Баришківка, Гельнязів, Золотоноша, Кропивна, Іркліїв, Піщани, Домонтів, Бубнів, Ліплява, Борисполе, Яготин і Березань, хоч у двох сотнях, а саме у Кропивні та Борисполі, багато голосували за Мокієвським.

Також члени міської ради подали свої голоси на Лисенка, мотивуючи при тім, що за його першого полковництва в 1677-79 роках місто Переяслав зросло і збагатіло, а за його наслідників — Войци Сербина (1679-83), Леонтія Полуботна (1683-87), Родіона Райци (1687-88) і вдруге за Леонтія Полуботна (1689-90) місто збузжіло. Це між іншим є єдина причина, подана в цілім документі, чому голосували за Лисенком, а не за Мокієвським.

Отже Івана Лисенка вибрали полковником козаки в червні, але офіційно він почав урядувати аж у серпні, коли поїхав до гетьманської столиці у Батурині і отримав полковничий пернач від Івана Мазепи.

Полковицтво Лисенка тривало до його смерті у вересні 1692 року і на його місце вибрано сотника Золотоноші, Івана Мировича (1692-1706).

Цей документ недвозначно показує, що бодай в XVII сторіччі козацтво часто само вибирало своїх полковників та що ці вибори гетьман потверджував. Також бачимо, що процес виборів мав свої вимоги, наприклад, правибори по сотнях і загальні вибори, де делегати сотень давали свій голос на того кандидата, якого хотіли козаки. Формальності вибору вимагали участі представників гетьмана, що й легітимізувало їх в очах вищих владетелей.

Також ця елекція відбувалась у мирнім часі, де було можливо перевірити всі формальності, зв'язані з перебранням влади полковника. Це до деякої міри заперечує погляди нількох дослідників, які твердили, що влада переходила в атмосфері хаосу, хабарництва та підкупства. Відкриття та публікація інших елекційних документів з XVII сторіччя уможливить зробити більш точні висновки про перебіг вибору влади по полках.

**

П. С.

КОЗАКИ-ПІДВОДНИКИ

В одній із старовинних українських пісень раннього періоду боротьби з татарами і турками є такі слова:

“Нехай йому із водою...
Ось-ось чайка надо мною”.

Ці рядки дослідники супроводжують таким коментарем: Тікаючи від ворога, українські козаки й селяни часто ховались у воду. Занурюючись, вони дихали крізь комишову трубку. А над ними, себто над місцем їхньої схованки, часто кружляли чайки, чим виказували втікачів...

Цей спосіб ховатися у воду знали ще давніші наші предки. В “Стратегіконі” Маврікія — трактаті про військове мистецтво, власне ніби-то візантійському імператорові, — є така загадка про наших предків докиївського періоду:

“Мужньо витримують вони перебування у воді, а коли їх настігає ворог, занурюються і тримають у роті спеціально видовбаний усередині комиш, протилежний кінець якого досягає поверхні води. А самі лежать горілиць на дні річки і дихають. Це вони можуть робити протягом багатьох годин, отже, зовсім неможливо здогадатися про їх присутність”.

Досвід тривалого перебування під водою перейняли від своїх предків і запорізькі козаки, що вели боротьбу з татарськими і турецькими зaimанцями в не менш тяжких умовах, ніж їхні предки зі своїми ворогами. Доводилося козакам користуватися і такими ж самими способами. Січовики відзначалися особливою винахідливістю та військовою хитростю і ще більш удосконалили це вміння перебувати під водою. В одному з козацьких переказів розповідається, як козак, залізши у звичайне відро, плив у ньому під водою кілька верст. Звичайно, це легенда. Але уявімо собі таку картину:

Спіть у досвітній тиші древнє турецьке місто, біля бійниць по-зіхають вартові. Скільки не вдивляються вони в море, нічого підоэрілого не бачать. Тільки чайки ширяють над рибальськими фелюками. Та ще й хвилі гонять із моря до берега якісь колоди, щоправда, не зовсім звичайні: стоять вони сторч, ніби поплавки на поверхні води. Та хіба мало незвичайних речей притягає море? І вартові сонно кро-кують на своїх ділянках. А місто тим часом прокидається, рибалки поспішають до своїх фелюків, торговці збираються на базар.

Раптом сталося щось неймовірне. На очах спантеличених турків виростали з води колоди. Потім з'явилися дивні предмети: скриньки — не скриньки, човни — не човни. Вони швидко наближалися до берега. Розчинялися стулки в колодах, і з них вийшли запорізькі ко-заки.

Коли турки отямилися і зрозуміли, що сталося, було вже пізно. Хоробрі козаки вже зохопили місто і почали розправу з ненависним ворогом. Тільки пізніше стало відомо, як сталося це “чудо”.

На березі височіли стіни неприступної фортеці, а козацьке військо, що виrushило в похід, було нескінченне. Як подолати таку фортецю? Це ж не галери захоплювати. Не звикли січовики лазити по стрімких стінах, за якими причаїлися стрільці з піками і гарячою смелою. І вирішили запорізькі воїни схітрувати — непомітно пройти повз турецькі галери і пробратися у фортецю. Так виникло це “чудо”.

У своїх човнах-чайках козаки зробили подвійне дно зі стулка-ми. Для баласту на дно насипали піску, а щоб діставалось повітря всередину, вставляли колоду з видовбаною серцевиною (труба). Крізь неї козак також озирав горизонт. Отвори для весел затягувалися шкірою. Коли була потреба, стулки розчинялися, пісок висипався і човен випливав на поверхню. На палубі теж розчинялися добре припасова-ні стулки, і з човна виходили воїни славної Запорізької Січі.

Чи не літературний це домисел? Достовірні факти дають відповідь на таке питання.

В книжці французького історика Монжері “Про підводне мореплавання і війну” є згадка про те, що “запорізькі козаки користу-валися весловими суднами, які мали здатність опускатися під воду, рухатися там протягом тривалого часу, а потім повернатися назад, піднявши вітрила”.

Інший француз, філософ Урньє, відвідавши Константинопіль, між іншим, писав: “Тут мені розповідали зовсім незвичайні історії про напад північних слов'ян на турецькі міста й фортеці. Вони з'явилися несподівано, підіймалися просто з дна моря і наводили жах на варту та всіх берегових мешканців. Мені й раніше оповідали, ніби слов'янські воїни перетинають море під водою, але я вважав це за вигадку. Тепер же я говорив із тими людьми, які були свідками підводних на-бігів слов'ян на турецькі береги”.

В 1595 році під час одного з своїх походів до анатолійських берегів запорожці покористувалися саме підводними чайками. Завдяки цьому, вони потайки підійшли з моря до турецької фортеці Синоп і захопили її, зненацька наскочивши на ворога.

Слід згадати, що це запорізьке підводне мореплавство було ще перед тим, коли голляндець ван Дреббель збудував в Англії перший загальновідомий підводний човен.

**

Іван Рудас

ЛИЦАРІ ДРЕВНЬОГО КОДАКА

Коли будували на Дніпрі греблю, автор цих рядків стояв і слухав старого кобзаря Нетесу, який сидів на прибережній скелі і під тихий передзвін кобзи - бандури співав псалом-хвалу і древньому Славутичу, і працьовитим людським рукам, і минулій грозі порогів, які стали вже легендою. Доречно знати, що лоцманів, про яких далі буде розповідь, після будови на Дніпрі, було увічнено фільмом Одеської кіностудії під назвою "Останній лоцман".

Коли саме виникло біля порогів городище Старий Кодак, в історичних джерелах відомостей нема: десь дуже давно. Але ватаги лоцманів у Кодаку та прилеглій Лоцманській Кам'янці ймовірно організовані десь на початку XV ст., коли легендарний лицар Байда, Дмитро Вишневецький, заснував за порогами, в 1550-х роках, козацьке братство-сенту — славетну Запорізьку Січ. Безумовно, тоді виникла потреба в такому небезпечному ремеслі, як запорізькі лоцмани.

Адже байди, чайки, човни тощо козаки найбільше будували в лісах Присамар'я, Приорілля та в заплавах Дніпра. Потім ту фльотилію треба було спускати на Січ через грізні пороги цілою і неушкодженою. І виконувала це одна з паланок сі-

чового братства — ватага старокодацьких лоцманів, що єдина опанувала те ремесло.

Лоцмани мали свої звичаї, закони, самоврядування громад. Жили одружені з родинами. Вони вільними голосами на своїх радах обирали собі отаманів, його помічників та громадських старост, бо займалися й рільництвом. Мали можливість і усунути своїх обранців. У лоцманів були навіть свої пісні, одну з них доречно тут подати. Пісня побутує й нині в усіх селах Підніпров'я. Пісня дуже давня серед лоцманів, а записав її в 1936 р. М. Гайдай від співаків Старого Кодака — Панька Білоконя та Наталки Воронько на 2 олімпіяді самодіяльного мистецтва Дніпропетровщини (Із збірки "Українська народна пісня", 1936 р.). Ось вона:

Ой, гук, мати, гук
Де юлоцмани п'ють,
І весела тая доріженъка,
Куди вони йдуть.

Ой, де вони йдуть,
Як (г)орли гудуть,
Під білою березою
Отамана ждуть.

Отаман іде,
Як голуб гуде,
Між своїми лоцманами
Пораду веде.

“Отамане наш,
Пускай швидше нас.
Усі плоти на одвалі
Дожидають нас”.

І поріг шумить,
Народ гомонить,
А в нашого отамана
Голова болить.

Отаман гуна:
“Хлопці, до стерна!”
Ой пішов пліт до берега
На камінь зліза.

На камінь зліза, —
Вітер дме з Дніпра,
Ой, в Ненаситському порозі
Та вода бистра.

Відомо кілька варіантів слів цієї пісні, але в Подніпров'ї найчастіше співають саме цей...

Лоцмани були дуже обдаровані хистом і в час морських походів козаків на турків і татарів, громада умільців була стерновими на байдаках і чайках запорожців.

Відомо, що в гостях у лоцманів Старого Кодака, крім усіх без винятку кошових отаманів, перебували такі вінценосці й царедворці: Катерина II, а з нею римський імператор Йосиф, король польський Станіслав, посол Франції Сечюр і фаворит цариці — Григорій Потьомкін.

Трапилося це в травні 1787 року, тобто вже після зруйнування Січі. Протягом століть у Старому Кодакі побували гетьмани, а саме: Конєцпольський, Богдан Хмельницький, Самойлович, Іван Мазепа та інші. Ще в лоцманів Старого Кодака перебували російські воєводи: Голіцин, Шереметєв, Косогін, Долгорукий, посланці Разіна, Бул-

ваїна, Пугачова. Був тут неодноразово легендарний кошовий отаман Іван Сірко, але про те мова буде далі. Всі лоцмани здавна були письменні.

Все це я, звичайно, згадав тут побіжно. Але далі розповідь буде хоча б про дві визначні події, в яких лоцмани прославили себе для нащадків. То були грізні роки боротьби запорожців з Туреччиною й татарами Криму. Вороги часто влітку, пробираючись степовими байранами та хащами, чинили набіги на вельмистражданну в ті грізні роки Україну, палили села, грабували достатни населення та полонили хрещений люд. Отож, розповім про одну славетну подію запорізьких козаків у спілці з відчайдушними лоцманами.

Чаплинське побоїще

Літній лоцман Дмитро Твердохліб липневим ранком-досвітком, сівши в легенького човна, тихенько пересягнув Дніпро і поплив до лівобережного півострова, що звався (та й нині зветься) Чаплинським. Згодом тут виросло і велике поселення Чаплі, а в ті часи там були на відмінах зарості рогози та очеретів.

Напередодні Твердохліб поставив там верші та ятері і плив, щоб вибрести рибу, якої тоді скрізь було дуже багато. Допливши до очеретів, лоцман прислухався. З хащів і заплав півострова долинав приглушеній лемент людської мови і затомований дитячий плач.

Вибравши верші й ятері, лоцман заховав човна в очерет, роздівся до хреста, перехрестився сам і сягнув у воду. У досвітній імлі він вужем поповз у хащі й завмер: “Ta-

тари... Ціла орда... Сотні полонених бранців хрещеного люду" — промайнули в його свідомості уривки думок. Лоцман зрозумів, що татари після набігу поверталися вже в своє гадюче нубло, до Криму. Іх було кілька тисяч. — "Зупинились не на один день, аби перепочити у цій схованці. Адже награбоване звалено в кучі і розсідлані коні вільно пасуться в просторих запла-вах" — зрозумів бувалий лоцман.

Не гаючи й хвилини, лоцман-січовик відплів від очеретів і в ранковій імлі, непомітно для ворогів, попрямував до свого берега. Все робив дуже обережно, аби не спо-лохались і не зникли...

Згодом молодий вершник зі Старого Кодака на прудкому, як вітер, коні мчав "Диким Полем" до Січі, куди й прибув коло півдня.

— Де кошовий батько Сірко? — запитав стрічного козака. — Бо маю до нього дуже важливу спра-ву.

— У батька всі справи важливі, — відповів козак і показав курінь кошового.

Через півгодини вершник уже мчав до Старого Кодака, а тим часом на Січі все закипіло, завири-вало.

— Готуй, батьку, всі човни і байдани, — звернувся вершник до ота-мана лоцманів.

— Батько Сірко з козаками уве-чері буде вже тут.

Звечора насунули буряні громо-виці та злива, але десь опівночі стихія почала вгамовуватись. Тоді, перетинаючи Дніпро на "Кам'яно-му броді", в нічному морону поп-лили сон' човнів та байдаків, пря-муючи д лівобережня, нижче Чо-

плинського півострова. Татари, ще куняли після буреної ночі, коли страшною, але справжньою нава-лою січові месники увірвалися до їхнього табору. Охоплені жахом татари кинулися в розтіч. Почалась жорстока січа.

Зрозумівши своє визволення, всі полонені чоловіки й жінки, роздів-шись до хрестів, аби їх пізнавали козаки, почали теж нищити лютих ворогів-насильників. Коли вже під-билося сонце, важка січа стихла. Легендарний отаман Іван Сірко, з порівняно невеличким загоном ко-заків, дощенту знищив десятитися-чну орду татар. Всі полонені були звільнені. Ця геройчна подія увій-шла в історичний літопис під на-звою "Чаплинське побоїще". Трапи-лась вона влітку 1660 р.

... На пісках Чаплинського півос-трова і нині часто й рясно висту-пають темнобурі плями піску, зви-чайно, якісь окисли. Але місцеві люди прилеглих сіл говорять: — То кров лютих ворогів, що руйну-вали, палили і полонили хрещених українських людей і жорстоко роз-платились за все кров'ю. Вічна па-м'ять хоробрим лицарям і отаману-характернику Іванові Сірку. Вічна Слава! — скажуть і наші далекі нащадки.

Царська мандрівна

Ще одна знаменна для старо-кодацьких лоцманів подія сталася вже після руйнування Запорізької Січі. 1786 рону царися Катерина II вирушила з Петербургу до древ-нього Києва, в якому перезимува-ла, а весною по Дніпру вирушила до Херсонесу, що почав будува-тись. У Києві було збудовано пиш-ну царську флотилію дніпрову з

особистим фрегатом цариці та фройлін. В кінці квітня 1787 року Катерина II, з початком та згаданими вже володарями і фаворитами, виїхала з Києва дніпровською флотилею до Нових Кодаків, де намітила зупинитися ради закладання собору і заснування міста для губернії на правому березі Дніпра.

Бурхливість тих часів (готувалась війна з Туреччиною й татарами) вимагала дій. Проживши більш тижня в Нових Кодаках, 9 травня 1787 року, на мальовничій площі Кутової скелі (нині Жовтнева площа в Дніпропетровську), владарка імперії заклали будову собору, освятивши і назвавши його Преображенським. Нині ця споруда реставрована і з своєї височини далеко навколо сяє золотими банями. Тоді ж козацьке поселення — Половицю було перейменовано на Катеринослав (нині Дніпропетровськ). Мешканці розселилися по навколишніх селах та хуторах. Буйний сад піловчан (нині парк ім. Шевченка), відкуплений у козаків царицею, буде нею подарований Г. Потьомкіну.

Тим часом у Нових Кодаках, на березі Дніпра, побудували високу башту, з якої цариця з царедворцями милувалися своєю флотилею, що була розмальована золотими квітами і майоріла розпущеними оксамитовими прaporами, корогвами й знаменами.

З веління цариці, до Нових Кодаків закликали староноказьких і кам'янських лоцманів, що мусіли ту флотилію переправити через грізні пороги Дніпра.

Переробивши довгі керма (демена) на короткі, з широкими лопатками на кінцях стерна (опачини),

лоцмани продемонстрували свій хист. Вони пустили фрегати за дніпровською течією і, орудуючи лише кермами, зробили на воді півколо і знову причалили до пристані. Це вкрай здивувало царицю і всіх присутніх. Владарка наказала Потьомкіну записати керівників лоцманів. То були: отаман лоцманів — Мойсей Іванович Півторацький, його помічник — Непокритенко і досвідчений стернові.

Саме в день закладання собору цариця й веліла лоцманам переправити царську флотилію до самих порогів. В обідню пору лоцмани з флотилією були вже на місці. Після освячення собору цариця і весь її почет з мирянами поїхали до Старого Кодака й порогів. Владарка хотіла бачити, як лоцмани будуть переправляти через страшний Ненаситець її фрегати.

На скелястому березі Дніпра був невеликий майданчик, де стояла цариця і спостерігала небачене диво і лицарську хоробрість та хист лоцманів. Поруч неї стояли Потьомкін і римський імператор. Далі по високому березі — сотні людей.

Першим поплив до Ненаситеця фрегат цариці, котрим керував отаман лоцманів. Коли фрегат сторчав шубовснувся в кипучий вир, щось заревіло й затріщало. Цариці здалося, ніби він з усіма людьми потонув. Йі стало млюсно і скрипнувши, вона затулила очі руками. Але в наступну мить почула кругом вигуни: "Цілий, неушкоджений, врятований!!!" А фрегат уже плив водяними "східцями" щодалі від грізного Ненаситеця. За ним скоро пропливли й усі менші судна без єдиного ушкодження.

Цариця веліла покликати до себе всіх лоцманів, коли ті загнали флотиллю до причалу. Вона запитала:

— Хто вів мій фрегат?

— Я, — гідно відповів Мойсей Півторацький.

— Встань, — веліла вона, — бо жалую **тебе** за хоробрість і вірну службу **поручником**, а твого юного **сина — прапорщиком!**

Потім нагородила отамана півтораста золотими нарбованцями. Непокритенко одержав п'ятдесят, рульових обдаровано трьома червін-

цями кожен, а простим лоцманам, що були в час переправи на кожному фрегаті, дано по червінцю.

... Це була друга — з багатьох — визначна велима подія в діяльності й житті відважних лоцманів древнього Кодака.

... Згадану подію переказав мені, через письменника Оленсу Стороженка, древній лицар — січовик Микита Корж, що був учасником тих подій, коли флотиллю переправляли через пороги...

**

“БАГАТО ГАЛАСУ, МАЛО ДІЇ”...

(В.Д.) Колишній президент Америки Теодор Рузвелт мав звичку казати, що американські дипломати повинні говорити... тихо, але тримати напоготові “великого бука”.

Цю пораду старається пригадати президентові Регенові популярний ньюйоркський щоденник “Дейлі Ньюз”, який йому закидає, що він діє якраз протилемко до поради великого республіканського президента Америки Теодора Рузвелта, бо Реген говорить багато і голосно, але діє дуже мало.

Як приклад, редакційна стаття наводить Польщу: Реген і Гейг заповнюють атмосферу безнастаними погрозами тяжких санкцій проти Польщі і ССР і нарікають, що союзники ЗСА тягнуться позаду.

Але, що на ділі зроблено, щоб покарати ССР і Польщу? Чи встановлено заборону вивозити збіжжя до ССР? Чи допустила Америка до фінансового банкрутства Польщі? Як в першому, так і в другому випадку — відповідь — негативна.

Не диво, що союзники Америки не спішаться із виголошуванням погрозливих заяв, а прямо переводять свої щоденні справи по-своєму. Наприклад, Західна Німеччина далі буде, чи пак плянує будувати, великий трубопровід для достави совєтського натурального газу з Сибіру до Західної Європи. Такий газовий трубопровід в очах Уряду ЗСА є величезною стратегічною перемогою Москви.

Найвищий час, щоб вашингтонський Уряд синхронізував свої воєвничі заяви зі щоденным, практичним діянням. Для цього треба встановити ряд умов і готовостей, як, наприклад, створити ясний стратегічний погляд на світові події і визнати певні пріоритети; прийняти реалістичну політику, яка з'ясовує точно політичні чи економіч-

но-мілітарні цілі; узгіднити свої дії із своїми реторичними заявами.

Як на це вказують численні політичні аналітики, — справа Польщі виявила неймовірну слабість державного політичного апарату, чого, правдоподібно, ясно не схопили вашингтонські стратеги. Головні актори польської драми — Варшава і Москва, виявили ціле багато суперечних ідеологічних, економічних і культурно-соціальних розбіжностей, на яких Вашингтон повинен розігравати, але, на жаль, на вітві тут виявив нерішучість, недосвідченість та прямо повну ігноранцію.

Одним із найбільш переконливих аргументів Регена проти президента Джіммі Картера в 1980 році, був закид хаотичного непорядку в американській закордонній політиці. Тут і насувається запит: як саме тепер виглядає американська політика? Чи не можна примінити тих самих критерій до уряду Регена?

Президент Реген — це чесна, добра і відповідальна людина і американський патріот. Але саме ці атрибути, які накладають на нього неабияку відповідальність, повинні стати тими стимулами у його ролі — привести американську закордонну політику до рівня, що відповідав би силі і престижові Америки у світі.

“Свобода”.

В. М.

АМЕРИКАНСЬКИЙ ГЕНЕРАЛ КОЗАЦЬКОГО РОДУ

Мова тут про ген. Івана Васильовича Турчина, народженого в Україні, героя громадянської війни в США в ранзі генерала бригади. Бліскучий полководець, визначна, кольоритна постать американської історії, велика людина українського роду, — майже невідома українській громаді. Признання належиться мгр. Орестові Городиському з Чікаго, який завдав собі труду, щоб зібрати відомості про цю особистість і опублікував висліди своїх досліджень у статті “Ген. Іван В. Турчин особистий приятель през. Лінкольна”, поміщеній у календарі-альманаху “Свободи” за 1971 р. і того ж року виданій фотоофсетною відбиткою, накладом в-тва “Червона Калина” в Нью Йорку (брош. 16 сторінок, з кількома фотографіями).

Згадуючи на вступі своєї праці загальниково про українців на чужій військовій службі, автор подає м. ін. таку цікаву відомість: У 1850-их рр. особиста гвардія шаха Ірану складалася переважно з українців — дезертирів із зненавидженої царської армії, головно з карних батальйонів (в такому батальйоні карався теж Тарас Шевченко) та поляків, які користувалися українською командою, а їхнім комендантом був полковник Дяченко.

Ген. Турчин нар. в грудні 1822 р., на Слобожанщині. Від 14-го року життя навчався у кадетській школі в Петербурзі. Як підпоруч-

ник артилерії, служив у полку в Варшаві. Молодим старшиною брав участь у поході ген. Паскевіча на Мадярщину 1849 р. Від 1850 р. він студіював військову технічну справу в школі ген. штабу. В ген. штабі підлягав безпосередньо вел. князеві Олександрові, який опісля став царем. З його ж доручення перевів студії, випрацював плян укріплення 90 км. відтинку вздовж фінляндського побережжя, який був повністю зреалізований. По закінченні Кримської війни, в ранзі полковника, був начальником ген. штабу 50-тисячного гвардійського корпусу у складі 200-тисячної російської армії, яка в тому часі стояла в Польщі, як охорона перед можливою австрійською інвазією.

Будучи високогуманною людиною вроджених демократичних пerekонань та ставлячись критично до царського самодержав'я, Турчин використав дану йому однорічну відпустку для поглиблення технічного знання в Німеччині, і разом з дружиною Надією виїхав до Англії, а звідти до США. Допоміг їм у тому особистий приятель полк. Турчина, американський капітан Джордж Б. МекКлілен, що був висланний секретарем війни США (Пізнішим президентом Конфедерації) Джефферсоном Дейвісом до Росії для вивчення нових тактичних і технічних воєнних досягнень, продемонстрованих під час Кримської війни. В Америці Турчини осіли в Чікаго, де він працював як керівник будівничого відділу Центральної Іллінойської Залізниці, під безпосереднім зверхицтвом МекКлілена. Правним дорадником згаданої компанії, особистим приятелем полк. Турчина був пізніший президент США Абраам Лінкольн.

З моментом вбуху громадянської війни полковник Турчин перебрав команду 19-го піхотного полку іллінойських добровільців. Його полк швидко придбав собі славу найкраще вишколеної військової одиниці в цілій американській армії, беручи участь у найважчих боях, а про самого Турчина і свої, і противники висловлювались не інакше, як "страшного козака", в розумінні надзвичайно хороброго й взятого. Коли заздрісні на його славу генериали англосакського походження поставили його — із-за зовсім благої причини — під військовий суд і видалили його з військової служби, президент Лінкольн, обурений тим вчинком військових бюрократів, демонстративно підвищив полк. І. Турчина до ступня бригадного генерала. Як командир Другої кавалерійської бригади, ген. Турчин виявив багато організаційних здібностей, м. ін. зорганізував спеціальний відділ кінної артилерії, яка в далішому поході виконала близькуче своє бойове завдання.

Історики громадянської війни згідно признають, що ген. Турчин був одним з найбільш освічених старшин в юній армії. М. ін. він знов сім чужих мов і був теж дуже добрым скрипалем. З конфедератами ген. Турчин ніяк не симпатизував, уважаючи їх "збунтованими власниками невільників", "курйозним феноменом" 19-го століття, гідним осудження. Генерал Турчин залишив більшу історичну пра-

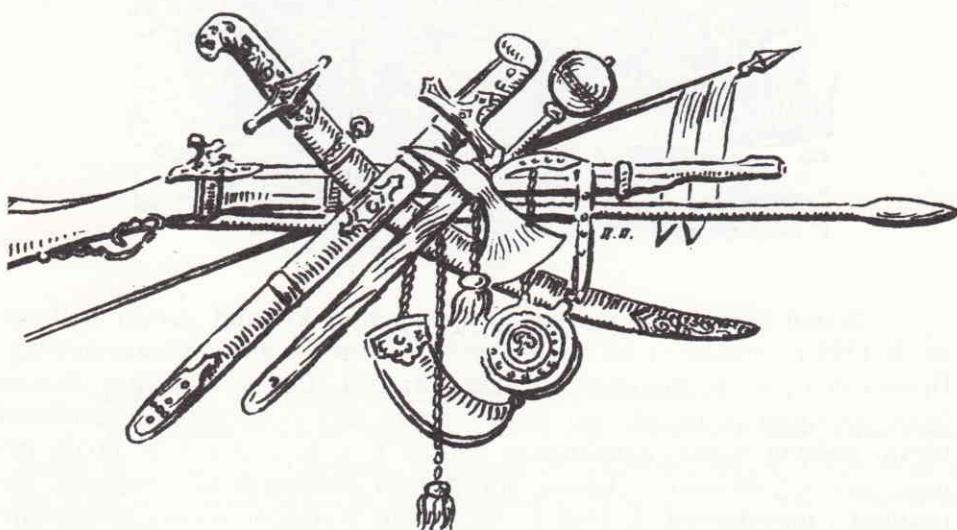
цю про громадянську війну п. н. "Чіка-мауга", що з'явилася друком у Чікаго 1888 р. Служно відмічує мгр. О. Городиський, що "варто було б, щоб хтось з українців — кадетів Вест Поінту — поцікавився особою ген. Турчина та його військовою кар'єрою, як і його працею про Громадянську війну та написав на ту тему градуаційну працю".

Не можна не згадати про дружину ген. І. Турчина, Надію Антонівну, яка була завжди при боці свого славного чоловіка, в долі і недолі. Як опікунка і сестра милосердя для його вояків, особливо героїчно відзначилася при рятуванні жертв катастрофи військового поїзду, 17. 9. 1861 р. біля Гюрон, стейту Індіана, за що дістала признання і любов широких американських кіл.

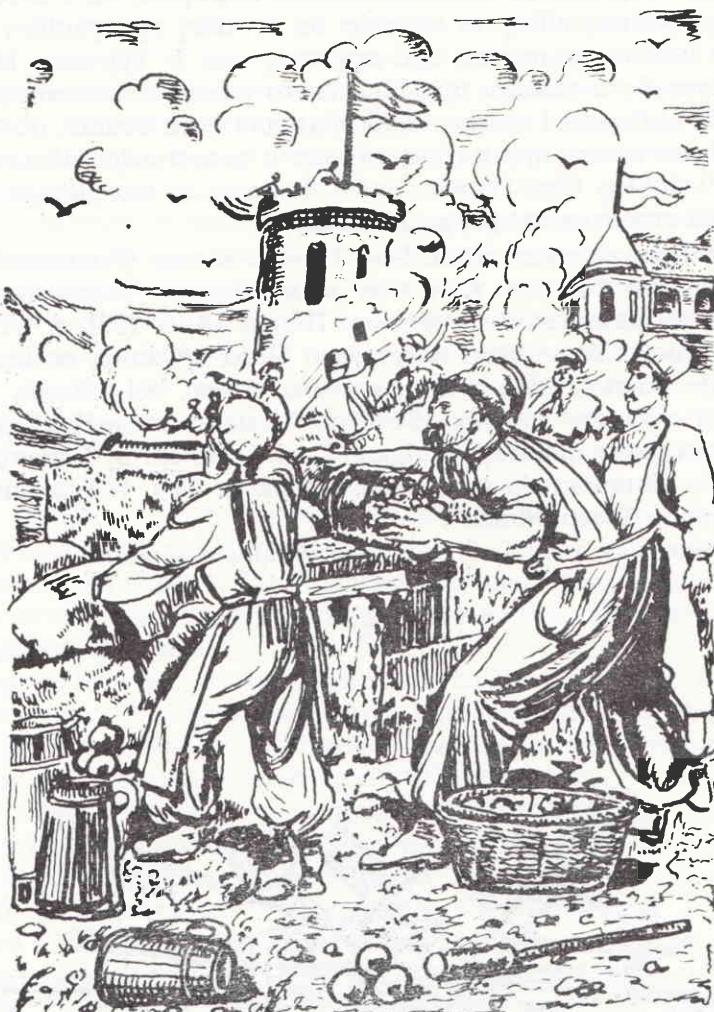
Турчини не мали дітей. Ген. Турчин зазнав фінансової руїни в 1870-их рр., що й довело його теж до морального заломання. Згодом працював як армійський інспектор. Помер 18. 6. 1901 р. і був похований з усіма військовими почестями. Його дружина померла 17. 7. 1904 р. На жаль, згідно з її останньою волею, всі знімки, папери і книжки її славного чоловіка були по її смерті спалені. Обоє поховані на військовому цвинтарі в Мавнд Сіті, Ілліной. В Чаттануга, стейт Теннессі, у підніжжі гор Аппалачів, є парк ім. Ген. І. Турчина, під назвою "Турчин Резервейшен".

Отака була доля здібного сина української землі.

**

ПОЧАТКИ АРТИЛЕРІЇ В УКРАЇНІ
(XIV-XVII ст.)
Подав І. К.

Перші вістки про існування артилерії в Україні маємо зі Львова. В 1394 р. прийшли до Львова перші пушки і шість бочок пороху. Привіз їх пушкар Збожек на наказ Ягайла. Від того часу у Львові були постійно пушкари, що мали нагляд над оборонними засобами міста, робили порох, направляли пушки й т. под. З різних родів пушок, що їх уживано у Львові, згадуються **бомбарди** або **гүфниці**, **тарасниці** і **шротівниці**. В 1468 р. засновано у Львові міську людвисарню, тобто відливню пушок.

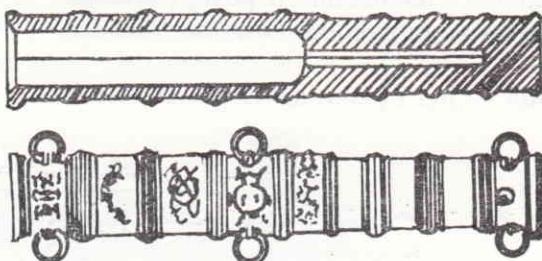
З кінця XV століття є дані про артилерію в різних українських замках. Ось вони:

1471 р. у **Винниці** — 1 пушка; в **Чуднові** — 3 пушки; в **Житомирі** — 4 пушки великі, 5 тарасниць;

1494 р. в **Кам'янці** на Поділлі — 11 пушок, а саме: 1 велика тарасниця; 4 півтарасниці; 4 пушки менші від тарасниці; 2 півгүфниці (з них одна "на спосіб моздіра"); в **Скалі** — 3 фоглері;

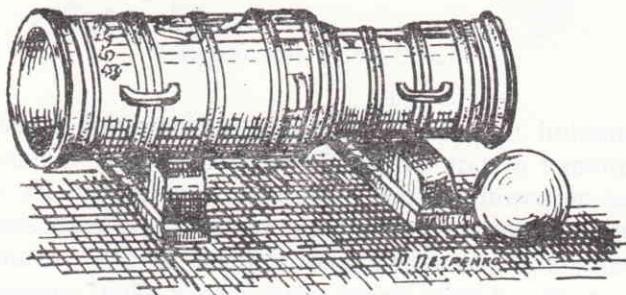
1495 р. у **Львові**, на Високім замку — 1 гуфниця; 1 півгүфниця; 1 тарасниця; 1 півтарасниця; в **Глиннянах** — 2 фоглері, і крім них, спроваджені зі Львова — 1 гуфниця; 1 тарасниця; 9 фоглерів;

1497 р. в **Перемишлі** — 2 півтарасниці; 2 моздірі; 1 менший моздір.

Візантійсько бомбарда XV ст.

**
*

Бомбарда XV. ст.

Наведені тут назви мають наступне значення:

Тарасниця (також тараниця — з нім. Terrassbüchse) мала свою назву від того, що первісно служила до оборони мурів і що ставлено її на замкових блянках або терасах ("тарасах" — поль.). Тарасниці спочатку були невеликого калібріу, але згодом уживано цієї назви для великих штук.

Півтарасниця — пушка того самого типу, що тарасниця, але, мабуть, наполовину меншого калібрУ.

Фоглер (або фогляр, нім. Vögler, франц. veuglaire) — більш ви-роблена пушка, з рухомою порохівницею, цебто коморою на порох.

Гуфниця (нім. Haufnitz) — коротка пушка, ширшого калібрУ, служила до стріляння під більшим кутом нахилу, наприклад, на ворога, захованого за муром чи валом.

Півгуфниця мала, мабуть, вужче дуло, як гуфниця.

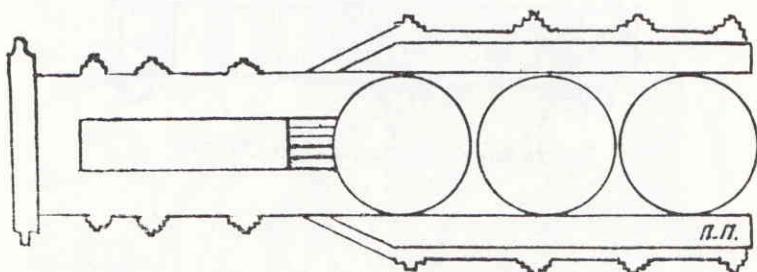
В інших джерелах знаходимо ще такі назви:

Бомбарда — коротка пушка з широким дулом на великі кулі, служила до розбивання мурів, тому називано її теж "бурячим ділом" або "півбурячим", залежно від калібрУ; те саме значення має моздір.

Шрубница — пушка, зложена з частин, котрі були разом зішру-бовані. Для чищення і набивання її розкручувано.

Півшрубница — шрубница меншого калібрУ.

Харчівница — рід пушки дотепер невияснений.

Бомбарда (перекрій).

Найдавніші пушки були дуже різномірних форм і калібрів. Кожний відливач пушок виливав довільні штуки, більше нераз звертав увагу на зверхній вигляд і розмір свого твору, як на практичну мету. Але згодом артилерія наблизилася до дійсних потреб війська — і людвісарі, користаючи з практичного досвіду, стали змагати до того, щоби виробити якісь сталі типи пушок. Кулі, спочатку, були кам'яні.

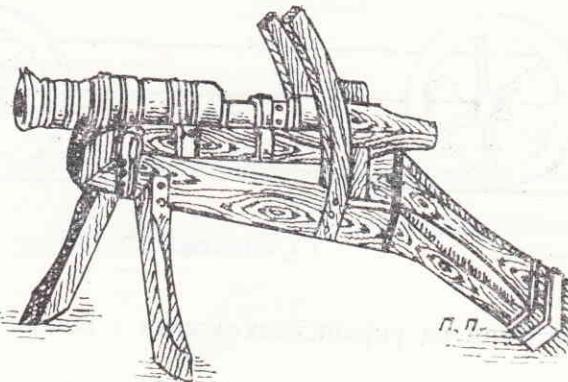
Важним поступом в будові пушок було те, що по боках придано їм чопи: через те пушки могли тривкіше і певніше лежати в ложах, і можна було довільно підносити їх вгору чи спускати додолу, звертати вправо, чи вліво, під час прицілів. Тоді вже був відомий квадрант і це облегшувало кермування пушок.

При кінці XV ст. прийнято всюди заливані кулі на місце кам'яних. Ця важна зміна дала можність зменшити калібр пушок. Через те також зменшилася вага пушок і артилерія стала більш рух-

лива і поворотна. Пушки, котрих дотепер вживали найбільше на замкових мурах, можна було перевезти на колесах в поле; так постали польові гармати.

В описах українських замків з XVI ст. можемо бачити поступовий, повільний розвиток артилерії. Пушки старого типу з давніших часів ще не вийшли з уживання, але більшість їх є вже нова, уліпшена. Пушки, котрих описи маемо з 1552 року в Київі, Винниці, Острі, Мозирі, можна поділити на такі групи:

- 1) "старі" пушки, без дати, є дуже короткі і широкі; довжину мають ледве 7 пядей (1.26 м.), калібр "на 2 пяді і 3 пальці" (к. 41 см).
- 2) пушки з 1505-1507 р., довгі на 9½ до 14 пядей (1.70-2.60 м.), калібр — 1 пядь і 3 пальці до 2 пядей (к. 23-36 см).
- 3) пушки з 1524-1529 р., довгі на 12½-14½ пядей (к. 2.25-2.61 м.), калібр — "гусяче яйце" (к. 7-8 см).
- 4) пушки з 1532-1536 р., довгі на 9½-11 пядей (1.60-2.00 м.), калібр — "качаче яйце" (к. 5-6 см).

Тарасниця ХV ст.

Наглядно видно, що пушки приирають чимраз менший калібр: від широких дул 41 см в промірі до вузьких на 5-6 см. Рівночасно з тим пушки видовжуються: від первісної довжини 1.16 м. доходять до 2.6 м. Були виїмки, — короткі пушки з малим калібром. Кулі до старих пушок були кам'яні, до нових — залізні, покриті оловом.

Нові пушки не представляють собою таких різновідніх типів, як давні, тому також не мають стільки назв, що старі.

Діло — це спижева пушка; **дільце** — пушка менших розмірів.

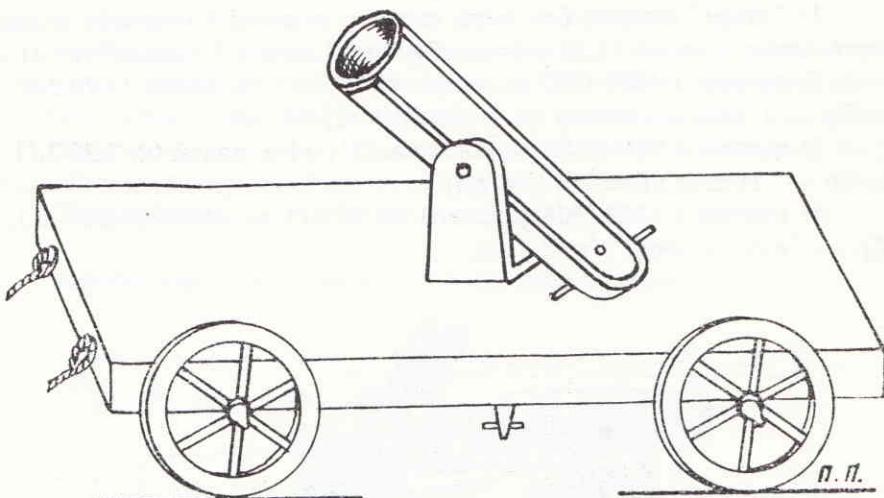
Серпентини — залізні пушки, довгі 8-9½ пядей (1.45-1.80), калібру голуб'ячого або гусячого яйця (3-7 см); назва пішла від кручені форми прикрас, чи може від прикрас у виді вужів.

Сокіл або фалькон — це польова пушка калібру 10 см.

Фальконет — також пушка з меншим калібром (7 см).

Деколи згадуються ще пушки з назвами **соловій**, калібру к. 18 см; і **нотшлянга** калібру к. 13 см.

На українських землях не було тоді (крім Львова) значніших гарматних робітень. Тодішні пушки переважно вироблялися у Вильні, в державній людвисарні, і звідтам привозено їх до нас.

Гуфниця.

Стан артилерії на українських землях в половині XVI ст. був такий:

Львів 1537 р.: 1 тарасниця, округла, довга; 3 гранясті тарасниці; 1 шрубниця або діло; 1 гуфниця; 1 діло; 2 дільця. 1558 р.: 4 великі діла; 3 бурячі діла; 1 менше діло. 1570 р.: 8 діл.

Володимир 1545 р.: 2 серпентини; 1 діло.

Луцьк 1545 р.: 10 діл і ділець, між ними 3 польові. 1552 р.: 10 діл; 1 дільце.

Крем'янець 1545 р.: 1 діло; 4 соколи; 2 моздірі; 22 фальконети. 1552 р.: 14 діл.

Винница 1545 р.: 2 дільця. 1552 р.: 3 діла.

Брацлав 1545 р.: 2 діла великі; 2 діла польові. 1551 р.: ці пушки забрали татари.

Житомир 1545-1572 pp.: 1 дільце лите; 3 серпентини залізні.

Овруч 1545 р.: 5 серпентин.

Мозир 1552 р.: 5 діл; 2 серпентини.

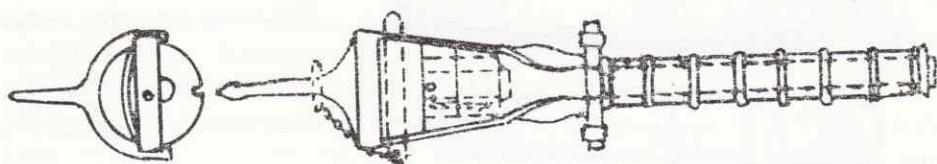
Київ 1552 р.: 14 діл нових з 1506-1529 pp.; 4 діла старі; 11 серпентин.

Канів 1552 р.: 1 діло; 2 дільця спижеві; 1 дільце залізне; 3 серпентини.

Черкаси 1552 р.: 4 діла; 3 серпентини.

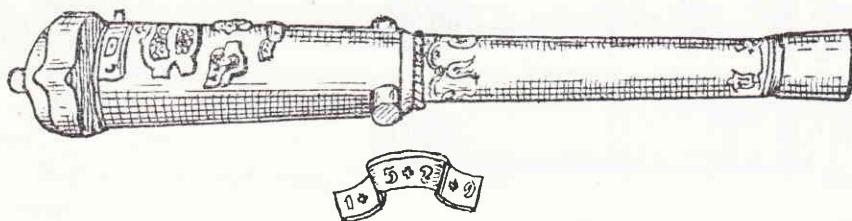
Остер 1552 р.: 4 діла; 2 серпентини.

Для перевозки польських пушок служили цекгавзи, тобто арсенали, наприклад, у Львові й Києві. Це були звичайні шопи, покриті добрим дахом. Але головні державні артилерійські склади були в столицях — Krakowі й Вильні. Звідтам в потребі перевозжено пушки й в Україну. Ось зразки різних пушок:

Фоглер.

**

Пушка з 1529 р. відлитта у Львові Бартосом Вайзе.

Артилерія біля 1550 р.:

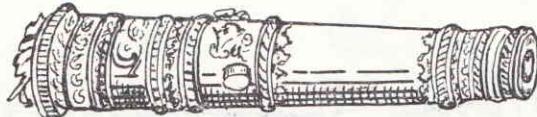
Так у поході на Молдавію, 1497 р., було 15 шрубниць; 2 півшрубниці; 2 тарасниці; 1 буряче діло; 3 півбурячі діла; 14 гуфниць; 2 харчівниці. Ці пушки по війні лишилися у львівському арсеналі.

Якісні пушки були в битві з татарами, 1512 р., під Лопушною в Галичині. В поході на Волохів, 1531 р., було 15 гармат і 3 вози з амуніцією. Ці гармати брали участь у битві під Обертином. В поході під Рогатином, 1436 р., було 6 польських пушок.

Докладніший опис артилерії маємо з походу на Молдавію, 1538 р. З Krakova йшли такі пушки: 2 соловії; 4 нотшлянги; 4 фалькони. Пушки везено на великих возах, запряжених по 8 коней, фалькони — по два на однім возі, інші поодиноко. Ложа везено окремо (3 і 6

коней). У Львові прилучилося 30 пушок, котрі везено разом з ложами на возах, запряжених в 3, 6 і 8 коней; один моздір вимагав 18 коней. На інших підводах були кізли, шнури, всяке знаряддя, залізні і кам'яні кулі, порох, прикритий від дощу воловими шкірами. При гарматі було 14 пушкарів; теслі; ковалі; колодії; каменярі. Везено теж млинни до роблення пороху. Весь табір артилерії, для 38 пушок, мав 78 возів та 381 коней.

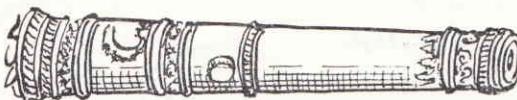
Артилерія біля 1550 р.

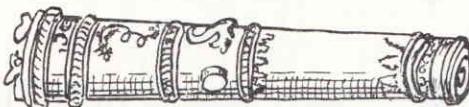
1. Шарфмеч, к. 34·5 см

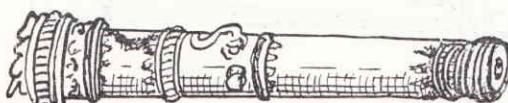
2. Василиск, „ 20·1 „

3. Співачка, „ 18·4 „

4. Соловій, „ 17·9 „

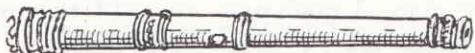
5. Картавна, „ 15·7 „

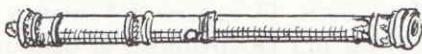
6. Ногшлянга, 13·6 „

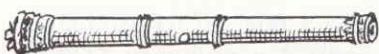
7. Серпентина, „ 11·4 „

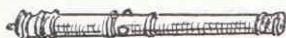
8. Фалькон (сокіл), 10·4 „

9. Чверть
серпентина, „ 8·5 „

10. Фальконет, „ 7·2 „

11. Серпентинета, 5·0 „

В 1552 р., в поході до Брацлава, везено з Кракова 4 більші фальконети, ваги по 16 сотнарів кожний, і 6 менших — по 12 сотнарів. При них була ложа, переди і всяке знаряддя: лопати; штемплі; кулі; порох; теж козел, на котрім піднімали пушки; дві пари мосяжних блоків зі шнуром 400 сажнів; 2 дгигуни до підношення осей; залізні ланцюги; знаряддя до копання шанців, як, наприклад, рискали, сокири, мотики й ін. Було теж шатро для пушкарів, котрих було 5 і помічників теж 5. Коней було 74 з 36 фірманами. Ці подробиці дозволяють нам виробити собі образ організації артилерії у давніх часах.

З другої половини XVI-го й першої половини XVII-го століть маємо мало джерел до історії артилерії в Україні. Був це час занепаду українських замків, отже оборонні засоби не збільщувалися, а зменшувалися. Вказують на це цифри з люстрації (опису) придніпрянських замків 1622 р.: Київ — 12 діл і 9 серпентин; Житомір — 1 діло; Біла Церква — 3 спіжові діла, 2 залізні діла, 1 моздір; Богуслав — 1 дільце; Корсунь — 1 діло; Черкаси — 6 діл і 2 серпентини; Чигирин — 3 діла; Остер — 3 діла. В західних замках стан артилерії був кращий, але докладніших цифр не знаємо.

Дещо поправилась артилерія в 1630-1640 роках. В 1637 р. установлено в Польщі окремий податок на утримання артилерії (т. зв. нову кварту) і установлено уряд постійного "старшого" над гарматою, розпочато будову нових арсеналів, заведено нові типи пушок. Скористали з цього й українські землі. В 1640 р. в 8 арсеналах польської держави було 325 пушок, з цього в Україні — 81 пушка, а саме: Львів — 6 чвертькартавнів; 6 октав; 24 польових регіментових діл.

Бар — 4 колюбрини; 2 бастардові колюбрини; 8 регіментових польових діл.

Кам'янець — 2 колюбрини; 2 бастардові колюбрини; 15 фальконетів; 7 петрієрів.

Кодак — 1 бастардова колюбрина; 4 регіментові польові.

Подані тут нові типи пушок мають таке значення:

Кольобрина (у нас звичайно "колюбріна") звалась довга пушка більшого калібру (до 21 см).

Бастардова кольобрина, це менша кольобрина, калібру коло 10 см.

Петрієра — пушка, з якої стріляли дутими стрільнами, гранатами.

Чвертькартавка, пушка калібру понад 11.4 см, була одною з відмін великої пушки, званої картавкою.

Октава, це ще менший калібр картавни, (8 см).

Регіментові пушки — це малі польові гармати — кожний полк (регімент) мав такі пушки, звідси їх назва.

В цьому часі, в XVI і XVII ст., розвивається вже окрема ко-
зацька артилерія, — займемося нею в окремій статті.

(За "Літописом Червоної Калини", — ч. 1, Січень, 1932 р.,
стор. 5-8).

Опрацював М. І. Гута
(Ілюстрації інж. П. Петренка)

Архип Данилюк

ПРО КНЯЖІ Й КОЗАЦЬКІ ЧОВНИ

Слов'яни здавен були вправни-
ми мореплавцями. Давньоруські
кораблі ходили по Дніпру і Чорно-
му морю аж до Царграда. Літопис
розвівдає, що судна новгородців
побували на Балтійському і Білому
морях.

Найдавніші на Русі човни — це
однодеревні довжиною сім метрів.
Спочатку їх просто видовбували з
дерева. Товщина бортів і днища по-
всій довжині корпусу була одна-
кова.

На березі Ладозького озера ар-
хеологи знайшли човен, якому п'ять
тисяч років! Офіційно можна вва-
жати, що саме тоді й виникло в нас
човнярство. В 70-их же роках
XIX століття в Камені-Каширсько-
му, на Волині, натрапили на човен
тривісячолітньої давності.

Про руське кораблебудування
згадує візантійський ціsar Констан-
тин Порфірородний у своїй праці
"Про керування державою". Він
розвівдає, що, десь у XI столітті,
князь з усіма русами виходить з
Києва і йде на півлідні землі, які
платять йому данину. Всю зиму жи-
телі північних районів теперішньої

території України рубають дерева
і роблять човни довжиною до 20
метрів для перевезення данини.
Човни виготовляли звичайно з най-
більших дерев. Було два техноло-
гічні способи: або просто зрубу-
вали дерево і обтесували його звер-
ху і всередині, або ж розщеплю-
вали дерево ще на корені, посту-
пово, протягом кількох років, роз-
ширюючи його за допомогою кли-
нів.

З часом розміри човнів збільшу-
валися і для міцності бортів та дни-
ща почали робити вставні ребра —
шпангоути. До шпангоутів, які ви-
ступали вище бортів, прибивали
два-три ряди дощок з отворами для
весел. Так будували і човни, на
яких ходили в похід на Царград
князі Олег та Ігор.

Слово "ладия" згадується ще в
літописі "Повість временних літ",
складеному у XII столітті ченцем
Києво-Печерського монастиря Не-
стором. Човни, які плавали по Дні-
пру і Чорному морю, були гребни-
ми, а пізніше вітрильними. Великий
торговельний шлях виник у IX сто-
літті в результаті багаторазового

плавання русів. Він з'єднав Варязьке (Балтійське) з Руським (Чорним) морем, а через Нерченську протоку — Дон і Волгу з морем Хвалинським (Каспійським).

Не менш відомим був водний шлях Вісла — Буг — Прип'ять — Дніпро. В "Повісті временних літ" згадується, що 983 року князь Володимир ходив цим шляхом на ятвягів: потрібно було забезпечити торговельний шлях до Польщі. Підтверджують це і військові походи сина Володимира — Ярослава до Бреста у 1022 році, в 1038 — знову на ятвягів і в 1040 — на Литву. Літописець згадує, що Ярослав ходив на Мазовіше у човнах, тобто водним шляхом, рікою Прип'яттю до Бугу і Вісли.

На території України човнами користувалися повсюдно. У північних районах, на Поліссі, вони слугували для сполучень під час повеней на Прип'яті й Десні. Збереглися доказані описи виготовлення човнів в селі Старосілля, біля Остра, які зробив у 20-ті роки якийсь Антін Онищук.

Човни тут робили найчастіше з верби, осокора й липи. Брали вербу, яка росла на піщаному ґрунті. Зрубавши дерево, обтісували його, надаючи форми човна. За дно працював плоский бік. Потім майстер додбав "середину". Після цього викопували рів і розкладали у ньому багаття, над яким додори дном клали човен і тримали його так, дони він не ставав гарячим. Тоді у розпареному човні розтягували борти. А щоб він був глибшим, його стінки доточували тоншими дошками.

"Довбанки" були дуже популярними, особливо на Дніпрі. Відомий

тут човен — "дуб" — виготовляли з дуба. Корма в ньому трохи ширша і округліша, ніс загострений. Є сидіння, які поділяють судно на відсіки.

У 1970 році знайшли старий човен на озері Святязь. Його теж виготовлено з дубової колоди. Довжина човна — шість метрів, ширина — метр, висота борту — півметра. На носі й кормі знизу стирані два клини. Їх призначення — "попереджати" про мілини.

Довбані човни використовували запорожці у військових справах. Про це знаходимо документальні записи. Скажімо, Де Гіз, французький посол, сповіщав свого короля Людовика XIII, що "поява в морі чотирьох козацьких човнів наганяла на Константинопіль більший жах, аніж чума" ...

Козацький човен — "дуб" знайшли 1966 року в заплаві річки Горинь, біля села Оржів, Рівенського району. Човен зроблений із суцільної 700-річної дубової колоди. Форма його — коритоподібна. Загальна довжина — 13 метрів, максимальна ширина — 2.6 метра, товщина бортів — 3, дна — 7 сантиметрів. Днище плоске, корма зрізана. Знахідку козацького човна на Горині можна пов'язати з подіями визвольної війни українського народу 1648 — 1654 років.

У XVI столітті на Чорному морі з'явилися запорізькі "чайки", що вже брали до 80 осіб. Будували човни із старезних лип. Особливо цінувалися дерева з природними дуплами. По днищу човнів з боку бортів врізували вертикальні ребра — шпангоути, до яких прикріплю-

вали дошки. У верхній дошці вирубували отвори для 10-15 весел. У середній частині робили гніздо щогли з прямокутним вітрилом. Борти з'єднували поперечні лави для гребців. Уздовж бортів прив'язували снопи очерету: це додавало човну

плавучості, а також пом'якшувало удари чайок одна об одну.

Крім довбаніх, збереглися до наших днів плоскодонні тупоносі човни — "крипи". На Волинському Поліссі їх виготовляють із соснових дерев.

ГОЛОДОМОР В УКРАЇНІ (1921-22 рр. та 1932-33 рр.)

Б. Певний

Голоност України

Олія

Дотепер, за деякими винятками, українська спільнота у вільному світі, а особливо її політично-проводні чинники як теж і преса, чомусь забивають, чи не добавчують, **голодових років в Україні в 1921-22 рр.,** що своєю жорстокістю дорівнюють голодові в 1932-33 рр.

Нижче починаємо подавати документальні матеріали, що наслідують трагічні **голодові роки в Україні в 1920-их і 1930-их роках**, як наслідок зимно заплянованих Москвою та, з цілеспрямованою премедитацією, безпощадно реалізованих акцій, спрямованих на винищування вітальних сил української нації. Ці протиукраїнські московсько-більшовицькі акції — це ганебний злочин — **народовбивство-голокост**, що своїм розміром, рафінованістю, жорстокістю, звироднілостю та потворністю перевищив, мабуть, усі найогидніші злочини, записані в історії людства.

Вищезгадані матеріали — це уривки з документальних праць, а саме: 1. Р. Млиновецький — “Голод в Україні”, Торонто, 1982 р. та 2. Василь Гришко — “Український голокост, 1933”, В-во Добруш-Сужеро, Нью-Йорк — Торонто, 1978 р.

Редакція “У. К.”

Р. Млиновецький

“ГОЛОД В УКРАЇНІ”

(1921-22 pp.)

Чому говоримо, пишемо й протестуємо, згадуючи лише голод 1933 року?...

У роках 1921-22 жахливий голод обхопив цілу південну Україну і вона обернулася в одне суцільне пекло з усіма можливими страхіттями, аж до людожерства включно. Згадавши про цей голод, ми в першу чергу ставимо питання: чи цей голод був явищем стихійним, чи вислідом плянової московської акції, отже проявом національно-політичної боротьби?

На це питання **москвини та їхні приплентачі** категорично відповідають: “голод 1921-22 рр. був явищем чисто стихійним, поглибленим наслідками війни, а Москва, не тільки не несе за нього найменшої відповідальності, а ще й їй належиться подяка, бо вона рятувала населення і подбала про допомогу міжнародної організації АРА!”

Яку ж відповідь на поставлене питання дають сухі, урядово зафіксовані московською окупаційною владою, факти?

На степових землях України посуха трапляється часто, що-кілька років і голоду наслідком того все ж не було, бо в усіх майже селах були магазини збіжжя, в яких стало зберігався на той випадок “залізний запас”.

Україна засівала до Першої світової війни збіжжям 279.260 кв. кілометрів і в 1914 р. експортувала 106.5 мільйонів метр. сотнарів.*⁾ В роках 1917-19 Україна мала, як свідчить відомий економіст проф. Чопівський, завдяки доброму урожаю, величезні надвишки, і цо пере-

*⁾ 1 метр. сотнар — 100 кілограмів, або 250 фунтів, а метр. тонна — 1000 кілограмів, або 2500 фунтів.

вищали 10.000.000 метр. тонн всілякого збіжжя. Це такі збіжжеві запаси мала Україна крім інших харчових засобів, як, напр., — у 1920 році було ще 240.000 рогатої худоби, 130.000 свиней і т. д.

Німці, як це ствердили самі московсько-більшовицькі володарі, встигли, під час свого перебування, завантажити і вивезти дуже мало хліба. Сам Ленін у своїй промові на мітингу в Петербурзі, 19 березня 1919 року, сказав дослівно: “німецькі імперіялісти хотіли вивезти з України 60 мільйонів пудів (пуд = 40 фунтів) хліба, а вивезли всього тільки 9 мільйонів”. Далі він же, в тій же промові сказав: “Ми маємо тепер Рад. Україну. Запаси хліба в Україні велетенські. Взяти все відразу — не можна. Ми послали на Україну наші країні продовольчі сили і вже в один голос дістали таке повідомлення: “Запаси хліба величезні, але все відразу вивезти не можна, нема апарату... коли буде зброя в руках і буде апарат, на 1 червня одержите за це 50 мільйонів пудів хліба”. (Ленін, Твори т. ХХІV, стор. 75-76).

Бритійська господарча комісія, що вернулася з України в 1920 році подала, що врожай самої пшеници в 1919 році рівнявся 550 мільйонам пудів, а старі запаси — 200 мільйонів пудів, що разом давало 750 мільйонів пудів.

Захоплюючи з початком 1920 року Україну втретє, москвини перед загарблением, для зменшення спротиву, видали “славний” наказ Троцького до Червоної Армії, в якому говорилося: “тільки український робітник та селянин має виключне право в своєму краю панувати... Хай живе могутня самостійна Україна” (подано по радіо з Москви, 3-го грудня 1919 року). Ще раніше, бо 29 листопада 1919 року, ЦК РКП(б) виніс ухвалу, що “Треба на ділі викривати перед українським селянством контрреволюційну демагогію, яка переконує, ніби завданням Радянської Росії є викачування хлібних та харчових продуктів з України в Росію”. Але, в одній із тоді ж прийнятих постанов, наказувалося грунтовно обезбройти населення України,.. приспавши “революційною демагогією”

Адже вже в січні 1920 року Ленін, на засіданні Виконавчого Комітету, домагався, щоб з України стягнути якнайбільше харчів. І москвини, втретє зайнявши Україну, спромоглися вивезти до 1921 року, як “разв'орстку”, коло 200 мільйонів пудів хліба, а крім того у масово арештованих і засиланих в першу чергу конфісковано всі харчові запаси і вислано їх до Москви.

Це все можна було зробити тому, що до 1. I. 1921 року частково обезброчно населення.

За час від 20. V. 1920 року до 1. I. 1921 року було відібрано від повстанців: “250 кулеметів; 13 гармат; 23.714 рушниць; 683 револьвери; 207 бомб і 342 шаблі”.

Не ввійшли в це зіставлення відібрані від Махна 600 кулеметів, 20 гармат і багато рушниць.

Урядово було стверджено, що тільки до 1 жовтня 1920 року вивезли з України на Московщину 17 мільйонів пудів збіжжя і 4,5 мільйонів пудів цукру.

Отже, підсумовуючи ці безсумнівні урядові освідчення самих окупантів, приходимо до висновку:

1) що в 1921 році, не зважаючи на всі "військові події", були в Україні величезні запаси хліба і інших харчових продуктів, яких могло вистачити спокійно не на одну, але на п'ять таких посух, як та, що була в 1921 році;

2) що перед 1921 роком, за освідченням самого Леніна, німці вивезли лише 9 мільйонів пудів за вісім місяців, а москвина тільки за два місяці 1920 року встигли вивезти 17 мільйонів пудів;

3) на початку 1921 р., не зважаючи на те, що москвина вивезли дуже багато збіжжя, залишилися в Україні все таки ще величезні запаси хліба та харчів і тому порожньою фразою, обчисленою на якихось примітивних людей, є всяка згадка про "т. зв. повійськові обставини". Збіжжя була величезна кількість і без московської плянової акції жодна однорічна посуха не спричинила б голоду. Кожному рівно ж ясно, що, навіть коли б не було запасів, московська влада, довідавшись ще перед жнівами 1921 року про наслідки посухи, могла була знайти засоби для врятування населення.. коли б вона хотіла його рятувати, як рятувала населення Поволжя, а не вигублювати.

По одержанні перших рапортів з Поволжя про посуху, московська влада вже в кінці липня 1921 року декретом звільняє Поволжя від всякого "продподатку".

Другого серпня 1921 року, Голова Раднаркому — Ленін, звернувся "До селян України" з відозвою, в якій читаемо: "Правобережна Україна в цьому році зібрала прекрасний урожай. Робітники і селяни голодного Поволжя... чекають допомоги від українських хліборобів. Допомога потрібна велика... Хай з кожного повіту, забезпеченого хлібом, пошлють хоча б двох-трьох вибраних з селян, підвезти туди хліба"...

Отже москвина рятується **українським** хлібом з Правобережжя — **москвина** Поволжя і ще вживають інших засобів до рятування того ж Поволжя.

А як реагують москвина на відомість про посуху в південній Україні? — Ось як:

До кінця липня 1921 року окупант стягнув і вивіз з України 60 мільйонів пудів хліба, як "продподаток". В липні ж 1921 року підноситься висота продподатку (намічено було перед тим 117 мільйонів пудів хліба) з 6 пудів до 12 пудів з десятини, а для того, щоб видерти хліб, скеровується в Україну численні відділи червоної армії. З самих же п'ятьох голодуючих південних губерній (Донеччина, Катеринославщина, Одесчина, Запоріжжя та Миколаївщина), що їм са-

мим, як свідчить виданий в Києві 17-25 квітня 1922 року бюллетень більшовицького Українського Червоного Хреста, — бракувало для прохарчування 196.958.330 пудів збіжжя, стягнуто “податку” **18.000.000 пудів!**

Знищенні посухою і **засуджені на смерть** райони України, окупанти відділяють від решти українських земель “заградітельнимі рядами”, відділами “всеобуч” і військом.

Чи після ствердження всього сказаного, в світлі поданих тут урядових свідчень, чесна людина, а не московський підбрехач, може наважитися твердити, що “голод 1921-22 років був явищем “стихійним”, в якому не завинила Москва”?

Інші урядові публікації лише стверджують вищесказане.

В одноднівці “Помощь голодним”, виданій 10 березня 1922 року “Главполітосветом і Цекапомголоду” в Харкові, читаемо: “Тільки після п'яти місяців голодування офіційно признано Миколаївську губернію, в лютому 1922 року, “голодуючою”. До того ж часу провадився збор продналогу”.

В Білоцерківській волості Херсонщини голодувало 90 відсотків! Це значить, що силою війська відбиралися **всі харчі**, які лише можна було знайти.

Але на податку не кінчалося. Розташовані, майже в кожнім селі, відділи московської окупаційної армії не лише самі харчувалися коштом населення, але й “збирали” примусові “жертви” для москвичів. За чотири місяці зібрали вони тих “пожертв” 50.000 пудів хліба (“Помощь голодним”, московсько-большев. офіціоз).

Після того, як відібрали в південній Україні 600 кулеметів і 20 гармат, не можна дивуватися тому, що, як подає той же офіціоз, “Голодуючі” губернії України дали Поволжю **92 вагони збіжжя**.

Крім того, з 10 березня 1922 року, почали ще брати з України “допомогу” в формі т. зв. “голодних пайв”, з яких складалося **870 вагонів**, які **щомісяця** стягалися для **московських** голодуючих областей. Поза тим додатково стягнено з України багато збіжжя, як т. зв. “збіжжеву позичку”, для голодуючих, а також зобов’язано Україну прохарчувати 6 мільйонів “прив’язаних” до України москвинів Поволжя.

Елисаветгородський повіт належав до Миколаївської губернії, в якій, як подають більшовицькі “Вісти” з 21 грудня 1921 року, **вже** в трьох лише повітах нараховано 400.000 голодуючих і **усталено** було, що, щоб врятувати населення від голодної смерті, треба йому дати не менше **6.000.000 пудів збіжжя**. Тимчасом, як подає харківський “Комуніст” з 23 грудня 1921 р., в Миколаївській губернії: “С начала кампанії **заготовлено** 1.400.000 пудів. Следует собрать ще 4.500.000 пуд. продналога і 600.000 пудов помолсбора. Опредкомгуб от методов убееждения перешол к решітельним дійствіям”.

Коментарі зайві! Щоб вижити, бракувє ще 6 мільйонів пудів, а тут стягають для Москви понад 6 мільйонів!

Ще виникає одне питання у збаламученого московськими агентами читача: чи ж той голод набрав уже тоді там аж таких страшних розмірів?

Замість відповіді подаємо знову відомість з урядової московської преси, а саме з Петроградської "Правди" з дня 9 грудня 1921 року:

"Спеціальна комісія, об'ехавши Поднепров'є, означає **ужасні** **размежі** **голода** в **одесском** **уезде**... Дорога по пострадавшім місцям усеяна, начинана от самой Одесси, павшім лошадьмі, на кождой версті не менше 10 трупов".

"Зареєстровано десятки голодних смертей і самоубійств в связі с голодом".

Москва знала, що діється в Україні, й далі робила все, щоб **погіршити** становище, щоб за всяку ціну осягнути свою мету.

А ось ще близчка до дійсності телеграма, що є **урядовим** **документом**:

Жертви голоду в Україні.

"Телеграмма"
Срочно-голодная.
Харьков, Предме́ка Помголода.
Бахмут 70. 30, I. 11-6.

Голод в Донбасіє прінял в Маріупольськом, Грішинськом, Таганрогськом уездах ужасаючі размежі. Голодает до 500 тисяч чоловік. Крестьянє в отчаянні роють себе могіли, не чувствуя реальної помоші. До сих пор із центра не получено ні одного зерна. Просім вашіх не-

мєдленних распоряженій об екстренної прісилкے продгрузор на ад-
рес Губкомпомголода".

Предгубісполкома Рухімовіч;
Предгубкомпомголода Заруцкій.

Але "центр" московський, замість зерна, щоб рятувати голод-
них, дав "Інструкцію", з якої наводимо параграф 7: Параграф 7: При
налічії дефіцитів у губернії, т. е. при недоборе голодних пайков Губпом-
голоди обязані пріняти саміє героїческі і срочніє мери к ізисканню
средств для покритія дефіціта повнотью, даби не нарушіть всей сіс-
теми распределення прівязаних к УССР. голодаючих губерній".¹⁾

Скільки ж було голодаючих в Україні в 1921-22рр. можемо
зміркувати хоч би з такого свідчення кап. Квіслінга:²⁾

"Вирушаючи в Україну, я силкувався в Москві добитися інформації про становище в Україні від осіб, які повинні були б бути в
курсі справ. Вони сказали мені, що в Україні становище кепське, що
до пів мільйона людей **вмирає** з голоду".

"В дійсності число вмираючих в Україні було більш, ніж у
шість разів вище" (ст. 2).

(Далі буде)

Василь І. Гришко

"УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОКОСТ, 1933"

2. "ГОЛОКОСТ" ЯК ОСНОВНА СУТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ 1933 р.

... Слід нагадати, що слово "голокост" походить від уживаної,
в різних формах у старовинних — грецькій і латинській — мовах, наз-
ви масового знищення людей певного роду, зокрема ж — у спосіб їх
спалення, порядком жертвопринесення поганському божеству. Відпо-
відно до цього значення слова і названо ним несамовиту спробу ні-
мецьких фашистів знищити, на теренах їхніх володінь, єрейську на-
цію — порядком також своєрідного жертвопринесення в ім'я боже-
вільної ідеї панування їхньої "вищої раси". Але це слово набуває в
наш час уже більш узагальненого значення, як назва саме такої **акції**
масового людогубства, що є частиною, таврованого нині міжнародним
правом, злочину народовбивства. При тому, про "голокост" звичай-
но мовиться щойно тоді, коли йдеться про акцію народовбивства у
формі саме **свідомого та пляново зорганізованого знищення певної**

¹⁾ Це значить, коли голодаюча українська губернія не вислава на Московщину
додатково наложеної данини — то видерти все, що дастися силою.

²⁾ Капітан Квіслінг досліджував голод в Україні в 1921-22 рр. з рамені Міжна-
родної Організації д-ра Нансена.

расової, клясової чи національної категорії населення якоїсь країни — порядком саме принесення людей цієї категорії в жертву, мовляв, “великих” історично-місійних цілей відповідної національної, чи соціальної політичної ідеології. Отже — це стосується саме явищ цілеспрямованого і, так би мовити, “освяченого” обожнювачами однієї з цих ідеологій, національного чи соціального, політичного народобивства.

От якраз у такому розумінні слова “голокост” і можемо тепер говорити про заплановане центром влади комуністичної партії СРСР у Москві національно-політичне народобивство в Україні, в 1932-1933 рр., спрямоване проти українців у формі створеного цією владою штучного голоду, що супроводжався також нещадним антиукраїнським терором.

3. НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ НАРОДОБИВСТВО НА СОЦІЯЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ТЛІ

Мусимо ствердити також той історичний факт, що це народобивство відбувалося на загальному тлі та в нерозривному зв’язку з цілістю здійсненого владою компартії СРСР — в 1930-1933-му роках — процесу так званої “соціалістичної перебудови” всього суспільно-економічного життя в СРСР порядком “будівництва комунізму”. Конкретно це означало передусім прискорену індустриялізацію, заради якої компартія вирішила тотально пограбувати й перетворити на рабів керованої нею держави, доти порівняно незалежне від неї, приватновласницьке селянство, шляхом примусової колективізації та так званої “ліквідації куркульства, як кляси”.

За своєю формою й суттю — це була акція здійсненої владою згори **соціально-політичної революції** в ім’я ефемерної ідеї “побудови комунізму”, в жертву якої, за бездушно-механістичною теорією марксизму-ленінізму, треба було принести селянство — як, мовляв, “дрібно-буржуазну клясу”, що нібито “кожначно породжує капіталізм”. Оскільки ж голод і терор в Україні та в суміжних і **споріднених** з нею **козацьких** землях **Кубані** й **Донщини** (наполовину населених тоді українцями) був наслідком особливого загострення загальної соціально-політичної революції, то з цього виходило б, що в даному випадкові, нібито, слід би говорити про соціальне, а не національне, народобивство. Власно, такий погляд на цю трагедію й чуємо з неукраїнської, а зокрема з російської, сторони — включно з такою інтерпретацією цієї трагедії, що виходить навіть таке, ніби воно рівною мірою стосується й Росії.

Та ледве чи треба (й чи можна) у випадку української трагедії, що її вершком була голода катастрофа 1933-го року, протистав-

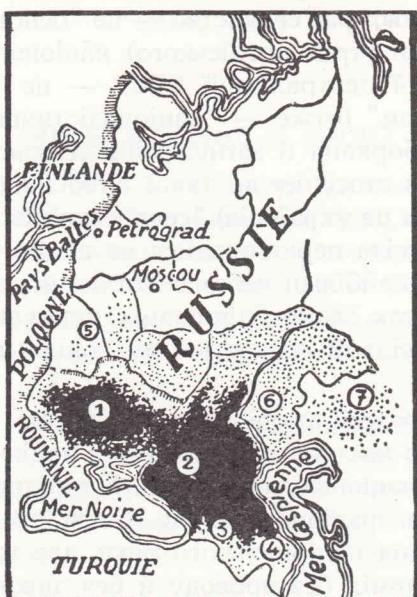
ляти, як суперечні, властиві їй обидва — соціальний і національний аспекти — для того, щоб ствердити, що для українців, з огляду українських національно-політичних інтересів, це була передусім **національна катастрофа**. Річ бо в тім, що хоч це й безперечно була частина загальної для всього СРСР соціально-політичної акції фактичної ліквідації приватновласницького селянства, як суспільно-економічної категорії, однаке тому, що для України, для українського народу, основну й вирішальну національну силу на той час становило саме селянство, ця **соціально-політична** акція за самою природою речей обернулася на **національно-політичну**. Бо за логікою самої теорії й практики так званого “соціалістичного будівництва” в СРСР через прискорену індустріалізацію країни та примусову колективізацію селянства, комуністичній владі в Москві також конче потрібно було такими ж прискореними та примусовими засобами досягти максимальної централізації всього державно-політичного, економічного і навіть культурного життя в одних московських “великодержавних” руках. А це означало конечність прямої ставки, теоретично нібито “інтернаціоналістичної”, компартії СРСР на традиційно-імперіялістичний, велико-державно-шовіністичний, російський націоналізм, що вимагав фактичної ліквідації **союзного** характеру СРСР. Логічним же вислідом цього була ідея такого, мовляв, “розв’язання національного питання” в СРСР, що насправді мало б означати ліквідацію самого цього питання, як такого, в ім’я створення в майбутньому “єдиного совєтського народу” — на **російській** мовно-культурній і державно політичній базі.

Власно, в розумінні московського центру влади компартії СРСР, що завжди перебувала, а від початку 30-х років щодалі більше концентрувалася в руках російських шовіністичних елементів, турботливе й осоружне для неї “національне питання” було завжди невід’ємне від такого ж “селянського питання”. Зокрема про це досить чітко сказано в відомих писаннях з “національного питання” головного його теоретика в СРСР і головного автора злочинно-народовбивчої політики КПРС тридцятих років — лихої пам’яті Йосипа Сталіна. В його, виданій у ті роки, книжці “Марксизм і національно-колоніальне питання” компіляція загальних маркс-ленінських “мудрувань” на цю тему, що лишилася “актуальною” в СРСР і після хрущовського розвінчання “культу Сталіна”, сказано зокрема так: **“Селянство являє собою основну армію національного руху... Без селянства не може бути сильного національного руху. Це і є те, що мається на увазі, коли ми кажемо, що національне питання — це, по суті, селянське питання.”***)

Ясно, що з такого розуміння селянства, як “основної армії національного руху”, і такого прямого ототожнення національного пи-

*) Сталін, И. — Марксизм и национально-колониальный вопрос. Москва, 1935, стор. 152.

тання з питанням селянським, цілком послідовно й неминуче випливиала цілковита взаємопов'язаність національної та селянської політики Москви в так званих "національних" (тобто — всіх інших, окрім Російської) "союзних" республіках СРСР. А зокрема й особливо це стосувалося України, як політично й економічно найважливішої республіки, що до того ж мала й найбільше кількісно та найсильніше в своїй національній потенції селянство, і цим найбільше тоді турбувалася Москву.

Мапа голоду в Україні 1932-33 рр.

При чому — спеціальною підставою для цієї турботи Москви було те, що Україна за час першого післяреволюційного десятиріччя, яке було періодом буйного українського національного відродження, виявила таку потужну динаміку національного розвитку традиційно-селянської більшості українського народу, що своєю національно-творчою стихією ця більшість була в той час уже спроможна в недалекому майбутньому природно опанувати й по-справжньому зукраїнізувати (і таким чином відрусифікувати), досі опановані російським та проросійським різнонаціональним елементом, українські міста й невпинно зростаючі за рахунок селянства українську індустрію. А це означало перспективу неминучого ставання України, навіть і в її півдержавній тоді формі Української РСР, таки справді на свої власні національно-державні ноги.

Саме страх Москви перед такою перспективою й зумовив той факт, що такі "загально-союзні" соціально-політичні акції, як колек-

тивізація та “ліквідація куркульства, як кляси”, в Україні та на супротивних і споріднених з нею козацьких землях Кубані й Донщини мали характер особливо жорстоких, по суті — воєнно-терористичних, акцій нещадного знищення (прямо таки в фізичному розумінні “знищення”) якраз отієї, за визначенням Сталіна — “основної армії національного руху”, якою тут і спавді таки було селянство. Політична логіка, що диктувала Москві саме такий підхід до українського селянства в процесі переведення нею “соціально-політичної революції згори”, була проста й до краю послідовно згідна з цитованою вище сталінською формулою: раз селянство — це “основна армія національного руху”, а всякий (крім російського) національний рух в умовах великодержавницької централізації СРСР — це небезпечний Москві “місцевий націоналізм” (отже — “націоналістична контрреволюція”), то така форма приборкання й загнуддання селянства в СРСР взагалі, як колективізація, в стосунку до такої найбільшої (за панівним тоді російським поглядом на українців) “селянської нації” в СРСР, як українська, неминуче мусіла перетворитися на акцію **розгрому селянства**, саме як потенційно найбільш небезпечної “армії національного (українського) руху”, а так звана “ліквідація куркульства, як кляси” — стати початком ліквідації селянства, як соціальної основи української нації.

Однаке, в стратегії розпочатого Москвою на початку тридцятих років нищівного наступу на українську націю, **удар по селянству**, як “основної армії національного руху”, був лише першою з двох вирішальних частин операційного пляну. Бо ж, хоч селянство — це й справді основна армія національного руху, але такою вона є лише в потенції, тому що армія без проводу й без духовової єдності та свідомості своєї мети — це ще не армія, а тільки фізична база для неї. А тим основним елементом, що взагалі націю робить нацією, є насамперед її духовна культура рідною мовою та організація своїх власних форм державного життя, в творенні й розвиткові (чи виборюванні) яких провідну роль завжди відіграє **національна інтелігенція**, що виростає, власно, з тієї основної групі широких народних мас, якою передусім є селянство. І якщо правда, що без селянства не може бути сильного національного руху, то тим більш правда, що без своєї власної національної інтелігенції селянство не може бути справді національною силою, отже не може бути й ніякого сильного національного руху. Тому й удар Москви по українському селянству, будучи ударом по підставі й джерелу українського національного руху, мусів відразу ж обернутися на **удар і проти української національної інтелігенції**.

Очевидно, це означало передусім удар по тій частині інтелігенції, що була справді носієм української національної ідеї — з проприставним комунізмові соціально-політичним змістом. Але, цілком по-

слідовоно за цим, удар неминуче мусів үпасті й на ту частину, що в соціально-політичному розумінні не була в суперечності з комуністичною ідеологією, але вкладала в ней інший національно-політичний зміст, що суперечив новій, зміненій у той час, національній політиці Москви — політиці ліквідації “національного питання” в СРСР взагалі, а українського національного питання зокрема.

От саме в пляні цієї антиукраїнської національної політики Москви й слід розглядати ті події, що їх завершенням був український “Голокост” 1933 р.

(Далі буде)

ЧИ БУВ ГОЛОД В РОСІЇ?

У Росії голоду не було у 1933 році. Ми з чоловіком жили в Вороніжській області. Там не було ніякого голоду, на базарі можна було купити всякі крупи: гречану, пшоняну, ячмінну, а так само можна було купити печений хліб, олію, масло, м'ясо, сало.

Ми купували крупу, хліб — сушили на сухарі і невеличкі пакуночки (бо більших не приймали) висилали в Україну, в Київщину, де жили наші батьки.

Повернувшись в Україну, очевидці нам розповідали про страшний голод. Усе населення голодувало, в селі вже не було навіть собак і котів, були випадки, що їли мертвих дітей, а потім божеволіли.

Розкуркулених селян висилали в Сибір, а дітей-сиріт забирали на кораблі, потімтопили в Дніпрі, а було й так, що голодних, голих викидали прямо на сніг.

Щоб спасті себе від голодової смерті, селяни брали плахти, вишивані рушники, сорочки і т. ін. і їхали до Росії мінятися на хліб. За гарну хустку давали трохи бараболі, чи борошна, чи що іншого, але вже на залізничних станціях міліція все це відбирала. Люди з голоду пухли, вмирали на вулицях, або під тином. Були села, що всі люди вмирали і село заросло бур'янами.

В той час в Україні був великий урожай, але це все було вивезене до Росії, а людей, хліборобів, виморено голодом.

З хати до хати ходили “бригадири”, шукали хліба. Коли в печі був зварений мерзлий буряк, то й те перекидали та били горшки, зривали підлогу, всюди шукали хліба, дбали, щоб ніде не було ніякої їжі, аби люди мерли. Ті “бригадири” пізніше теж подохли з голоду.

Це був нечуваний у світі голод, що його важко й описати.

Подала: Ганна Калюк
Неварк, Н. Дж. 1982 р.

**
*

ПОВІДОМЛЕННЯ З ФКУ

З ФКУ повідомляють, що Український Науковий Інститут Гарвардського університету відвідав д-р Хміль, член делегації УРСР в ОН і голова історичної секції Академії Наук УССР.

Він наполегливо переконував членів УНІГУ про "недоцільність вивчення голодового лихоліття в 1933 році".

Однак члени УНІГУ заявили, що продовжуватимуть досліди про голод і видадуть книжку про цей жахливий злочин, заподіяний українському народові.

(“За УПСловом”)

**
*

Яр Славутич

ВСТАВАЙ, УКРАЇНЧЕ, ВСТАВАЙ!

Гетьманські горячі книгохрани,
Народу прадавні скарби,
Супутники битові сумирні
І свідки буття й боротьби.
Лютує московська сваволя
Від Дону по Тису й Дунай...
Твоя четвертується доля —
Вставай, українче, вставай!
Горячі запорізькі музеї,
Палають лемківські церкви.
Хто спадщини збувся своєї,
Не матиме той корогви.

Заглада для рідної мови
До уст накладає замки,
Щоб наші і дочки й синове
Чужими зростали віки.
Духовосте, кидає в диби
Тебе знавіснілій москвин.
Ta світять живі смолоскипи,
Визволиний наснажують чин.
Лютуючи, згине сваволя!
Від Дону по Тису й Дунай
Твоя не скоряється доля —
Вставай, українче, вставай!

(1979)

Примітка. Музичну до цього твору написав композитор Роман Бородієвич.

**
*

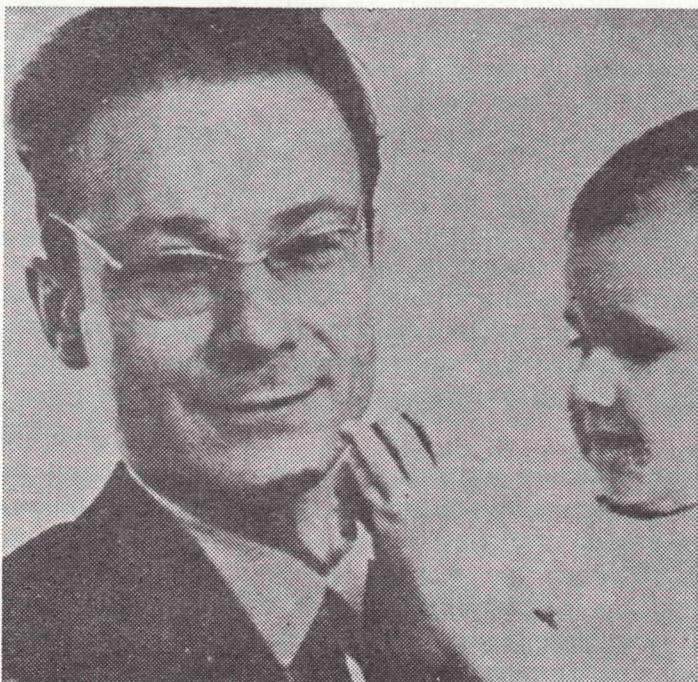
ЮРІЙ ШУХЕВИЧ ОСЛІП

(Із листа Пані Генералової, Наталії Шухевич, із 25 березня 1982 р.)

“Їздila я з доњкою до сина. Від вересня до листопада тягнувся цей дозвіл на цей приїзд до нього. Там застали ми його в дуже прикрім положенню. Він почав у дуже скорім часі сліпнути. На одне око він уже не бачив нічого, а на друге лиш, як через сітку. Лиць він уже не розпізнав. Це було в половині листопада, а вже на само Рождество йому зробили операцію на одно око (відслоєння сітчатки), а на другім катарект і так само відслоєння сітчатки. Після операції він на це одно око видів дві неділі, а опісля цілком осліп. Він

цілковитий каліка, а йому признали тільки другу групу. Яке ж може бути більше каліцтво? Він у найвищій стадії дистрофії. Йому потрібно дуже доброго відживлення, якби то йому щось взагалі помогло? Страшне горе і нещастя стрінуло нас і його, не до висказання"...

"Бо вглибитись, вдуматись у судьбу цієї людини, то один жах, один крик розпуки. Як ми з донькою приїхали в Ленінград в лікарню, де він лежав, то вони його привели до нас і він мацькував кругом себе, щоб дійти до мене; я так розплакалась, я пригорнулась до нього, а його груди — то драбина: шкіра й кості. Я так плакала, як за померлим. Вже сіла я на крісло, но не могла я ні дивитися на нього, ні говорити. Я тридцять літ ніколи не заплакала, аж тепер. От поконали вже тепер"...

Із листа Наталії, сестри бл. п. ген. Р. Шухевича, із 16 травня 1982 р.

Вчора подзвонила до мене Наталка (Генералова), попросила позичити гроші на поїздку до сина. Вона їде з донькою. Я сьогодні телеграфічно вислава їй гроші.

... Дуже тяжко це все переживаю, а як Наталка? Не забувайте про неї, вона найбільше нещасна серед всіх нас...

Після перебування в ленінградській лікарні, де Юрій ШУХЕВИЧ пройшов тяжку операцію очей, його відвезли на місце заслання. Тепер стала відомою страшна істина, яку Москва намагається

заховати перед цілим світом: **Юрій Шухевич цілком осліп.** Для людини, яка так тонко відчуває красу й для якої багато важить книжка, **не бачити — велика трагедія!**

Ми знаємо, що від Москви ласки не сподіватися, але такого варварства — **осліпити невинну людину** довголітніми поневіряннями по тюрмах і концтаборах, поганими операціями в умовах ув'язнення — це **вершок московсько-більшовицького “гуманізму”**.

На вістку про осліплення Юрія Шухевича, **Святослав Караванський**, у листі до американських чинників, твердить, що Юрій Шухевич осліп у висліді якоїсь операції ще під час ув'язнення в Чистопольській тюрмі, в Татарській АССР. Там, на одному побаченні, він не впізнав уже своєї рідної матері, такий у нього був тоді поганий зір.

Відомо, що Провід ОУН та різні громадсько-культурні організації та визначні особистості в США, Канаді, Австралії та Німеччині роблять серйозні заходи для **негайного звільнення Юрія Шухевича** й виїзду його з родиною на Захід.

Тепер слід ще більше посилити ці заходи й збудити громадськість вільного світу, щоб вона рішучо висловила своє обурення з приводу безмежної московської жорстокості та домагалася негайного звільнення Юрія Шухевича.

Якраз, коли довершилося 40-річчя УПА, українська громадськість у діяспорі повинна зі своєї сторони зробити все можливе, щоб якнайскоріше вирвати Юрія Шухевича з московських пазурів і дати йому змогу лікуватися в культурному вільному світі, бо на засланні нелюди-кати його скоро домучать.

(За “Авангардом”)

Марко Боєслав

УСТАМИ БОГА МОВИТЬ КРОВ

Кайданами сумління не глушіть,
На чужі струни стрійте черстві вени.
Політь із душ зневіри комиші! —
Устами Бога кров благословенна
Мовить!

Покори рабської дітей не вчіть,
Тавра раба на душах не карбуйте!
Зарані вчіть кувати їх мечі,
Хай знають: не зоря Кремля, а **Крути**
Ім світять в путь!

(“Із днів боротьби”, 1948 р.)

**

Роман Рахманний

НА ПІДХОДАХ ДО РОКОВИН ХРИСТИЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

В міру того, як наближається велика дата в історії українського народу — **1988 рік** — пожвавлюються думки і розмови навколо питання: **як ми, ввесь віруючий український люд та зокрема його два головні віровизнання, зустрінемо цю подію?** У розмовах з читачами можна дедалі частіше почути пропозицію, а то й домагання розвинути церковний діялог, що принаймні роз'яснив би нам усім головні засновки підходу до цього питання.

А це питання не тільки ювілейних святкувань, бо вроčисті церемонії та всілякі заходи ще найлегше влаштувати. І ще швидше вони забудуться, відійдуть у минуле, а проблема християнської України — буквально її існування — залишиться з нами і нашими нащадками. Тому вже сьогодні варто обміркувати її та шукати розсудливого розв'язання.

Те шукання і всі спроби розв'язки мусять ґрунтуватися на загальноприйнятих засновках. Декілька років тому, обмірковуючи питання християнської України взагалі, я торкнувся цих засновків і тепер, уже з близької перспективи, хочу нагадати їхній головний аспект.

Дві рідні галузки

“В усіх міркуваннях про сучасне і майбутнє української християнської Церкви йдеться не про дві чужі галузки двох чужих церков-дерев, але про дві рідні галузки єдиного українського церковного дерева.

Ідеться про один-єдиний стовбур дерева християнської Церкви у єдиній українській нації, в який то стовбур аж надто часто вдаряли громи чужої історії. Це вони розчахнули його майже до кореня. Але, розчахнувши його, тії ворожі сили не зуміли випалити ані кореня української віри, ані української спільноті в цій вірі, в одному обряді, у спільних співах, у себевислові та у відчутті близькості до Бога, яке, відчуття, проявилося у всіх мученицьких випробуваннях українських християн.

Ось чому, спостерігаючи розвиток однієї чи другої галузки і згадуючи минулі й теперішні переслідування їх ворожими силами, кожен з нас відчуває, як у нас збуджується **почуття солідарності**, всупереч усім полемічним навіянням. Тоді, в думках наших, понад багатолітніми огорожами з колючого дроту, розтягненого на межових стовпцях чужинних імперських структур, ми одні до одних простягаємо наболілі руки з поторощеними пальцями... і устами, з яких вирізано язик, ми піднімаємо свій мовчазний крик, що досягає небес.

Слухайте!.. Це не крик ненависті, і не голос розпуки! Це — поклик любови української.

— Брате! Сестро!.. Я також у ранах на своєму хресті!.. І тільки на тебе я надіюсь, бо вірю, що твоя українська барка “десь із Чорномор’я” (як писав І. Франко) приchalить до моєї Голготи, а твоя долоня також із поторощеними пальцями, зітре хоча б одну каплю крви з моїх очей та допоможе мені побачити всю Україну, з її цілою, єдиною українською сім’єю!..

І на це моління якогось одного українського християнина з одного віровизнання, в наших думках, з такою самою щирістю відзываються теплі голоси українців із інших українських християнських віровизнань:

— **Брате! Сестро!.. Ми з вами — одна українська християнська родина.** І в її мучеництві, і в зневазі; у вашій перемозі над ворогами Бога й України та у вашій заслуженій славі перед Богом і людьми. Кріпіться, бо з нами Бог!

Так, справді, у всіх міркуваннях про структурне завершення будь-котрого з українських віровизнань ідеться про частини здорового і ще дуже молодого стовбура единого дерева українського християнства. У двох головних частинах зберігаються і кружляють життєтворчі соки української віри, гідності, любові й надії на відродження у паростках, що відростають із кореня того стовбура”.

Актуальність проблеми

Як п’ять років тому, так і сьогодні я глибоко переконаний, що основна маса віруючих християн українців та українок саме так щиро підходять до загальноукраїнської церковної справи. І як тоді, я сьогодні смію твердити: ще ніколи досі у всесвітньому українському суспільстві не було такого пригожого клімату для з’єднання всіх віруючих українців і українок у єдиній українській християнській Церкві.

А втім, “що ніколи досі українська віруюча людина не заглянула в махінації чужоземних духовно-світських центрів так глибоко, як саме сьогодні — в епоху епізенту офіційних християнських церков з офіційними речниками червоного диявола білої Москви.

Тому сьогодні тим більш пекуча потреба розвивати свій екуменізм. Не чужоземний, міжнародний, чи т. зв. універсальний, але внутрішньоукраїнський екуменізм.

Це по суті “молитовне і діюче зближення й поєднання українських віровизнань”, що може стати “незамінною силою в боротьбі українського народу з червоним дияволом білої Москви та з його союзниками на Заході. У боротьбі за право української людини прямувати своїм власним шляхом до спасіння у Христі”...

Наближення роковин офіційного акту введення християнства, як одної релігії на всій державній території Русі-України тільки спонукує нас до думання, до діялогу і співдіяння по цілій лінії.

(За “Свободою”)

Василь Ємець

МІЙ ПЕРШИЙ ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП ІЗ БАНДУРОЮ

(спогад)

(продовження)

III.

Про що я думав тоді, тепер, після цього півторіччя, мабуть краще й не намагатись пригадувати. Занадто багато часу промайнуло у безвість. І те, що сьогодні може видаватись реальною дійсністю, може тоді й на думку не спадало. Але в одному не може бути сумніву — тоді я всім своїм еством відчував, що того вечора буде здійснена моя мрія: розпочати усвідомлювати з допомогою бандури наш змосковлений народ, а особливо його інтелігенцію.

Пам'ятаю, саме десь у той час я був захопився віршом*) С. Гая, що, либо нь, був надрукований у 1910 році в київському щоденнику "Рада", який я передплачував не на своє прізвище ще в гімназії і до якого коли-не-коли дописував. Той вірш мене захопив і я зробив з нього пісню, бо в ньому було багато співзвучного з моїми замірами — кобзою послужити моєму народові, задурманеному "московською блекотою". Особливо любив я співати цього вірша за царських часів. Ось його зміст:

"Я піду по Україні,
Кобзо, подруго, з тобою,
Щоб розважить співом, грою
Тих, що плачуть в самотині.

Іх багато, так багато.
Чуєш, кобзо, плаче мати.
З нею вголос плачуть діти,
Бо нікому їх пригріти.

Нема кому їх розважить,
Нема кому їх доглянути —
Самотою виростають,
Для Вкраїни пропадають.**)

Ми не підем в ті оселі,
Де багаті та веселі,
Не розважим душ їх грою,
Кобзо, подруго, з тобою.

Я піду по Україні,
В степ широкий, ліс та луки,
Щоб у кобзу вилить муки,
Щоб поплакать на руйні".

Ця пісня особливо була близька моєму серцю аж до часів революції у 1917 році. Бо коли в останніх клясах гімназії мої тімназіальні співучні мріяли про науки у високих школах, що зроблять із них інженерів, лікарів, середньошкільних учителів, адвокатів, агрономів чи якихсь інших фахівців, то я мріяв про службу Україні кобзою. Чому?

*) Жалую, що не можу подати повного імення автора. Московський вплив означає імення однією літерою вже й тоді був поширеній серед нашої інтелігенції, що забула за наш козацький звичай подавати імення повністю. Тепер це наближення до московської духовості ще більш поширене.

**) Цих чотири рядки пізнішого походження. Їх я додав від себе.

Слухно чи неслухно, мені здавалося, що коли не буде самостійної України, то всі ці, такі потрібні в нормальних умовах фахівці — хай навіть і несвідомо — будуть спричинюватись до скріплювання московського панування на “нашій, не своїй землі” та до обмосковлення наших народних мас.

Я вважав, що коли вони вже в гімназії розмовляли московською мовою і вже ставали московськими патріотами, то після закінчення високих шкіл вони ще більше скріплять панування Московщини. Тому, мені тоді здавалось, треба було йти за науковою Івана Котляревського, що кликав:

*“Де обіцес добро в упадку,
Забудь отця, забудь і матку —
Лети повинність ісправляти!”*

Отож з великою нетерпеливістю я чекав на ту хвилину, коли розпічну “ісправляти” свою “повинність” перед Батьківщиною, бо вірив, що свій обов’язок перед нею я найкраще можу виконати з кобзою. Мені тоді, либо́нь, й на думку не спадало, що наслідки моего першого публічного виступу можуть бути дуже прикрі для мене особисто, і саме через бандуру, на яку батько, хоч як любив слухати сліпих кобзарів, грошей мені не дав, бо, як казав: “Тебе за неї виженуть з гімназії”. Та, заробивши грошей “репетірованьем неуспеваючих учніков” (хоч і сам не все був “успеваючим”), бандуру я таки придбав і, по кількох роках науки, оце й збирався розпочати з нею здійснювати мою мрію.

Отак проходжуючись по довжелезних, порожніх коридорах великого двоповерхового гімназіяльного будинку, я прислухувався до моїх кроків, думаючи про свій виступ. Часом сідав на котромусь фотелі, що були в кінці коридорів, але довго не міг всидіти. Чи то нервове напруження, чи то бажання якнайхутчіш виступити з бандурою, не давало мені засиджуватись.

Та ось, нарешті, гомін голосів — це гімназисти, а потім і гімназистки та інша доросла публіка. Повільно, з відповідною гідністю, переходили вчителі та вчительки, чи, вживаючи термінології близького Україні західноєвропейського світу, якого Україна є частиною, — професори і професорки. Промайнули постаті членів Міської Управи, Земської Управи, священиків тощо. Все це йшло цілими родинами. Зрідка було видно і військові уніформи. Либо́нь прийшов і “сам ісправник”, себто начальник місцевої поліції. Поволі й поважно перейшов директор гімназії. А ось і інспектор, що йшов просто до мене, ніби навмисне мене шукав:

— А, це ти? Коли ж випустити тебе на сцену?
Знаючи програму концерту, я відповів:
— Дозвольте виступити передостаннім.

Інспектор, без жодного заперечення, погодився. Погодився й на те, коли я попросив його не робити ніякого проголошення мою понад-програмового виступу. А визначив я свій виступ передостаннім свідомо, бо бажав, щоб він якнайдовше залишився у пам'яті яких 7-8 соток присутньої публіки.

(Продовження в наступному числі)

B. C.

ІТАЛІЙСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ ПРО КОЗАКІВ

В академічному році, 1981-1982, при Інституті слов'янської філології Римського університету, італійська кандидатка Росселя Цезарі оборонила докторську дисертацію на тему **“Відгуки сімнадцятого століття в Італії на повстання Богдана Хмельницького (1648-1657)”**.

У червні ц. р. друга кандидатка, Наталія Вольце, роджена в Україні, оборонила докторську дисертацію про письменницю Марка Вовчка, але про це буде мова іншим разом.

Сам зміст першої наукової праці свідчить про важливість та інтерес для дослідувача польсько-українських відносин доби Хмельниччини. Праця складається зі вступу, чотирьох розділів і обширної бібліографії, разом 180 сторінок.

Розділ I — Постать Богдана Хмельницького в італійських звітах XVII століття.

Розділ II — Життя козаків і пограничних народів у добі “Потопу” в італійських звітах XVII ст.

1-а частина: Козаки у “Звіті про походження й обичаї козаків, написаному 1656 р. Альбертом Віміною”;

2-а частина: Козаки, поляки й інші населення в “Гісторії” Віміни й у викладах Бізацьоні, Крассо та інших.

III Розділ — Політично-соціальний аспект повстань “Доби Хмельниччини” (1648-1657).

IV Розділ — Козацька справа й релігійна проблема в Україні.

Між численним матеріалом, як звіти **папських нунціїв і послів Венеціянської Республіки**, звіти подорожників або простих спостерігачів, чи анонімні брошюри про війни між поляками, козаками й татарами в роках “потопу”, кандидатка — як сама пише — “розглянула в цій праці реляції історіографічного характеру, беручи до уваги визначніші й багатші відомості, між якими вміщуються деякі “Гісторії” і “Реляції” авторів, як Майоліно Бізацьоні, Льоренцо Краско й Альберто Віміна, які виявилися бистрими спостерігачами й акуратними описувачами”.

Авторка ясно підкреслює, що “Віміна — це голос напевно вартий уваги щодо польських подій XVII ст., бо він перебував, так при Хмельницькому під час дорученої йому місії Республікою Венеції, як при польському королівському палаці”.

Віміна не скриває своєї симпатії до гетьмана, і не щадить критики в бік польської шляхти. **Крассо** у своїм творі “Похвали славних вождів” (Венеція, 1638), хоча, з одного боку, признає у Хмельницького автентичні прикмети великої людини, придатної до військової справи, то з другого — має його за “Ватахка бунтівничих і головного спричинника польських зруйнувань”, критикуючи його жадобу до узурпування, цинізм союзів і брехень та затвердлість у схизмі (стор. 335). Подібні погляди про Хмельницького має також Бізацьоні в “Історії громадянських воен цих останніх часів” (Венеція, 1654).

Слід замітити, що для всіх італійських католицьких літописців того часу, відомість, що вождь козаків обороняв “схизматичну” (православну) віру й що він сам був “схизматиком”, кидала рішучо від’ємну рису на особистість гетьмана, в протиставленні до польських королів, яких названо: “католіцісмі”, “оборонці християнства”, “передмур’я Церкви”.

“Польонофільство Бізацьоні і Крассо — ясне, — пише авторка, — обидва вони починали від концепції, що козацька нація була підданкою католицької Польщі, і тому мала їй усьому піддатися (стор. 23). Єдиний Віміна івдрізняється від поглядів вищезгаданих літописців і вміє бути об’єктивним у своїх осудах над особою Хмельницького, навіть якщо його світогляд міг бути польонофільським, бо ж його місія серед козаків була саме переконати їх до злучення з Польщею для хрестоносного походу проти турків. **Хмельницький** для Віміни, — продовжує авторка, — був передусім **козаком**, членом “націоне козакка”, приналежний до українського населення... “**Козацька Нація**” мала свою прецизну індивідуальність і Богдан **Хмельницький** її втілював” (стор. 27).

Про поляків (у розумінні шляхти), яких він мав нагоду добре пізнати, Віміна висловлюється досить гостро й якимсь чином він старається навіть демітизувати ті персонажі, яких попередній вік, тобто XVI ст., прославив замилуванням, часто безумовним, — як висловлюється проф. Грацьотті, референт докторської праці (стор. 74). Він твердить, що хоч кажеться, що поляки є одвертими й щирими, “але практично Віміна бачить, що ті, які відвідують королівський палац, є й майстрами в утаєннях, схильними до обіцянок, готовими до вибачувань, щедрими у хвальбах, й коли вони чогось бажають, не є скупі в просьбах, та вміють так добре скрити ненависть у своїх грудях, як жодна інша нація, знаючи й сприяти дозріванню задумів, і спокійно вичекати нагоди, щоб вибухнути обуренням (“Гісторія.., стор. 175). “Вони з природи дуже пихаті, вихвальяються титулом благородних і користуються якнайбільшим авторитетом” (стор. 135).

Віміна зупиняється також на описі жорстокої й нелюдяної поведінки шляхти супроти своїх підданих, цілком незгідної з людською і християнською любов’ю, і замічує, що “інтерес суперечить засобам до милосердя” (стор. 175-176). “Ствердивши це, — замічає Росселя

Цезарі, — Віміна ставить собі низку запитань стосовно до поведінки польських шляхтичів супроти їхніх підданих, таким чином викриваючи те, що було найбільшим занепокоєнням шляхти: престиж католицької Польщі в Європі. Польських бо шляхтичів інтересувала власна безпека, католицизм короля — едино як істотні умови для підтримування їхнього престижу в очах Європи” (стор. 76).

Література:

(1) Bisacconi Majolino: “Historia delle guerre civili di questi ultimi tempi”, V edizione, Venezia, 1654.

(2) Crasso Lorenzo: “Elogij di capitani illustri”, Venezia, 1683.

(3) Vimina Alberto: “Historia delle guerre civili di Polonia”, Venezia, 1671.

“Relazione dell ‘Origine e de’ Constumi de’ Cozacchi, fatta l’anno 1656”, Reggio Emilia, 1890.

ПРЕЗИДЕНТ РЕГЕН ПРОГОЛОСИВ ДЕНЬ 9-ГО ЛИСТОПАДА ДНЕМ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕЛЬСІНКСЬКОЇ ГРУПИ

Нижчеподаний текст — це проголозлення президента Регена в українському перенладі.

“Спонтанне повстання Української Громадської Групи Сприяння Виконанню Гельсінкських Угод, 9-го листопада 1976 року, в Києві — Україна, підтвердило ще раз, що людського духа не можна здавити і що стремління людини до волі не можна знищити.

Довгі терміни ув’язнення, що ними покарано членів Української Гельсінкської Групи за їхню хоробру діяльність, щоб добитись більшої свободи в Україні, становлять графічний доказ, що комунізм нездібний змагатись з принципами свободи на форумі ідей. Наявне переслідування і ув’язнення українських громадян користуватись основними правами людини, є міжнародною компромітацією для Советського Союзу і доказом, що Советський Союз не дотримується зобов’язань респектувати домовлення, втілені в Гельсінкських Угодах.

Відзначаючи цю шосту річницю заснування Української Гельсінкської Групи, ми поновлюємо нашу рішучість ніколи не забувати про хоробру боротьбу українського народу за його невід’ємні права і прирікаємо вчинити все, що ми можемо, щоб полегшити страждання цих українців, що їх переслідує советська влада за їхні намагання користуватися своїми правами. (Підкр. наше — М. І. Г.).

Згідно зі спільною резолюцією, що запала одноголосно, 21 червня, 1982 р. (Рез. 205), Конгрес увічливо доручив Президентові проголосити день 9-го листопада 1982 року, в шосту річницю встановлення Української Громадської Групи Сприяння Виконанню Гельсінкських Угод, днем пошанування цієї групи.

Нехай цей день буде пригадкою для американців про цінність нашої власної свободи, а ми підкреслюємо нашу впевнену віру й надію, що змагання до волі вкінці переможуть морально збанкрутовану владу насильства, яка позбавляє сьогодні людських прав так багатьох у світі.

Тому я, Роналд Реген, президент Сполучених Штатів Америки, оцим назначую день 9-го листопада, 1982 року, днем вшанування шостої річниці встановлення Української Громадської Групи Сприяння Виконанню Гельсінкських Угод.

В доказ цього, я оцим кладу свій підпис, цього 21-го вересня, в році Божому 1982, та в 207-річчя незалежності Сполучених Штатів Америки.

Роналд Реген".

КУЛЬТУРНА ХРОНІКА

● Видавництво Св. Софії в СШАmericи закінчило набір і друк спогадів інж. Левка Лукасевича і приступило до зовнішнього оформлення книжки, яка матиме тверду обгортуку. На жаль, автор книги не дочекався появи своєї довголітньої праці. Упокоївся він у Празі, на Чехах, при кінці минулого року.

Покійний Левко Лукасевич, син визначного українського громадського діяча, відомого в Києві доктора медицини Євмена Лукасевича, був у роках 1919-21 амбасадором УНРеспубліки в Швейцарії. Своїми споминами він охопив час від 1910 до кінця 1960 років, себто всі події, пов'язані з визвольною боротьбою та початками української еміграції до Польщі і Чехословаччини. Л. Лукасевич єдиний з учасників бою під Крутами, що залишився в живих.

В своїх спогадах Л. Лукасевич розкриває чимало незнаних фактів і подій, як з періоду української Визвольної революції, так і з творчого життя нашої еміграції в Чехословаччині. Ці спогади читаються, як то кажуть, — одним духом. Треба поспішити з замовленням, бо наклад невеликий, всього одна тисяча примірників.

● У сховищі старих книг Тартуського університету (Прибалтика) знайдено рідкісний примірник хрестоматії українського фольклору "Старосвітський бандуррист", виданий в Росії на початку 70-тих років минулого століття. Він містить понад 4 тисячі народних пісень, дум, приказок, поговірок і загадок. Автором збірника був Микола Закревський.

● У Богуславі відкрито пам'ятник Іванові Сошенкові — відомому українському художникові і великому другові Т. Шевченка. І. Сошенко народився в Богуславі і провів там свої дитячі роки. Відкриття пам'ятника — визначна подія міста, якому в цьому році минає 950 років.

ТВОРЧА СПАДЩИНА ОКСАНИ ЛЯТУРИНСЬКОЇ

Організація Українок Канади у Торонто підготовляє до друку великий збірник творчої спадщини відомої письменниці, поетеси і скульпторки Оксани Лятуринської, яка відійшла у вічність в червні, 1970 року.

Завдяки письменниці Оксані Солов'ї всі твори Лятуринської в більшості упорядковані. Загальну редакцію доверить видавець Ю. Гошовський.

Вступну статтю написав проф. Ю. Шевельов. Ціна книги в продажу буде приблизно 30 американських доларів.

(“У.П.С.”)

Антін Кущинський

“ЦИМБАЛ КАРИКАТУРИ”

Мистецький альбом карикатур, які сугерують завзято продовжувати боротьбу проти комуніо-більшовицької імперії ССР

Велика честь та глибока пошана й подяка належить Посестрі Тетяні Цимбал, козачці з реєстру куреня УВК ч. 19, за достойне вшанування та увіковічнення світлої пам'яті її чоловіка Віктора Цимбала. Бо вона видала чудовий альбом карикатур Його пера під назвою “ЦИМБАЛ КАРИКАТУРИ”. Альбом цей — на 136 сторінках люксусового паперу в твердій оправі з золотим тисненням, появився у В-ві Св. Софії в Баунд Бруку з датою 1981-го р. Мистецьке оформлення й редакцію виконав митець Богдан Певний. Вступну статтю написав Іван Кейван, мовну редакцію виконав проф. Іван Коровицький, а англійський переклад — Дора Винницька. На початку книги поміщено портрет Віктора Цимбала, а в змісті — 73 карикатури.

В цікавій та змістовній статті Івана Кейвана постає перед нами яскравий духовний образ Віктора Цимбала — учасника Визвольної боротьби України. Він же — вояк Студентського Куреня, пов'язаного зі славнозвісним боєм під Крутами. Після упадку Української Держави, Віктор Цимбал опинився на еміграції. Здобувши успішну мистецьку освіту, особливо в ділянці графіки, завдяки своєму талантливі та технічній майстерності, досягає майже верхів'я геніальності. Він же — унікальний графік та оригінальний маляр. Карикатури, поміщені в альбомі, з дотепними назвами та поясненнями, полонюють своїм сатиричним характером і просто зворушлють глядача. Вони яскраво, недвозначно, демаскують московсько-більшовицьку тюрму народів з її жахливим терором. Митець також висміює легковірних, вузькозорих та сплячих представників — політиків західного світу, та зворушує свідомість того, хто вдивляється в ті карикатури. А ці останні здецидовано сугерують необхідність боротьби проти ССР, аж

до переможного кінця. Ці ж карикатури неначе кличуть: "Московсько-більшовицьких злочинців, катів — на міжнародний суд!"

За словами автора вступної статті, Івана Кейвана, мистця Цимбала "невимовно хвилювала доля України під московсько-більшовицькою окупацією, тому його творчість... позначена дошкульною сатирою й сарказмом на адресу окупантів... Карикатури Віктора Цимбала, беручи до уваги політичні умови української діаспори та важкі умови народу в т. зв. УССР, мають і матимуть велику й постійну вартість..."

Тому цей знаменитий твір слід широко розповсюджувати, особливо в ці часи, коли світ починає прозрівати, а то й бачити, хто загрожує світові.

Ціна альбому — шістнадцять ам. доларів (\$16.00). Замовлення, разом із належністю, висилати на наступну адресу:

Mr. Tetiana Cymbal
970 N. 7th Str. Apt. 703
Philadelphia Pa. 19123
U.S.A.

THE UKRAINIAN CANADIANS: A HISTORY

В рік після масових святкувань 90-річчя українського поселення в Канаді з'явилася в місяці грудні цього року велика історія українців Канади англійською мовою п. з. *The Ukrainian Canadians: A History* пера і дослідної праці д-ра Михайла Марунчака. Цю 970 сторінкову працю видала Українська Вільна Академія Наук в Канаді. Це історія здобутків і змагу української спільноти в цій країні. В ній розглядається кожний суспільний аспект її розвитку та росту.

В останньому розділі цієї монументальної книги наш відомий історик розглядає декаду канадської багатокультурності на відтинку українських студій, рідного шкільництва, двомовних клас в публічних школах, боротьби з асиміляцією, змагання за вдереждання цієї організаційно вивершеної спільноти і її статусу не тільки в Канаді, але також в українській діаспорі.

Присвячено в цій книзі належне місце організації і праці українських церков. Зображені здобутки на відтинку радіо, телевізії, фільмів, української науки, українського музеїнництва, обговорено письменницькі, журналістичні та мистецькі згрупування. На відтинку т. зв. інтеграції з'ясовано осяги на полі економії, здобутки на парламентарному полі, в легіслятурах та провінційних урядах. 122-ох парламентаристів та легісляторів українського роду впродовж дев'яти десятків мають свої політичні сильветки в цій книзі. Віддано обширне місце українському організованому життю, мистецьким одиницям тощо.

Книга вдекорована низкою пропам'ятних світлин, української церковної архітектури, українських пам'ятників, провідних діячів і т. п.

Велика цінність книги — це її обширні індекси: особові, предметні, організацій та інші. Багата бібліографія допоможе студентам історії, як також пересічному читачеві, вглибитися ще більше в 90-річчя української людини в Канаді, яка звершилася великою книгою здобутків, а тим самим великою історією, з якої українці Канади можуть бути гордими.

Книга вийшла англійською мовою і нею легко може користатися молоде покоління..., англомовні співгромадяні можуть краще знайомитись з українським питанням, не тільки тут — в Канаді, але також з питанням українського материка в Європі.

Книгу можна використати до всяких святкових нагод не тільки як доброго інформатора, але також як подарунок своїм рідним та знайомим. Книга в твердій оправі, зі золотими витисками та в окремій мистецькій обгортці. Її можна набути в УВАН, або в українських книгарнях. Ціна — 40 доларів. Адресувати:

UVAN,
456 Main Street,
Winnipeg, Manitoba R3B 1B6

**

ПУГУ! ПУГУ!

КОЗАКИ З ЛУГУ!

ПОСВЯЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВІ ПРЕСВЯТОЇ ТРОЙЦІ В ПЕЛ ЛЕЙКУ, ВІСК., США

“Як помолитися хто в тій церкві, вислухай, Господи, молитву його і відпусти йому всі гріхи задля молитов Пресвятої Богородиці”. Так молилися святі Володимир і Ольга, прохаючи Божих ласк.

З таким самим довір'ям зверталися до Божої Матері парафіяни Пресвятої Трійці, коли, силою обставин, змушені були залишити свою церкву в Чікаго. Декількох членів Куреня ч. 29, ім. Лицарів Базару, зайніялися пошукуванням відповідного місця для нової церковної будови. По довгих стараннях лава відважних, а саме — о. Ігор Зботанів, Арсен Вознюк, Андрій Деменко й Григорій Репа, купили землю з будинками в місцевості Пел. Лейк, Віск.

Незважаючи на великі труднощі, 17-го жовтня відбулося посвячення нової церкви. Урочистість посвячення і Службі Божій довершив **Архієпископ Константин**. Сотрудниками були: **о. протоєрей Ігор Зботанів** і **о. протодиякон Степан Ільчук**. Вівтарними хлопцями були: **Ш. і А. Кейди**. При вході до церкви, Преосв. Владику привітав побратим **Вознюк** і приблизно 80 мирян. На Службі Божій було приявних понад 150 осіб, тому частина змушенна була стояти назовні, при вході до церкви. Після закінчення святочних урочистостей, у місцевій залі відбулося прийняття.

На окрему увагу заслуговує те, що два козаки, а саме — підхорунжий Арсен Вознюк та бунчужний Дмитро Попович власними руками **перебудували хату на церковний дім**. Інший будинок вони **правили** й цим чином дали громаді приміщення на культурні потреби.

Архієпископ Константин посвячує церкву.
На правому боці видніє козацький прапор.

Вони самі, без нічиеї помочі та безінтересово декілька років працювали витривало для завершення шляхетного задуму — **набуття Козацької Церкви**. Іншою важливою подією було те, що Церква Пресв. Трійці стала пристановищем для майбутніх поколінь та для тих українців, що нераз змушені втікати з великого міста від т. зв. “цивілізованого дикунства”.

У нас прийнято казати, що “один у полі — не воїн”. Правда, що один — ні, але гурт завзятих козаків напевно стоятиме на варті до кінця. Щастя Вам, Боже! Вам, Вш. Побратими, належиться признання зі щирою подякою.

Іван Саргадій.

Хвальна Адміністраціє і Шановний Редакторе!

Щиро просимо Вас помістити цей допис про Шевченківські Роковини, які відбулися в парафії Успіння Божої Матері в Валей-Суррей, Б. К. Рівночасно висловлюємо сердечну подяку за попередні поміщення наших дописів у цінному Вашому й **нашому** журналі.

З християнським привітом,

о. П. Блажук

ШЕВЧЕНКІВСЬКІ РОКОВИНИ В ГРОМАДІ ВАЛЕЙ-СУРРЕЙ, Б. К., КАНАДА

Старанням української православної громади, при парохії Успіння Пресвятої Богородиці в Валей-Суррей, відбулися Шевченківські Роковини в неділю, 14-го березня 1982 року.

Після Св. Літургії, яку відслужив прот. П. Блажук, відбулася Панахида за спокій душі сл. п. Тараса Г. Шевченка. Співав церковний хор. У Панахіді взяли участь члени місцевого Куреня УВК з прапорами під проводом свого Отамана Василя Ткачука.

По відслуженні Панахиди всі присутні учасники перейшли до церковної авдиторії, в якій, старанням членкинь місцевого Відділу Союзу Українок Канади, було влаштовано прийняття-перекуску, після якої відбувся концерт у честь Великого Сина України — Тараса Шевченка.

Концертну програму відкрив вступним словом п. І. Крохмальний, заступник голови громади Успіння Пресвятої Богородиці. Після цього концертовою програмою проводив о. Настоятель.

В програмі концерту першою точкою милозвучно пролунав Заповіт нашого Пророка — “Як умру...” (муз. К. Стеценка). Співав мішаний церковний хор під проводом о. Настоятеля. Опісля відспівано пісню “**Заросли Шляхи Тернами**”.

Святочний реферат виголосив прот. П. Блажук, який змістовно й велично накреслив світлу постаті Великого Кобзаря, що всі свої труди **віддав, і присвятив** все своє життя для добра рідного українського народу.

Наступною точкою був виступ учнів Недільної Української Школи. Вони відспівали пісні “**Думи Мої...**”, “**Зацвіла в долині червона калина**”, а опісля гуртом продеклямували “**Учітесь, Брати Мої...**”. По цім Степан Шевчук виконав на акордіоні “**Поклін Тобі, Тарасе**”, а на піяніно відограли в'язанку українських пісень **Лорі Голонько** й дві сестрички **Іванів**. Дуже вдалі виступи вищезгаданих учнів були щиро і тепло нагороджені рясними оплесками.

Наступною точкою була рецитація “**Розрита могила**” у виконанні п-ні **Анни Никонюк**. Після рецитації церковний хор відспівав “**Перебендю**” (муз. О. Гайворонського) та пісню з України “**На високій дуже кручі...**”

Заключне слово виголосила п-ні Марія Захарук, заступниця голови місцевого відділу Союзу Українок Канади. Вона подякувала щиро сердечно о. прот. і добр. П. Блажук; учителькам — Наталці Голонько, Лесі Пріц, Наталці Іванів, Савелі Шевчук, як теж диплігентці Анні Залубняк (неприсутня з поважних оправданих причин) за добре підготовану програму. Висловила також щиру подяку членкіням Союзу Українок Канади (на руки заст. голови Відділу ім. О. Кобилянської — п-ні **О. Круліцької**) за те, що старанно обслужили всіх присутніх смачною перекускою, прихід з якої передано до Шкільного Комітету на потреби Недільної Української Школи.

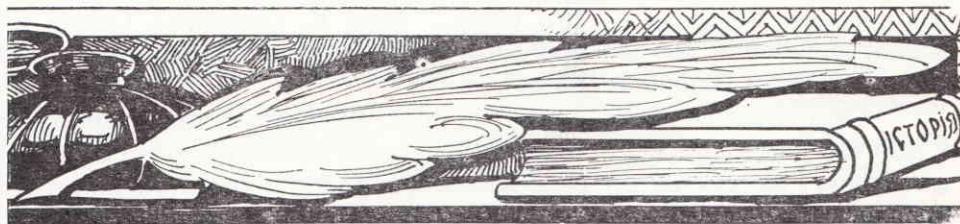
При кінці програми висловлено подяку всім учасникам, що своєю присутністю і численністю збагатили Шевченківське Свято, бо прийшли віддати пошану і поклін КОЗАЦЬКОМУ НАЩАДКОВІ — ВЕЛИКОМУ СИНОВІ УКРАЇНИ, ЯКИЙ ПАЛАВ ВЕЛИКОЮ ЛЮБОВ'Ю ДО УКРАЇНИ Й УСІ СВОІ СИЛИ ПРИСВЯТИВ ДЛЯ НЕЇ, А БІЛЯ НАС І ДЛЯ НАС ПОСТАВИВ НА СТОРОЖІ РІДНЕ УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО.

Шевченківські Роковини закінчено відспіванням національних гимнів України й Канади.

Присутній.

**

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

ДО РЕДАКТОРА ЖУРНАЛУ “УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО”

Високоповажаний Пане Редакторе!

“**Засвистали козаченъки в поход сполуночі**” — це загаловок статті, поміщеної на сторінках “Українського Козацтва”: ч. 1, 1982 р., стор. 71-ша. Він взятий з відомої нам пісні. Далі, покоління моїх дідів, батьків на Полтавщині співали цю пісню так: “**Засвіт встали козаченъки в поход по півночі**”... Автор цієї пісні — Маруся Чурай — дослівно занотувала так, як воно відбувалося в дійсності. В творі Ліни Костенко — “**Маруся Чурай**”, у другому розділі — “**Полтавський**

полк виходить на зорі", на стор. 38-мій, читаемо: "... Полтаво! Засвіт встануть козаченьки..." Очевидно, що наші попередники дотримувалися правильного тексту пісні, а ми модернізуємо, або, правильніше, — вульгаризуємо.

З козацьким привітом —

Значк. Л. Рись
отаман Куреня ч. 23,
Англія.

ВІДПОВІДЬ:

Дорогий Побрратиме!

Ваша заввага відносно "Засвистали козаченьки...", чи "Засвіт встали козаченьки..." — дещо загостра, хоч, може (?), й слухна. Якщо приймемо, що оригінальний текст пісні — це той, що поданий у книжечці "ДІВЧИНА З ЛЕГЕНДИ — МАРУСЯ ЧУРАЙ", В-во "Дніпро", Київ — 1974, стор. 16-та, то він починається так:

"Засвіт встали козаченьки
В похід з полуночі,
Заплакала Марусенька
Свої ясні очі..." і т. д.

Слід підкреслити, що існує кілька варіантів цієї пісні. І так, наприклад, три її редакції подані у вищезгаданій збірці пісень Марусі Чурай, на стор. 60-тій та 61-шій. Для прикладу, наведемо наступні уривки: "... Іди, іди, мій синочку, та не забаряйся,

За чотири неділеньки додому вертайся!" ..., або —

"... Ой, їдь та їдь, мій миленький, та не забавляйся,
На конику вороненькім назад ворочайся!" ..., замість:

" — Прощай, милій мій синочку,
Та не забувайся,
Через чотири неділеньки
Додому вертайся!" ... ;

або: "Засвистали козаченьки в похід з полуночі...", замість:

"Засвіт встали козаченьки..." і т. д.;

або доводиться часто чути: "... в похід по півночі", замість:

" ... в похід з полуночі..." ;

або: "Заплакала Марусенька

Свої карі очі...", замість: "... Свої ясні очі" і т. д. і т. п.

Це все варіанти, що виникли, як наслідок народних переробок. Вони, з бігом часу, приймалися та ставали популярними. І ми часто їх приймали "як добру монету", бо вони, мериторично, були (є і будуть) "нешкідливими". І саме до т. зв. нешкідливих, для мерітум справи, пісennих народних переробок слід зарахувати й варіант (?) — "Засвистали козаченьки...". Дехто вважає, що це не є варіант,

а оригінальна форма. Саме цієї форми (оригінальної, чи як варіант? — не знати), як пояснення до рідковживаного сьогодні слова “**половіч**”, подається в VII-му томі СЛОВНИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, В-во “Наукова Думка”, Київ — 1976, стор. 103-тя. Також цей самий “варіант” знаходимо в збірнику УКРАЇНСЬКІ ЛІРИЧНІ ПІСНІ, 1958 р.. стор. 466.

Отже, як бачимо, дві редакції — “Засвіт встали козаченьки”... та “Засвистали козаченьки...” існують поруч себе й обидві, в однаковій мірі, відносяться до одного й того самого козацького походу. Щоб поставити крапку над “i”, — варто було б прослідити, котра з них первісна, оригінальна?

З козацьким привітом —
М. І. Гута
(Редактор “У. К.”)

**

ПРЕСФОНД “УК” ВІД БЕРЕЗНЯ ДО ЖОВТНЯ 1982 РОКУ (продовження)

Кливак Модест — \$385.00.

(Збірка на нев'янучий вінок славної пам'яті ген. СМОРОДСЬКОМУ).

Інші пожертви:

Козак Я. — \$6.00; Козяк І. — \$3.50; Кульчицький Л. — \$6.00; Недошитко В. — \$36.00; Голяш С. — 1.00; Іващук В. — \$6.00; Івах О. — \$6.00; Іваницький Роман — \$11.00; Легенький Степан — 5.00; Лозинський Г. — \$6.00; Липко Ю. — \$12.50; Мандренко К. — \$10.00; Мандичевський В. — 1.00; Менцінська М. — \$3.00; Мокрій І. — \$6.00; Мошинський В. — \$6.00; Мужик І. — \$6.00; Михайллюк В. — \$1.00; Пекельний Б. — \$6.00; Печотківська О. — \$1.00; Поспайко І. — \$1.00; Падик І. — \$1.00; Редкевич К. — \$6.00; Савка Я. — \$6.00; Савицький В. — \$6.00; Сердюк М. (отець) — \$37.00; Сірко М. — \$3.00; Смольський Л. — \$1.00; Стопкий Д. — \$16.00; Сушко М. — \$20.00; Шевців І. — \$6.00; Шологон С. — \$11.00; Шусвал М. — \$6.00; Тамарський Ю. — \$6.00; Теплий І. — \$2.00; Ткачук В. — \$2.50; Толінський В. — \$25.00; Турянський М. — \$6.00; Тимчук В. — \$2.00; Вдовиченко А. — \$6.00; Велигорський І. \$6.00; Войтович Г. — \$6.00; Врублінський О. — \$5.00; Ярмак П. — \$6.00; Зінкевич А. — \$2.00; Жила Д. — \$6.00.

Всіх дарів на Пресовий Фонд Українського Козацтва за цей період було **\$846.50.**

Всім Вельмишановним Жертводавцям та Збірщикам щире козацьке СПАСИБІ!

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ...

ЧУСЬ БРАТЕ МІЙ...

СУМНА ВІСТКА ВІД ОТАМАНА КУРЕНЯ Ч. 23

Після важкої операції, прийнявши Найсвятіші Тайни, відійшов у вічність з рядів Українського Вільного Козацтва на терені Англії бунчужний УВК **МИХАЙЛО ТЕЛЮК**

Сл. п. Михайло Телюк був довголітнім прикладним членом Українського Вільного Козацтва. Покійний народився 25 лютого 1911 р., в Городку, львівської області; закінчив різьбарську та музичну школи; організував і диригував оркестрами, зокрема дитячими; троє поколінь дітей навчав музики; був мистцем у вироблюванні бандур та різнопорядних мистецьких декоративних та үжиткових речей — деякі з них є в музеях, а багато інших прикрашають світлиці українських домів.

Покійний залишив у глибокому смутку дружину **Марію**, яка є членом УВК. Нашій опечаленій горем посестрі адм. чотовій **МАРІЇ** висловлюємо щиро сердечне, глибоке співчуття в її горю.

Значк. УВК Левко Рись
отаман Куреня ч. 23.

Вельмишановній і Дорогій нашій Посестрі, адм. чот. Марії, висловлюємо наші найсердечніші співчування, з приводу смерті її чоловіка. З відходом сл. п. Михайла Телюка, українська спільнота втратила одного зі своїх вартісних членів.

Вічна Йому Пам'ять!
Редакція й Адміністрація
“Українського Козацтва”

ВІДІЙШОВ У ВІЧНИЙ ПОХІД
МИТРОФОРНИЙ ПРОТОІЄРЕЙ АНДРІЙ ІЛІНСЬКИЙ
Капелян Куреня УВК ч. 20 ім. Симона Петлюри в Арізоні, США

Св. п. о. Андрій відійшов у вічність на 89-му році трудолюбивого й жертвенного життя в церковному винограднику, 19-го червня 1982 року, в Фініксі, де був настоятелем УАПЦеркви св. Покрови.

Покійний був учасником визвольної боротьби України, як вояк, в 1919-20 роках, а в 1921-му році прийняв Святу Тайну Священства з рук Новітнього Великомученика Митрополита Василя Липківського, ідея якого — служити своєму народові, служити Богові — була дороговказом Покійного.

Похоронні відправи відбулися 20-го й 21-го червня 1982 року в церкві св. Покрови в Фініксі, а заупокійна св. Літургія — в церкві-пам'ятнику св. Андрія в Бавнд-Бруку, де, 23-го червня 1982 р., тлінні останки Покійного були поховані на цвинтарі св. Андрія, поруч недавно спочилого Паніматки.

Синові Покійного, членові УВК — Юркові Ілінському та восьму козацькому побратимству і всім, хто шанував та любив св. п. о. Андрія, — найсердечніше співчуття!

Як нев'янучий вінок на могили Покійних — пожертви на будову пам'ятника Ім на цвинтарі св. Андрія — належить надсилати на адресу:

Federal Credit Union. Rev. Ilinsky Monument Fund.

239 S. Broadway.

Baltimore, MD. 21231.

Вічна Йому Пам'ять!

Олександер Ліневич,

Антін Кущинський.

До щиро сердечних висловів співчуття родині св. п. о. Андрія Ілінського — долучаються —

Редакція й Адміністрація
"Українського Козацтва".

Дня 14-го вересня 1982 року, в Балтімор, Мд. — США, на 85-тому році трудолюбивого життя відійшов у Вічність

Генерального Штабу Генерал-хорунжий Армії УНР

Борець за волю України

Сл. п. ПЕТРО САМУТИН

Похорон відбувся 18-го вересня 1982-го року на українському православному цвинтарі св. Андрія в С. Бавнд Бруку, Н. Дж.

Покійний залишив у глибокому смутку дружину Ганну та дальшу родину.

Вічна Йому Пам'ять!

ПОМЕР ІНЖЕНЕР ПЕТРО КОРШУН-ФЕДОРЕНКО

(7. VII. 1893 — 27. XII. 1982)

(Фото з 1955 р.)

Дня 27-го грудня 1982 р., в Торонті — Канада, на 90-му р. ж., відійшов у вічність — ІНЖЕНЕР ПЕТРО КОРШУН-ФЕДОРЕНКО, народжений у козацькій родині, 7 липня 1893 р., в Звенигородці на Київщині; ген. бунч. УВК; колишній Кошовий Отаман Українського Вільного Козацтва; учасник I-ших визвольних змагань; старшина українських збройних сил; український патріот, державник і соборник та заслужений громадський діяч.

Покійний залишив у глибокому смутку опечалену родину: важко хвору дружину — Юлію; дочку — НЮСЮ та зятя ЯРОСЛАВА СЕМОТЮКА; сина — КОНСТАНТИНА та невістку — ЛАРИСУ, як теж багато приятелів

і знайомих, а зокрема — побратимів у рядах УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО КОЗАЦТВА.

Панахида за спокій душі Покійного відправлялися в середу, 29 грудня, о год. 7:30 вечора та в четвер, 30 грудня, о год. 9:00 ранку — в похоронному заведенні Кардинала при вул. Аннет.

Першу панахиду, під проводом настоятеля катедри св. Володимира — о. митрата Юрія Ференцева, відслужили: о. протопресвітер Михайло Боднарчук — настоятель парафії св. Дмитрія, Лонг Брент; о. протоієрей Федір Легенюк — настоятель парафії св. Анни, Скарборо та капелян УВК, Торонто, — о. диякон Ігор Хабурський. Функції дяка виконував пор. Іван Радкевич. Співати допомагали йому присутні члени катедрального хору.

Серед квітів у пошану Покійного, виднів вінок від УВК та Редакції й Адміністрації журналу “У. К.”.

Біля Покійного була почесна стійка з прапорами з рамені 5-тої Станиці Союзу Бувших Українських Вояків та Українського Вільного Козацтва.

Наступного дня, 30 грудня 1982 р., в похоронному заведенні, о год. 9-тій ранку, о. митрат Юрій Ференців відправив панахиду й після цього тіло Покійного перевезено до катедри св. Володимира, де були відслужжені заупокійні відправи. Відправами проводив о. митрат Ю. Ференців. Сослужителями були: о. протопресв. Михайло Боднарчук та о. протоієрей Федір Легенюк.

Обширне прощальне слово, з узглядненням життєпису та праці сл. п. інж. П. К-Федоренка, як теж і висловів глибокого співчуття родині Покійного, виголосив о. митрат Ю. Ференців.

У заупокійних відправах брав участь д-р Роман Щурковський — представник заряду Старечого Дому ім. Івана Франка, членом якого був Покійний.

Після заупокійних відправ, тлінні останки Покійного відвезено на вічний спочинок на цвинтар Парк Лавн.

Домовина сл. п. ген. бунч. УВК інж. Петра Коршун-Федоренка була вкрита українським національним, блакитно-жовтим, прапором.

Кінцевого похоронного акту довершили: о. митрат Ю. Ференців та о. протопр. Михайло Боднарчук. Дяком був пор. І. Радкевич.

Над могилою промовляли й прощаючи Покійного: ген. значк. УВК інж. Петро Петренко; сотн. УВК Осип Івах-Байда та п-і Тереня Тонкович (у заступстві п-і Є. Пастернак) — від Дому ім. Івана Франка.

Після похорону відбулася тризна в гостинниці П-ва Чоліїв, при вул. Джейн б. Аннет, якою проводив побр. Осип Івах-Байда. Тризну влаштувала родина Покійного. На ній, з висловами пошани до сл. п. інж. П. К-Федоренка та зі щиросердечними співчуттями опечалений родині Покійного, виступали: ген. значк. УВК інж. Петро Петренко; побр. Осип Івах-Байда; ред. Маріян Горгота — від “Нових Днів” та ред. журналу “Українське Козацтво” — д-р Матвій, Іван Гута.

Виступ останнього мав подвійний характер. Він насамперед, на телефонічне прохання Почесного Кошового Отамана УВК — інж. Антона Кущинського, попрощав в його імені сл. п. Петра Коршун-Федоренка, як дорогого й незабутнього побратима й приятеля та передав опечалений родині Покійного вислови найглибших співчувань. Відтак д-р М. І. Гута короткими та теплими словами накреслив шляхетний силует Покійника, як людини гарної вдачі й доброго батька, як українського вояка, патріота, послідовного державника й соборника та прикладного провідного члена — старшину Українського Вільного Козацтва. Горем опечалений родині висловив щиросердечні співчуття від імені Редакції та Адміністрації “Українського Козацтва”, від себе особисто та від своєї родини.

Слід підкреслити, що, в часі панаход та похорону, дружина св. п. інж. Петра Коршун-Федоренка — Юлія, в критичному стані лежала в шпиталі, нічого не знаючи про смерть та похорон свого чоловіка. Цей факт додавав ще більше болю горем прибитій родині та опечалений громаді.

Останнє слово на тризні мав син Покійного — Константин. Він, від імені опечаленої родини, подякував Всеч. отцям та всім іншим учасникам похорону за ласкаву участь, за вислови співчуття та за моральну піддержку.

Українська спільнота в діяспорі втратила ще одного свого вартісного члена — полум'яного патріота, прикладного державника та соборника.

Вічна Йому Пам'ять!

М. І. Гута.

(Фото з 1917 р.)

жебниця та адміністраторка військового шпиталю в м. Барі віддала була всі свої сили та способності для добра української справи — реалізації українського національно-державницького та соборницького ідеалу.

В гарячий час українських визвольних змагань, молода та енергійна Юлія залишила учителювання та акторську працю в театрі й подалася на фронт, бо вірила, що вона потрібна там, де рішаеться “бути, чи не бути” Українській Державі.

Покійниця залишила в глибокому смутку дочку Нюсю та зятя Ярослава Семотюка; сина Константина та невістку Ларису, як теж

**Померла
ЮЛІЯ КОРШУН-ФЕДОРЕНКО
(15. V. 1895 — 4. I. 1983)**

Дня 4 січня 1983 р., в Торонті — Канада, на 9-му дні після смерті свого чоловіка — сл. п. інж. Петра Коршун-Федоренка, та на 88-му році життя відійшла у вічність

**ЮЛІЯ КОРШУН-ФЕДОРЕНКО
з дому ДОБРОГОРСЬКА.**

Покійна народилася в священицькій родині, 15 травня 1895 року, в місцевості Ріжне, лятичівського повіту — на Поділлі; була учасницею І-ших визвольних змагань, свідком IV-го Універсалу та великих січневих актів — державності та соборності України; як сестра слу-

багато приятелів і знайомих, особливо в рядах організації Українського Вільного Козацтва.

Панахиди за спокій душі Покійної відбулися: 5 січня о год. 7:30 вечора та 6 січня о год. 9:00 ранку, в похоронному заведенні Кардинала при вул. Аннет.

Обидві панахиди відправляв заступник настоятеля катедри св. Володимира — **о. протоієрей Петро Бублик**, а дяком був пор. **Іван Радкевич**. В часі першої панахиди співав катедральний хор під диригентурою п-і **Валі Родак**.

Після другої панахиди, 6. I. 1983 р., тіло Покійної перевезено до Катедри св. Володимира, де була відслужена заупокійна св. Літургія. Відправляли: настоятель катедри **о. митрат Юрій Ференців**, а сослужителем був **о. протоієрей Петро Бублик**. Обширне та зворушливе слово про життя Покійної виголосив о. митрат Ю. Ференців. Він теж, щирими висловами найглибшого співчуття, старався влегшити біль родини Покійної. Цей біль невимовно важкий і подвійний, бо, майже на протязі одного тижня, навістив родину двічі.

Тіло Покійної зложено на вічний спочинок на цвинтарі Парк Лавн, де, перед кількома днями, похоронено теж її чоловіка — сл. п. ген. бунч. УВК інж. Петра Коршун-Федоренка.

Над свіжою могилою промовляв зворушливо й щиро сердечно ген. знач. УВК інж. **Петро Петренко**, який теж, від Українського Вільного Козацтва та від себе особисто та своєї родини, висловив найциріші співчуття горем прибитій родині Покійної Посестри Юлії.

На цвинтарі похоронні відправи, при асисті дяка, пор. Івана Радкевича, відслужжив о. протоієрей Петро Бублик.

Похорон відбувся в сам день Свят-Вечора, тому тризни не було. Невблаганна смерть забрала з наших рядів ще одну гарну людину — прикладну українську патріотку.

Вічна їй Пам'ять!

На бажання родини, замість квітів на могилу, проситься, на не'янучий вінок у пам'ять Покійних — сл. п. ген. бунч. УВК інж. Петра та його дружини — сл. п. Юлії Коршун-Федоренків, складати пожертви на журнал “Українське Козацтво”.

М. І. Гута.

З приводу невимовного великого горя — смерті батька й матері, що в короткому промежутку часу навістила родини сл. п. інж. Петра та Посестри Юлії Коршун-Федоренків, ВШ. П-ву Нюсі (дочці) та Ярославові Семетюкам і ВШ. П-ву Константинові (синові) та Ларисі Федоренкам висловлюємо наші найглибші, найсердечніші співчуття.

**Редакція й Адміністрація
“Українського Козацтва”.**

**

У 40-ВІЙ ДЕНЬ ВІД СМЕРТІ

Панахида, з участию представників УВК, за спокій душі
полк. УПА

сл. п. ЮРІЯ ЛОПАТИНСЬКОГО-КАЛИНИ
відслужена, 26. XII. 1982 р.,
в Церкві св. о. Миколая, Квін-Белвудс —
Торонто.

О ГЛЯНЬТЕ СЬОГОДНІ!

Святодимитріївський Дім відкрив свої двері для старших віком
українських громадян

Запрошуємо оглянути наші показові апартаменти кожного дня
від год. 9 до 4:30 по полудні, в суботу — за домовленням.

123 La Rose Avenue, Weston, Ont. M9P 3T3 Tel. 243-9051

Ціни винайму: Мешкання для самітних осіб від \$300 до \$315 місячно.
Односпальневі мешкання — \$335 місячно. Двоспальневі — \$410.

"УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО", орган Українського Вільного Козацтва, ставиться, не тільки толерантно, але й доброзичливо до всіх українських громадсько-культурних, політичних та релігійно-церковних організацій, установ та середовищ, які, як і він, стоять непохитно на національних державницьких позиціях.

"УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО" — це Ваш журнал! Він плекає високі чесноти українського вояцького духа, а славного козацького лицарства, зонрема.

Всіх, хто оцінює наш журнал, просимо стати його передплатниками і, по змозі, підтримувати його своїми щедрими датками, бо від цього в величині мірі залежатиме, не тільки його існування, але, що найголовніше, — його відповідно високий рівень.

Вш. членів УВК та ентузіастів нашого журналу просимо приєднувати йому нових передплатників та організувати на місцях збіркові кампанії, або відповідні імпрези, на його пресовий фонд.

"Лицарські повинності — гірше ярма. Ти скинути їх хочеш тепер та дарма! У кров переходить лицарство!"

(Л. Українна)

